

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>

878

V44

H 11

1884

A

883,808

1908

BIBLIOTHECA
PTORUM GRAECORUM ET ROMANORUM
TEUBNERIANA.

M. VELLEI PATERCULI
EX
HISTORIAE ROMANÆ

AD M. VINICIUM COS.

LIBRIS DUBIIS

QUAE SUPERSUNT.

RECONSUIT

ET RERUM INDICEM LOCUPLETISSIMUM ADIECIT

FRIDERICUS HAASE,

PROF. VRATISLAV.

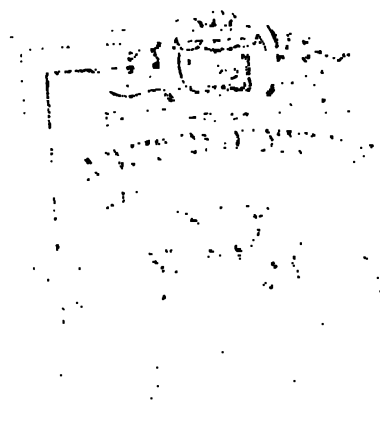
EDITIO ALTERA.

LIPSIAE

IN AEDIBUS B. G. TEUBNERI.

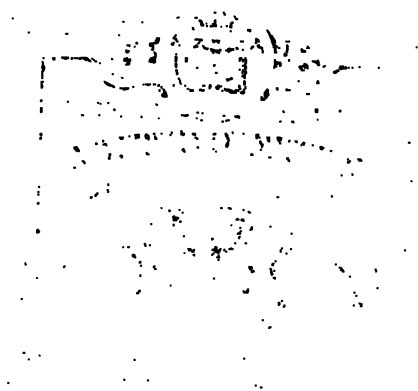
MDCCCLXXXIV.

V-4

H1

12

V-1*

H11

128

M. VELLEI PATERCULI
EX
HISTORIAE ROMANAE

AD M. VINICIUM COS.

LIBRIS DUOBUS

QUAE SUPERSUNT.

RECENSUIT

ET RERUM INDICEM LOCUPLETISSIMUM ADIECIT

FRIDERICUS HAASE,
PROF. VRATISLAV.

EDITIO ALTERA.

LIPSIAE
IN AEDIBUS B. G. TEUBNERI.
MDCCCLXXXIV.

LIPSIÆ: TYPIS B. G. TEUBNERI.

FRID. HAASII PRAEFATIO.

In Velleii Paterculi libris emendandis cum multi atque ipsi etiam
tis criticae principes plus praestare non potuerint, quam ut singuli
aucis aliquot locis corruptis certam medicinam afferrent, multo plu-
bus per coniecturas infelices fallacem potius quandam sanitatis spe-
em inducerent quam morbum ipsum tollerent, mihi dubitare non
cet, quin aliis mea inventa haud rarius displicitura sint, quam alio-
um multa mihi displicuerunt; itaque satis habeo, si aliquot locis
cte prospexisse, coniecturis autem non necessariis aut parum con-
deratis non nimis indulsisse videbor. Illud enim vel maxime agendum
est in libris supra vulgarem modum depravatis, ne vel vitiorum gra-
tate vel infinita emendationum multitudine abripi nos patiamur ad
imodicam corrigendi licentiam. Atque ego quidem quamquam
orum commodo, qui hunc scriptorem sine commentariis legere cupiunt,
indum hoc censui, ut paucissima tantum vitia intacta relinquerem,
erisque aliquam vel meam vel alienam correctionem adhiberem,
ad tamen inducere animum non potui, ut gravissimae depravationis
estigia omnia occultarem; quare quae in codice Murbacensi fuisse
onstat quamvis manifesta librariorum additamenta, non abieci plane sed
ppositis parenthesis signis abiicienda indicavi; ubi autem in mutan-
s codicis verbis coniecturas secutus sum, quae incertiores viderentur,
ut ubi lacunas meis quibusdam verbis exempli causa positae explevi,
omnia inclinatis litteris scribi iussi, additis item ad lacunarum
pplementa parenthesis signis. Qua ratione non solum cavi, ne in locis
ibiis fucus fieret lectoribus, sed effecti etiam, ut graviora quaedam
pravationis genera manifestis documentis extarent, ex quibus de
eis minus manifestis iudicari posset. Nam irrepsisse aliquando in
sa Velleii verba varii generis e margine additamenta, adeo certum
est quibusdam exemplis, veluti lib. I, c. 6, 6. lib. II, c. 10, 1. ut
lia qui consideraverit, dubitare non possit, quin recte etiam alibi
emendandi genere utamur. Neque minus certum est, praetermissa
se nonnunquam a librario festinante aliquot Velleii verba, maxime
si a voce simili ad similem vel ad eandem iterum positam oculis
errare facile erat; quod vitiorum genus cum et ubique frequens
est et in summa librarii Velleiani negligentia paene abesse non possit,
imperare mihi non potui quin aliquotiens meis verbis Velleiana in-

tegrarem, praesertim si et corrupti loci natura et supplendi faci fidem facerent, non esse alio modo erratum: si quis tamen in consilio nimiam accusare volet audaciam, sciendum est, me quo ipsum verbis a me illatis fidem nullam tribuere sed velle ea signo quorundam locum obtinere, quae simul et indicent lacunam et originem demonstrent. Atque haec quidem peccandi genera sintn tribuenda, qui codicem Murbacensem scripsit an vetustiori a librario, frustra quaeras; nec magis id apparet in tertio quo vitiorum genere, quod signo aliquo notare non potui; verba verborumque comprehensiones e suo loco in alienum traectas; erroris cum olim iam aliquot exempla indagavi comprobata Kritzi iudicio, tum tria nunc addidi; nam cap. 95 extr. cum a legeretur sic: *adulescentibus, aut obticientes audire, quod non a sceret senex*, ego malui *audiret* scribere et transpositione uti, q vel delendas iudicare tres voces cum Ruhnkenio, Krausio, Cludio, cum Kritzio acquiescere in interpretatione vehementer incomm Item cap. 84, 2 verba illa: *Rex Amyntas — transmisit ad Caese* non recte credidi a superioribus seiungi interpositis illis: *deniqu ore — classis hostium superata*; et cap. 110 extr. verba illa: *au in senatu vox — pollicitati omnia* anteposenda putavi illis: *H itaque delectus — coactae dare militem*, quo loco tralectione borum orta etiam est lacuna, quam bis posita voce *omnia* utcur sustuli; in cod. Murb. enim scriptum videtur fuisse: *exactae a bellum operae. pollicitati. omnia haec frustra praeparassemus*. Qu locis si quis accurate et res et verba examinet, non vcreor ne Ve potius quam librarii alicuius negligentiam coercuisse videar. Qu quodam loco suspicor tribus simul modis peccatum esse; nam mum dubium non est quin libri primi pars extrema exciderit; ne enim is est Velleius, qui in tali re, qualem cap. 18. tractat, pa verbis contineri queat nullo adiecto sententiarum artificio; ne credibile est Romanorum hoc loco nullam mentionem factam e quos in superioribus studiose cum Graecis composuit; quare nihil verisimilius quam additum fuisse locum sententiae exornatum, significaret Romam esse quasi alteras quasdam in Italia Athe Deinde adscriptum fuisse in margine lemma videtur hoc: *et in Ita quod cum inter ipsa Velleii verba relatum, denique alieno loco p tum esset, vehementer exercuit interpretes; mihi id si servare v bam, necessario in fine ponendum fuit.*

At in verbis singulis quot modis peccatum sit, longum est e rare, neque id in Murbacensi libro solum, sed etiam antea facti accessit postea haud minor emendandi licentia, quae nunc tan certis legibus regi posse videtur. Quaerendum enim ante omnia quid scriptum fuerit in codice Murbacensi; id autem adeo to pendet ex Rhenani et Burerii testimoniis, ut Amerbachiano libro nulla aut exigua admodum et secundaria fides tribuenda sit. Editio igitur principem ego quoque denuo diligenter excussi, exemplo i

thecae regiae Vratislaviensis, e quo intellexi discrepantiam illam, primus Orellius animadvertit in diversis eiusdem editionis libris deprehendi, non omnem ab eo notatam esse. Vratislaviensis liber pag. 37. v. 11. qui locus est lib. II, c. 35, 2. habet: *virtuti similimus*, ubi in aliis non legitur *homo*, sed *non*. Item c. 83, 2. pag. 47. v. 13. in eodem libro legitur: *ignoverat. mox auunculum*, ubi in aliis: *Mox autem hunc a*. Ceterum quam plurimum tribuendum est Rhenano et Burerio, non tamen quae silentio Burerius transmisit, ea omnia ita in Murbacensi scripta fuisse ut sunt in editione princeps; et ut alia omitam, notis certe manus qualis in codice fuerit, non potest ex Burerii editione cognosci, ut verendum sit, ne forte Rhenani vel alia rerum manus fraudem ei fecerit, sicuti Phil. Beroaldi manus in Taciti Corbeiensi multis vetustior visa est. Ipsum vero codicem Murbacensem equidem opinor seculo XI. vel etiam XII. scriptum his enim seculis *a* litterae forma haec *cc*, de qua testatur Orellius, usurpari paulatim desita est, longiorum autem vocabulorum forma talia, qualia in codice fuisse satis certum est, iisdem scriptis frequentari coepta; postea igitur quae invaluerunt scribendi *a*, non possunt ad indagandam depravationis originem adhiberi. Murbacensis libri scriptor quamvis saepe multumque deliquerit in orthographia, negligentia, inscitia, videtur tamen vetustius quoque scriptum, quo ille usus est, satis mendosum fuisse et litteris eius scriptum, quae seculi XI. vel XII. librario inducto obscurae; cuius rei manifesta sunt indicia. Tironianis vero notis scribitur fuisse librum illum veterem, ego coniectare non audeo, qui talem nunquam viderim: facilius de merovingici generis litteris minusculis lectu difficilibus assentiar Hauptio amico dilectissimo, quam huius quoque scripturae certa indicia eo magis me fugerint, quod iam antea reperisse mihi videbar libri illius, e quo Murbacensis fluxit, litteraturam fuisse longobardicam; argumento est quod is ac multis exemplis prodita *t* litterae depravatio, cuius formam longobardicam satis illam singularem cum variis modis scribae posterius interpretaretur, multipliciter lapsus est. Non vacat nunc eam accuratius persequi, quam et facile est exemplis collectis commovere, et utile in emendandi negotio non negligere; ita enim in lib. II, c. 46, 1. *spretis* et aliorum coniecturis et mea olim a unice veram habendam esse Ursini divinationem, qui *vetus* pro eo quod in codice fuit *victus*; et lib. I, c. 17, 5. locum non vexatum certa mihi nunc emendatione sanasse video; cum in codice fuerit vel *mq.*, ut Burerius, vel *ing.*, ut Amerbachius, tamen, haud dubie legendum est *intra*, quo invento reliqua facillime expediuntur.

Aliud est ab hoc loco singulatim explicare, quibus ubique libris ductus meam aliquam aut alienam sententiam secutus sim; non autem dedi, ut quidquid post Kritzii editionem diligentis-

simam ad emendandos Velleii libros prolatum est, cognoscerem et in huius editionis utilitatem converterem; usus etiam sum schedis Lindenbergianis, in quibus tamen quae ad emendationem spectant, hodie usum nullum habent. Praeterea capita eorumque partes nonnumquam paulo aliter distinxī quam adhuc factum erat, ubi rerum verborumque intellectus eo modo invari posse videbatur; denique indicem adieci non illum quidem plane novum sed tamen eo, qui adhuc vulgabatur, ut verbis breviorē, ita rebus multo locupletiorē et mendis purgatū.

Scribam Vratislaviae mense Maio a. MDCCCLI.

Frustra speravi otium mihi a Velleianis studiis concessum esse; quae quotiens retractaverim, documento sunt ea, quae iam olim in diurnis Halensibus scripsi de Orelliana et Kreyssigiana editionibus, de Laurentii locis Halmique emendationibus Velleianis et de Schoepferi adnotationibus criticis; alia deinde nonnulla Kritizio privatim suppeditavi, cum suam pararet editionem, alia rursus protuli, cum perfectae editionis censuram agerem in iisdem diurnis Halensibus; denique quidquid postea emendationum subnatum erat, ante septem annos in hac editione exprompsi. Quare meo mihi iure tum videbar scriptori totiens pertractato valedicere, sicut pro virili parte auxilium tulissem, nec sine taedio ad eos me locos rediturum putabam, in quibus emendandis adhuc frustra laborassem; neque etiam nova aliorum me allexerunt studia, ut pristinas curas repetere; nemo enim ex illo tempore repertus est, qui assiduam operam in Velleio poneret; pauci eum a limine salutaverunt unum alterumve locum temptantes. Itaque neque expectanti mihi nec cupienti accidit, ut repetenda nunc haec editio esset, ad quam operam totum me imparatum esse videbam; pigebat vero pauca et frivola proferre, quae non quaerenti oblata erant, nec vacabat nova quaerere. Itaque meam inopiam alienis divitiis consolaturus amicos adiī; nec frustra; ut enim eximia dote novam hanc editionem ornare possem, factum est insigni beneficio Mommsenii et Bernaysii, qui quas in promptu habebant emendationes Velleianas liberaliter mihi concesserunt, non illas quidem ea mente per margines sparsas, ut continuo in ordinem reciperentur morosoque ac timido editori satisfacerent, sed quae tamen et iucundissimum et utilissimum critici negotii instrumentum sint huiusque editionis plane *τηλαργὴς πρόσσπον*. His ego adieci vel mea quaedam vel aliena; ipsa vero Velleii verba rarissime mutavi, quia non licuit denuo totum librum diligentius et uno tenore excutere, de singulis autem locis sparsim consilium capere parum consideratum videbatur.

De Velleio quidem ipso quid sentiam, dixi in diurnis Hal. a. 1841. No. 197. nec praeterea habeo quae post Sauppium Kritiziumque addam, nisi quod mentione dignus videtur L. Velleius Paterculus, qui p. Chr. n.

60. consul fuit, de quo vid. inscr. 5407. in Inscr. lat. collect. vol. III. ag. 60. ib. Henzen. Illud gravius, quod Mommsenius animadvertit, Caa oriundum videri historiarum scriptorem idque intellegi potissimum ex b. I, c. 7. coll. lib. II, c. 76, 1 et 16, 1. 2. accedit de eius familia titulus Inscr. R. Neap. 3636.

De novis autem emendationibus et quibusdam veteribus sic habeto.

Lib. I, 2, 3. voces *sed hic insequentisque archontes* Mommsenio elendae visae sunt ut e glossemate ortae, quia non possint voces *apud Atticos* nisi cum verbo *usurpabant* coniungi. Me quidem illa verba minus flectunt; credibile enim est Velleium ubi apud Atticos esse Medontidas ictos ait, in familiae nomine statuuisse dignitatis inesse appellationem. Iud me magis movet, quod ipsa oratio hoc loco manca videtur et aspensa et praeter expectationem ibi desinens, ubi non credas aliud quidquam nisi de iis archontibus dici potuisse, qui eum honorem non in itae tempus usurparunt. Quare suspicor totum illum locum, qui de archontibus est cap. 8, 3. hinc esse avulsum et illuc translatum; quo genere saepius esse Velleii libros depravatos, iam olim demonstravi; hoc amen loco non negligentiam credas librariorum accusandam esse sed foras eiusdem hominis infelicem industriam, qui cap. 6, 6. adscripsit Aemilii Surae locum; is enim, quo erat chronologiae studio, facile potuit tempore servaret ordinem, corrumpere orationis cohaerentiam; quamquam temporum quoque ordinem ipse Velleius si servare in hac re voluisset, haud dubie non ante sed post Romam conditam decennales archontes commemoraturus fuit; interpolator vero cum ibi commodum ei ei locum non reperiret, fecit quod potuit, ut neglecto et Velleii consilio et exiguo temporis discrimine aliquam certe curam chronologiae adhiberet. H.

3, 2. *Quod cum alii faciant, tragici frequentissime faciunt* Tum articulam, quam Kritzius in altero sententiae membro adiciendam iudicavit, non necessariam esse, non poteram tum, cum eius editionis censuram scribebam, exemplis probare; nunc haec sufficere videntur: Sen. contr. I. praef. § 2. *Sed cum multa iam mihi ex me desideranda senectus fecerit — inter ea quae retuli memoria est.* Sen. de benef. I, 1, 4. *Sed nam sit in ipsis crimen qui ne confessione quidem grati sunt, in nobis quoque est.* dial. I, 4, 10. *Cum omnia, quae excesserunt modum, noceant, periculostissima felicitatis intemperantia est.* dial. XI, 12, 4. *unum hunc cognovisse videor, quem omnibus amicum habere cum expediat, magis tamen etiam libet.* Tac. Ann. IV, 34. *quorum res gestas cum plurimi composuerint, nemo sine honore memoravit.* H.

8, 1. *octingentos tris* Vetat M. mutari numerum, qui est in ed. princ. DCCCXXIII. quia si adiciantur anni CCCCXXVII, quos posuit Clemens Alexandrinus, ipsi illi conficiuntur anni MCCL, quos deinde Velleius numerat.

9, 1. *ut plerumque superior Gentium magnamque partem Graeciae in societatem suam perduceret.* conj. M.

9, 6 *vel modo pecuniae, qui bis milles centies aerario contulerit*

HS, ut omnium —. coni. M. quem ita secutus sum, ut non *quis sed ut* scriberem.

11, 2. *cui ex virtute Macedonici nomen inditurus erat*, scil. Pseudophilippus. M.

12, 6. *adeo odium — ne in victis quidem deponitur neque ante in sum esse desinit, quam quod esse destit.* coni. G. Linker in Diurn. Austr. scholast. a. 1852. pag. 88.

13, 3. *semperque aut belli aut pacis se erudit artibus.* M.

14, 4. In ed. princ. et cod. Amerb. recte scribi ait M. *a Sp. Pomio*, non *ac*, quia censorum nomina non temporibus indicandis adhibetur, civitatem vero dare censores dici possunt, quam in tabulas mittunt.

15, 4. *Scolacium Minervium, Tarentum Neptunia.* Sic quattuor haec nomina scribenda esse, ut duarum coloniarum sint, docuit M. in Berichte der kön. sächs. Ges. d. W. Philol. hist. Kl. 1849.

16, 4. *ingenta Socratico ore efflorescentia.* M.

ib. *quid ante Isocratem — clarum in oratoribus? fuit id ad artatum* —. M.

17, 5. *Huius ergo rei cedentis in saeculum* M.

ib. § 6. *ut primo ad consequendos quosque priores ducimur atque accendimur* —. Ita scribendum videtur, propterea quod in hac re nullus est opinioni locus, nec priores ducimus, qui priores sunt. H.

ib. *aliquid in quo niteamus conquiritur.* ita et ego a. 1828 conieci et a. 1837 Halmius et nunc Bernaysius, sicuti olim Heinsius *enteamus*.

18, 1. *pluribus artis eloquentiaeque quam universa Graecia, operibus floruit* coni. H. Keil. 1843. in thesi XII. subiecta Observatt. crit. Propert.

18, 2. *existimatum urbesque et in Italia talium studiorum fuere riles. Nisi Thebas unum os Pindari inluminaret (nam Alcmana Lacom falso sibi vindicant,) . . . . ut desit apodosis qua dixerit Velleius futurum fuisse, ut civitates illae omni litterarum laude carerent.* M.

Lib. II, 1, 5. Assentitur mihi M. ad voces *non recusando* **poenam** nec aliud quidquam addendum esse; scilicet intellegitur Mancius non recusasse id ne fieret, quod factum est. Ceterum cf. Tac. Ann. II, 2 *illi supplices nihil abnuendo ventam omnium acceperunt.*

ib. Quoniam miro sane modo Samnites qui ad Caudium Romanos gravi dedecore affecerunt, Caudini appellantur, mavult ex antecedentibus hostes intellegere et *Caudi* scribere M.

2, 2. *promulgatis agrariis legibus omne ius fasque concutitibus, summa tuis miscuit.* B. omnibus tum conquiescentibus. M.

3, 2. *Tum optima senatus atque equestris ordinis pars melior maior.* M. Tum [optimates] senatus aequae et equestris ord. H.

5, 2. *non deterritus est proposito. Perseverantia ductis quem* —.

6, 2. *cum summa quiete unanimis civitatis princeps esse posset.*

ib. *longe maiore arte priora repetens.* B.

7, 3. *Rei tantae parum ad notitiam pertinens interponatur haec est Optimus* —. nisi haec addatur, durum erit rem intellegere;

- Frontin. de aquaedd. c. 3. *ac ne quid ad totius rei pertinens notitium praetermisisse videar.* H.
- 10, 1. *Prosequamur voto severitatem censorum.* B.
- 11, 1. *immodicus gloriae, irritabilis, impotens.* B.
- 12, 1. Propter Kritizium moneo Marium Sullamque copulatos dici quasi praecaventibus fatis ne quando dissociarentur, idque quadam pietatis copula; vid. Cic. div. in Caec. 19, 61. H.
- 12, 5. *at bona malis repensasse, ut priora bona Marius postea malis sustulisse videatur.* M.
- 16, 3. *appellarant Italiam.* Bergk, Zeitschr. f. Altthsw. 1851. pag. 19.
- 16, 4. *rem populi Romani* B. *rem Romanam* H.
- 17, 1. *ipsi exanimati.* M.
- 20, 5. Probo nunc dativum cui augendae. H.
- 21, 2. *sub ipsis moenibus focusque.* B.
- 23, 6. *Sulla praesentem ante omnia supplicemque Mithridaten invenit.* cf. c. 37, 3. *supplex et praesens.* B.
- 25, 1. *quibus et spes pessima et immodica cupiditas erat.* B. Ego conferam talia, quale illud est Valer. Max. IV, 6, 3. *ubi idem et maximus et honestissimus amor est.* H.
- 26, 1. *vir animi magis saevi quam paterni.* B.
- 26, 3. *In quantum huius gloriae famaeque accessit, nunc vir ille eminet, praeterea latet.* M.
- 27, 1. *vir agilis bellique fortissimus penitusque Romano nomini infestissimus.* cf. c. 105, 1. *navum, agilem.* B.
- ib. de kalendis Nov. vid. Merkel, prolegg. ad Ovid. fast. pag. XXVII sq.
- 28, 2. *uti appareat populum R. usum dictatoris ante metu desiderasse, timuisse post potestatem.* M. Hertz in Mus. Rhen. philol. a. 1843. pag. 477, Tullii consulis mentionem ut ab aliquo grammatico adiectam referens ad M. Tullium Longum cons. a. U. 254. — *ante metu desiderasse, in tuto vero timuisse potestatem.* H. *ante metu desiderasse, illico timuisse potestatem.* M.
- 28, 3. Voces ex albo pro exoleto restitui iussit M. commemorans versum in muro Pompeiano scriptum: *non est ex albo iudex patre Aegyptio.*
- 29, 2. *sed ex dignitate constans* (i. e. beruhend auf. cf. c. 108, 2.) *atque in illam conveniens amplitudinem fortunae, quae eum — B. sed ex dignitate; constantia ea, quae in illam conveniens amplitudinem fortunam eius ad ultimum comitata est diem.* M.
- ib. *potentiae quae honoris causa ad eum deferretur, non vi ab eo occuparetur.* M. vid. Berichte l. c. p. 156. ubi vulgo ut pro vi.
- 31, 3. *interdum persona in exemplo nocituro invidiam auget aut levat.* cf. c. 47, 4. *exemplo inutili.* c. 114, 3. *exemplo non nocebatur.* B.
- ib. *extraordinaria imperia reformidant, ut sit et quod in deponendo ac retinendo intellegatur et quod opponatur honoribus.* M.

32, 4. *praedonesque aepe antea multis locis, vel ant multis locis.* M.

33, 1. *pecuniae polluebatur cupidine.* B.

37, 1—4. Non credo dubium esse quin totum hoc caput lo motum sit et reiiciendum post cap. 39; nimis enim absurdum est id lere a cap. 40. et ita divulgum interponere inter duo episodica, quae coniuncta fuisse non minus consentaneum est quam quae leguntur I, c. 14—18. Ac si quis quemadmodum alterum illud, quod est de rum flore, inprimis convenit Ciceronis nomini, ita alterum hoc, quod de provinciis, aequae recte et commode statuatur Pompeii rebus in gestis subiungi, certe id fieri debuit non inter cap. 37 et 40, sed c. 40. nec vero praecipiti Velleii festinatione abuti licet ad vitia eius excusanda, quae vel maxime festinantem fugere non potuerunt. H.

38, 2. *Claudius, sed provinciam, ut sed pro vulg.* et scribatum voluisse Velleium, sequentia docent. M.

39, 1. *infractae denique idem quod totus terrarum orbis novum conferunt stipendium.* M. *infractae ac pacatae idem quod in aequum conferunt stipendium.* H.

40, 3. *venturum in urbem adfirmarant.* M.

40, 4. Ego diversas Velleium coronas intellegi velle ratus lauream, semel auream scripsi; Borghesium in Decadib. 9, 8, p. 4 ream recte scribi docuisse monet M.

41, 2. *et quod monumentis antiquissimis constabat.* B. quod certissimum videtur.

42, 2. *Etsi longum est narrare, quid et quotiens ausus sit, et quantopere conata eius qui obtinebat Asiam magistratus p. R. m. destituerit, referatur, documentum tanti mox evasuri viri.* M.

42, 3. *perrexit ad proconsulem Iuncum (idem enim Asiam bat).* Nipperdey in Philol. VI. 1851. pag. 377. testibus usus de Iumine Plutarcho Caec. c. 2. et Gellio V, 13. Contra Borghesium eum L. Iunium Silanum statuerat ex Plin. N. H. II, 35 § 100. cui assensum Henzen in Inscr. lat. collect. Orell. vol. III. pag. 55. ad inscr. 5354 bigue indicat O. Schoenemann de Bithynia et Ponto prov. Rom. (G 1855.) pag. 12. Sed recte Mommsenius ullam negat causam esse, est apud Plinium a. U. 678. proconsul L. Iunius Silanus, idem est datur atque is, de quo Velleius agit, apud quem mihi deinceps recte omitti videtur vox *cum*, adscripta illa ad corrigendum nomen *Iunius* nus recte voces *eam quam* omiseris; nec tamen *eamque*, quod Lipsio accepi, ferri potest; itaque malim aut transpositis vocibus *scilicet idem enim eam qui Asiam obtinebat*, aut quod nunc recepi: *idem Asiam etiamtum obtinebat.* H.

46, 3. *Hunc proficiscentem i. S. diris cum omnibus tribuni stra retinere conati essent, quorum — fuisset res publicae, trans Euphraten Crassum — Orodes — interemit.* M. In eam mentem sit ctes: *diris eum, omnibus tribunis — conatis, quorum —.* Sed periodum male structam.

47, 2. *medium iam vix invidia partium ac familiae cohaerentis — concordiae pignus.* H.

48, 2. *defuisset fortunae deserendi eius locus, vel potius destitendi.* cf. II, 69 extr. M.

48, 3. *cuius sane voluptatibus, ut animo (αἰὼ) ortum sit ex litteris* re. M.

49, 4. *postulaverat tantummodo contentus cum una legione — provinciae, privatus ut i. u. veniret et se — committeret decrevere —.* ita tribendum esse docuit M. die *Rechtsfrage zwischen Caesar u. d. Senat* pag. 57.

53, 5. *tam simplex esset annorum digestio.* H. *tam proluxa* iset a. d. B.

54, 1. *utrique summorum imperatorum meritis poenas alteri superiti luere supplicitis.* M.

55, 4. *restitutae sunt a duce quam a milite potius.* M.

57, 3. *ineluctabilis fatorum vis; cum cuius fortunam mutare constituit, c. corrumpit.* M.

59, 1. *De cuius origine etiam sic praecipiti pauca dicenda sunt.* f. I, 16, 1. *in hac tam praecipiti festinatione.* B.

59, 6. *aequaliter coruscansque in colorem arcus.* B.

60, 2. *maluitque avunculo et Caesari dare se quam vitrico cedere.* t adoptio intellegatur. M.

65, 2. *affinitas, privigna A. desponsa Caesari.* omissis vocibus um esset. M.

66, 1. Cum in ed. princ. et in cod. Amerb. scriptum sit *nunciari*, nihil aliud anquirendum esse sed *nunciare* scribendum docui in adnotatt. rit. ad Sen. dial. II, 10, 3. in ind. lectt. Vratisl. aest. 1852. pag. 5. De sententia cf. Sen. dial. IV, (de ira II,) c. 27, 4. *Adfecti sumus poena: occurrat non tantum quid patiamur, sed quid fecerimus.* quo loco pro eo quod est *succurrat*, dici etiam potuit: *nunciemus nobis.* H.

68, 1. *neque enim personarum umbram maiestas ret p. capit.* B

ib. *cum in meliora quidem servari posset.* M.

ib. *in urbe seditionem, in agris haud occulte bellicum tumultum movens.* M. quod recepi.

75, 3. *fugiens mox f. s. Caesaris armatos, bimum —.* M.

79, 1. *per omnia [extra] dilationes perosus.* B.

81, 1. *salubritatis instar, quod fuit in cod., defendit.* B.

82, 4. *succinctus vocem retinui ex cod.* cf. Orell. ad Tac. Ann. XI, 31. H.

86, 2. *nec quisquam interemptus est, [interemerunt se ipsi] paucissimi.* cf. 87, 2. B.

91, 1. *quod cognomen illi viro Planci sententia consensus — indidit,* servata cod. scriptura viro, quam tuetur coll. c. 87, 2. B.

95, 3. extr. item scripturam cod. tuetur B. nec ego nunc admodum repugno.

99, 3. *ut omnes [eam adierint] pro consulibus legatque in t.*

profecti provincias visendi eius gratia atque convenientes — fascis summiserint. M.

101, 1. *provinciis obitis ad sedandam Syriam missus.* M.

102, 3. *ingressus, ut prima parte introitus prospere cessit. mox ut introitus sit nominativus casus.* B.

103, 3. *quali ille omine omnibus fuerit.* B.

105, 1. *Cherusci (gentis eius Arminius, mox clade nostra nobis transitus Visurgis.* Doederlein, Reden und Aufsätze, vol. II. pag. quod ego secutus sum.

108, 3. *fecit. Gertissime custoditum imperium.* M.

109, 1. *perfugium tutum; denique ex male dissimulato agebatur.* H.

110, 1. *non plus quam quinque dierum iter a primis hostium [atque] legionesque se, quas] S. admove placuerat, paene — cum Caecina tunc erant.* M. Id ego simillimae meae emendationi praetuli.

110, 4. *pars in Macedoniam effundi [parabat], pars — res illa nondum gesta erat.* M.

111, 3. *universas evasimus partibus*, scilicet sic ut Romani ex parte non obicerentur universis hostium viribus. M. Ego nunc *evas* restitui, quod sine ignominia dicitur; neque enim de audacia agitur, laudatur ducis prudentia. Partes vero non puto alius rei intellegi nisi eiusdem quae universa appellatur, in quo usu multus est Velle vid. II, 38, 1. 126, 1. 113, 3. 129, 1. cf. Plin. epp. I, 8, 3. II, 5, 7. III, 15 extr. IX, 4, 2. Quare teneo quod olim conieci verbum excidisse post *evasimus*, sive id *fudimus* fuit sive aliud; cf. Sen. dial. IV, (de ira c. 29, 1. *nec universam illam (iram) temptaveris tollere; graves habet petus primos: tota vincetur, dum partibus carpitur.* H.

ib. *quanto cum temperamento summae utilitatis res auctoritate —*

ib. *inclusus custodiis exercitus nostri, ne qua posset erumpere — furens viribus elanguesceret, hostis.* M.

114, 4. *quibus abusa erat.* H.

116, 4. *defectus est. Honoratorum virorum.* M.

118, 2. *iure etiam civitatis Romanae eius equestres consequens*, i. e. cum civis Romanus esset, poterat consequi militiae graevae, tribunus fieri et praefectus. M.

119, 2. *data esset, immo castigatis.* M. id recepi pro vulgato *esset immunis, cast.*

119, 5. De C. Numonio Vala vid. Henzen in Inscr. lat. col. Orell. vol. III. pag. 45. ad inscr. 5310.

126, 2. *accessit comitiis auctoritas.* B. monens exquisitum esse adulandi genus.

126, 4. *facere recte civis suos princeps optime faciendo docet.*

127, 2. *egent, neque nisi parvo paucitas ministerii sufficit. namque in parvo parvitas ministeria deficit* (egent igitur magnis auctoribus). B.

Scripti Vratislaviae mense Aprili a. MDCCCLVIII.

M. VELLEI PATERCULI
HISTORIAE ROMANAE

AD M. VINICIUM COS.

LIBRI DUO.

LIBER PRIOR.

1. *** [*Epeus*] *** tempestate distractus a duce suo 1
Nestore Metapontum condidit. Teucer, non receptus a
patre Telamone ob segnitiam non vindicatae fratris iniu-
riae, Cyprum adpulsus cognominem patriae suae Sala-
mina constituit. Pyrrhus, Achillis filius, Epirum occu-
pavit, Phidippus Ephryam in Thesprotia. At rex regum 2
Agamemnon tempestate in Cretam insulam reiectus tris
ibi urbis statuit, duas a patriae nomine, unam a victoriae
memoria, Mycenae, Tegeam, Pergamum. Idem mox sce-
lere patruelis fratris Aegisthi, hereditarium exercentis in
eum odium, et facinore uxoris oppressus occiditur. Regni 3
potitur Aegisthus per annos septem. Hunc Orestes matrem-
que socia consiliorum omnium sorore Electra, virilis animi
femina, obtruncat. Factum eius a diis comprobatum spatio
vitae et felicitate imperi apparuit; quippe vixit annis
nonaginta, regnavit septuaginta; qui se etiam a Pyrrho,
Achillis filio, virtute vindicavit; nam quod pactae eius,
Menelai atque Helenae filiae, Hermiones nuptias occupa-
verat, Delphis eum interfecit. Per haec tempora Lydus et 4
Tyrrhenus fratres cum regnarent in Lydia, sterilitate fru-
gum compulsi sortiti sunt, uter cum parte multitudinis
patria decederet. Sors Tyrrhenum contigit; pervectus in

Italiam et loco et incolis et mari nobile ac perpetuum a se nomen dedit.

- 1 II. Post Orestis interitum filii eius Penthilus et Tisamenus regnare triennio. Tum fere anno octogesimo post Troiam captam, centesimo et vicesimo quam Hercules ad deos excesserat, Pelopis progenies, quae omni hoc tempore pulsus Heraclidis Peloponnesi imperium obtinuerat, ab Herculis progenie expellitur. Duces recuperandi imperi fuere Temenus, Cresphontes, Aristodemus, quorum ab-
2 vus fuerat. Eodem fere tempore Athenae sub regibus esse desierunt, quarum ultimus rex fuit Codrus, Melanthi filius, vir non praetereundus. Quippe cum Lacedaemonii gravi bello Atticos premerent, respondissetque Pythius, quorum dux ab hoste esset occisus, eos futuros superiores, deposita veste regia pastorem cultum induit, immixtus
3 que castris hostium de industria, imprudenter, rixam iniciens, interemptus est. Codrum cum morte aeterna gloria, Atheniensis secuta victoria est. Quis eum non miretur, qui his artibus mortem quaesierit, quibus ab ignavis vita quaeri solet! Huius filius Medon primus archon Athenis fuit. Ab hoc posterius apud Atticos dicti Medontidae; sed hic insequentesque archontes usque ad Charopem dum
4 viverent eum honorem usurpabant. Peloponnesii digredientes finibus Atticis Megaram, mediam Corintho Athenisque urbem, condidere. Ea tempestate et Tyria classis plurimum pollens mari, in ultimo Hispaniae tractu, in extremo nostri orbis termino, insulam circumfusam Oceano, perexiguo a continenti divisam freto, Gadis condidit. Ab iisdem post paucos annos in Africa Uica condita est.

- 1 III. Exclusi ab Heraclidis Orestis liberi iactatique cum variis casibus, tum saevitia maris, quinto decimo anno sedem cepere circa Lesbum insulam. Tum Graecia maximis concussa est motibus. Achaei, ex Laconica puls, eas occupavere sedis, quas nunc obtinent, Pelasgi Athenas commigravere, acerque belli iuvenis, nomine Thessalus, natione Thesprotius, cum magna civium manu eam regionem armis occupavit, quae nunc ab eius nomine Thessalia appellatur, ante Myrmidonum vocitata civitas.

Quo nomine mirari convenit eos, qui Iliaca componentes 2 tempora de ea regione ut Thessalia commemorant. Quod cum alii faciant, tragici frequentissime faciunt, quibus minime id concedendum est; nihil enim ex persona poëtae, sed omnia sub eorum, qui illo tempore vixerunt, disserunt. Quod si quis a Thessalo, Herculis filio, eos appellatos Thessalos dicet, reddenda erit ei ratio, cur nunquam ante hunc insequentem Thessalum ea gens id nominis usurpaverit. Paulo ante Aletes, sextus ab Hercule, Hippo- 3 tis filius, Corinthum, quae antea fuerat Ephire, claustra Peloponnesi continentem, in Isthmo condidit. Neque est quod miremur ab Homero nominari Corinthum; nam ex persona poëtae et hanc urbem et quasdam Ionum colonias iis nominibus appellat, quibus vocabantur aetate eius, multo post Ilium captum conditae.

IV. Athenienses in Euboea Chalcida et Eretriam 1 colonis occupavere, Lacedaemonii in Asia Magnesiam. Nec multo post Chalcidenses, orti, ut praediximus, Atticis Hippocle et Megasthene ducibus Cumas in Italia condiderunt. Huius classis cursum esse directum alii columbae antecedentis volatu ferunt, alii nocturno aeris sono, qualis Cerealibus sacris cieri solet. Pars horum civium magno post intervallo Neapolim condidit. Utriusque urbis eximia 2 semper in Romanos fides facit eas nobilitate atque amoenitate sua dignissimas. Sed illis diligentior ritus patrii mansit custodia, Cumanos Osca mutavit vicinia. Viris autem veteres earum urbium hodieque magnitudo ostentat moenium. Subsequenti tempore magna vis Graecae iuven- 3 tutis abundantia virium sedis quaeritans in Asiam se effudit. Nam et Iones duce Ione profecti Athenis nobilissimam partem regionis maritimae occupavere, quae hodieque appellatur Ionia, urbisque constituere Ephesum, Miletum, Colophona, Prienen, Lebedum, Myntem, Erythram, Clazomenas, Phocaeam, multasque in Aegaeo atque Icario occupavere insulas, Samum, Chium, Andrum, Tenum, Parum, Delum aliasque ignobilis. Et mox Aeolii eadem 4 profecti Graecia longissimisque acti erroribus non minus illustris obtinuerunt locos clarasque urbis condiderunt,

Zmyrnam, Cymen, Larissam, Myrinam Mytilenenque et alias urbis, quae sunt in Lesbo insula.

1 V. Clarissimum deinde Homeri inluxit ingenium, sine exemplo maximum, qui magnitudine operis et fulgore carminum solus appellari poëta meruit; in quo hoc maximum est, quod neque ante illum quem ille imitaretur, neque post illum qui eum imitari posset, inventus est; neque quenquam alium, cuius operis primus auctor fuerit, in eo perfectissimum praeter Homerum et Archilochum
2 reperiemus. Hic longius a temporibus belli, quod composuit, Troici, quam quidam rentur, absuit; nam ferme ante annos nongentos quinquaginta floruit, intra mille natus est. Quo nomine non est mirandum, quod saepe illud usurpat: [οἱοι νῦν βοροί εἰσιν;] hoc enim ut hominum, ita seculorum notatur differentia. Quem si quis caecum genitum putat, omnibus sensibus orbis est.

1 VI. Insequenti tempore imperium Asiaticum ab Assyriis, qui id obtinuerant annis mille septuaginta, translatum est ad Medos, abhinc annos ferme octingentos septuaginta.
2 Quippe Sardanapalum eorum regem mollitiis fluentem et nimium felicem malo suo, tertio et tricesimo loco ab Nino et Semiramide, qui Babylona condiderant, natum, ita ut semper successor regni paterni foret filius, *Pharnaces*
3 Medus imperio vitaeque privavit. Ea aetate clarissimus Graii nominis Lycurgus Lacedaemonius, vir generis regii fuit, severissimarum iustissimarumque legum auctor et disciplinae convenientissimae viris, cuius quam diu Sparta
4 diligens fuit, excelsissime floruit. Hoc tractu temporum ante annos quinque et sexaginta quam urbs Romana conderetur, ab Elissa Tyria, quam quidam Dido autumant,
5 Carthago conditur. Circa quod tempus Caranus, vir generis regii, undecimus ab Hercule, profectus Argis regnum Macedoniae occupavit; a quo Magnus Alexander cum fuerit septimus decimus, iure materni generis Achille auctore, paterni Hercule gloriatus est. [*Aemilius Sura de annis populi Romani: Assyrii principes omnium gentium rerum potiti sunt, deinde Medii, postea Persae, deinde Macedones; exinde duobus regibus Philippo et Antiocho, qui a*

Macedonibus oriundi erant, haud multo post Carthaginem subactam aevictis summa imperii ad populum Romanum pervenit. Inter hoc tempus et initium regis Nini Assyriorum, qui princeps rerum potitus, intersunt anni MDCCCCXCV.]

VII. Huius temporis aequalis Hesiodus fuit, circa 1
centum viginti annos distinctus ab Homeri aetate, vir per-
elegantis ingeni et mollissima dulcedine carminum me-
morabilis, oti quietisque cupidissimus, ut tempore tanto
viro, ita operis auctoritate proximus; qui vitavit, ne in
id quod Homerus incideret, patriamque et parentes testa-
tus est, sed patriam, quia multatus ab ea erat, contume-
liosissime. Dum in externis moror, incidi in rem domesti- 2
cam maximique erroris et multum discrepantem aucto-
rum opinionibus; nam quidam huius temporis tractu aiunt
a Tuscis Capuam Nolamque conditam ante annos fere
octingentos triginta; quibus equidem adsenserim. Sed 3
M. Cato quantum differt! qui dicat Capuam ab eisdem
Tuscis conditam ac subinde Nolam; stetisse autem Capuam,
antequam a Romanis caperetur, annis circiter ducentis
sexaginta. Quod si ita est, cum sint a Capua capta anni 4
ducenti quadraginta, ut condita est anni sunt fere quin-
genti. Ego, pace diligentiae Catonis dixerim, vix credi-
derim tam mature tantam urbem crevisse, floruisse, con-
cidisse, resurrexisse.

VIII. Clarissimum deinde omnium ludicrum certa- 1
men et ad excitandam corporis animique virtutem effica-
cissimum Olympiorum initium habuit, auctorem Iphitum
Elium; is eos ludos mercatumque instituit ante annos,
quam tu, M. Vinici, consulatum inires, octingentos tris.
Hoc sacrum eodem loco instituisse fertur abhinc annos 2
ferme mille ducentos quinquaginta Atreus, cum Pelopi
patri funebris ludos faceret, quo quidem in ludicro omnis-
que generis certaminum Hercules victor extitit. Tum Athe- 3
nis perpetui archontes esse desierunt, cum fuisset ulti-
mus Alcmaeon, coeperuntque in denos annos creari: quae
consuetudo in annos septuaginta mansit ac deinde annuis
commissa est magistratibus respublica. Ex iis, qui denis
annis praefuerunt, primus fuit Charops, ultimus Eryxias; ex

- 4 annuis primus Creon. Sexta Olympiade, post duo et viginti annos quam prima constituta fuerat, Romulus, Martis filius, ultus iniurias avi Romam urbem Parilibus in Palatio condidit, a quo tempore ad vos consules anni sunt septingenti octoginta unus; id actum post Troiam captam annis quadringentis triginta septem. Id gessit Romulus adiutus legionibus Latinis avi sui; libenter enim his, qui ita prodiderunt, accesserim, cum aliter firmare urbem novam tam vicinis Veientibus aliisque Etruscis ac Sabinis cum imbelli et pastorali manu vix potuerit, quamquam eam asylo facto inter duos lucos auxit. Hic centum homines electos appellatosque patres instar habuit consili publici. Hanc originem nomen patriciorum habet. Raptus virginum Sabinarum ***.
- *** Nec minus clarus ea tempestate fuit Miltiadis filius Cimon. *****

- 1 IX. **** quamtimuerat hostis, expetit. Nam bienio adeo varia fortuna cum consulibus conflixerat, ut plerumque superior fuerit magnamque partem Graeciae in
2 societatem suam perduceret. Quin Rhodii quoque, fidelissimi antea Romanis, tum dubia fide speculati fortunam prouiores regis partibus fuisse visi sunt, et rex Eumenes in eo bello medius [fuit] animo neque fratris initiis neque
3 suae respondit consuetudini. Tum senatus populusque Romanus L. Aemilium Paulum, qui et praetor et consul triumphauerat, virum in tantum laudandum, in quantum intellegi virtus potest, consulem creavit, filium eius Pauli, qui ad Cannas quam tergiversanter perniciosam reipublicae pugnam inierat, tam fortiter in ea mortem obierat. Is Persam ingenti proelio apud urbem nomine Pydnam in Macedonia fustum fugatumque castris exuit deletisque eius copiis destitutum omni spe coëgit e Macedonia profugere; quam ille linquens in insulam Samothraciam profugit templique se religioni supplicem credidit. Ad eum Cn. Octavius praetor, qui classi praerat, pervenit et ratione magis quam vi persuasit, ut se Romanorum fidei committeret.
5 Ita Paulus maximum nobilissimumque regem in triumpho duxit. Quo anno et Octavi praetoris navalis et Anici regem Illyriorum Gentium ante currum agentis triumphphi fuere

celebres. Quam sit adsidua eminentis fortunae comes in-
vidia altissimisque adhaereat etiam hoc colligi potest,
quod cum Anici Octavique triumphum nemo interpellaret,
fuere qui Pauli impedire obniterentur; cuius tantum prio-
res excessit vel magnitudine regis Persei vel specie simu-
lacrorum vel modo pecuniae, ut *qui* bis miliens centiens
aerario contulerit HS, ut omnium ante actorum compara-
tionem amplitudine vicerit.

X. Per idem tempus cum Antiochus Epiphanes, qui 1
Athenis Olympieum inchoavit, tum rex Syriae, Ptolemaeum
puerum Alexandrae obsideret, missus est ad eum legatus
M. Popilius Laenas, qui iuberet incepto desistere; man- 2
dataque ut exposuit, regem deliberaturum se dicentem
circumscripsit virgula iussitque prius responsum reddere,
quam egrederetur finito arenae circulo: sic cogitationem
regiam Romana disiecit constantia obeditumque imperio.
Lucio autem Paulo, magnae victoriae compoti, quattuor 3
filii fuere; ex iis duos natu maiores, unum P. Scipioni,
P. Africani filio, ~~nihil ex paterna maiestate praeter spe-~~
~~ciem nominis vigoromque eloquentiae retinenti~~ in ad-
optionem dederat, alterum Fabio Maximo; duos minores
natu praetextatos quo tempore victoriam adeptus est,
habuit. Is cum in contione extra urbem more maiorum 4
ante triumphi diem ordinem actorum suorum commemora-
ret, deos immortalis precatus est, ut si quis eorum invi-
deret operibus ac fortunae suae, in ipsum potius saevirent
quam in rempublicam. Quae vox veluti oraculo emissa 5
magna parte eum spoliavit sanguinis sui; nam alterum ex
suis, quos in familia retinuerat, liberis ante paucos trium-
phi, alterum post pauciores amisit dies. Aspera circa haec 6
tempora censura Fulvi Flacci et Postumi Albini fuit;
quippe Fulvi censoris frater, et quidem consors, Cn. Ful-
vius, senatu motus est ab iis censoribus.

XI. Post victum captumque Persen, qui quadriennio 1
post in libera custodia Albae decessit, Pseudophilippus,
a mendacio simulatae originis appellatus, qui se Philippum
regiaeque stirpis ferebat, cum esset ultima, armis occu-
pata Macedonia, adsumptis regni insignibus brevi teme-

- 2 ritatis poenas dedit. Quippe Q. Metellus praetor, cui ex
virtute Macedonici nomen inditum, praeclara victoria
ipsum gentemque superavit et immani etiam Achaeos re-
3 bellare incipientis fudit acie. Hic est Metellus Macedoni-
cus, qui porticus, quae fuere circumdatae duabus aedibus
sine inscriptione positis, quae nunc Octaviae porticibus
ambiuntur, fecerat, quique hanc turmam statuarum equestri-
um, quae frontem aedium spectant, hodieque maximum
4 ornamentum eius loci ex Macedonia detulit. Cuius turmae
hanc causam referunt, Magnum Alexandrum impetrasse a
Lysippo, singulari talium auctore operum, ut eorum equi-
tum, qui ex ipsius turma apud Granicum flumen cecide-
rant, expressa similitudine figurarum faceret statuas et
5 ipsius quoque iis interponeret. Hic idem primus omnium
Romae aedem ex marmore in iis ipsis monumentis moli-
6 tus, vel magnificentiae vel luxuriae princeps fuit. Vix
ullius gentis, aetatis, ordinis hominem inveneris, cuius
felicitatem fortunae Metelli compares; nam praeter ex-
cellentis triumphos honoresque amplissimos et principale
in republica fastigium extantumque vitae spatium et acris
innocentisque pro republica cum inimicis contentiones
quattuor filios sustulit, omnis adultae aetatis vidit, omnis
7 reliquit superstites et honoratissimos. Mortui eius lectum
pro rostris sustulerunt quattuor filii, unus consularis et
censorius, alter consularis, tertius consul, quartus candi-
datus consulatus, quem honorem adeptus est. Hoc est
nimirum magis feliciter de vita migrare quam mori.
- 1 XII. Universa deinde, ut praediximus, instincta in
bellum Achaia, cuius pars magna eiusdem Metelli Macedo-
nici virtute armisque fracta erat, maxime Corinthiis in
arma cum gravibus etiam in Romanos contumeliis insti-
gantibus, destinatus ei bello gerendo consul Mummius.
- 2 Et sub idem tempus, magis quia volebant Romani quic-
quid de Carthaginiensibus diceretur credere, quam quia cre-
denda afferebantur, statuit senatus Carthaginem excidere.
- 3 Ita eodem tempore P. Scipio Aemilianus, vir avitis P.
Africani paternisque L. Pauli virtutibus simillimus, omni-
bus belli ac togae dotibus ingenique ac studiorum eminen-

tissimus seculi sui, qui nihil in vita nisi laudandum aut fecit aut dixit ac sensit, quem Paulo genitum, adoptatum a Scipione, Africani filio, diximus, aedilitatem petens consul creatus [est;] bellum Carthagini iam ante biennium a prioribus consulibus inlatum maiore vi intulit, cum ante in Hispania murali corona, in Africa obsidionali donatus esset, in Hispania vero etiam ex provocatione ipse modicus virum immanis magnitudinis hostem interemisisset; eamque urbem 4 magis invidia imperi quam ullius eius temporis noxiae inviam Romano nomini funditus sustulit fecitque suae virtutis monimentum, quod fuerat avi eius clementiae. Carthago 5 diruta est, cum stetisset annis sexcentis septuaginta duobus, abhinc annos centum septuaginta tris, Cn. Cornelio Lentulo, L. Mummius consulibus. Hunc finem habuit Romani imperi Carthago aemula, cum qua bellare maiores nostri coepere Claudio et Fulvio consulibus ante annos ducentos nonaginta duos, quam tu, M. Vinici, consulatum inires. Ita per annos 6 centum et viginti aut bellum inter eos populos aut belli praeparatio aut infida pax fuit neque se Roma iam terrarum orbe superato securam speravit fore, si nomen usquam stantis maneret Carthaginis: adeo odium certaminibus ortum ultra metum durat et ne in victis quidem deponitur neque ante invisum esse desinit, quam esse desiit. Ante triennium, quam 7 Carthago deleretur, M. Cato, perpetuus diruendae eius auctor, L. Censorino, M'. Manilio consulibus mortem obiit.

XIII. Eodem anno, quo Carthago concidit, L. Mummius Corinthum post annos nongentos quinquaginta duos, quam ab Alele, Hippotis filio, erat condita, funditus eruit. Uterque imperator devictae a se gentis nomine honoratus, 2 alter Africanus, alter appellatus est Achaicus; nec quisquam ex novis hominibus prior Mummius cognomen virtute partum vindicavit. Diversi imperatoribus mores, diversa fuere studia; quippe Scipio tam elegans liberalium studiorum omnisque doctrinae et auctor et admirator fuit, ut Polybium Panaetiumque, praecellentis ingenio viros, domi militiaeque secum habuerit; neque enim quisquam hoc Scipione elegantius intervalla negotiorum otio dispunxit, semperque aut belli aut pacis serviit artibus; sem-

per inter arma ac studia versatus aut corpus periculi
 4 animum disciplinis exercuit. Mummius tam rudis f
 capta Corintho cum maximorum artificum perfectas
 bus tabulas ac statuas in Italiam portandas locaret, i
 praedici conducentibus, si eas perdidissent, nov
 5 reddituros. Non tamen puto dubites, Vinici, quin
 pro republica fuerit manere adhuc rudem Corinthe
 intellectum, quam in tantum ea intelligi, et quin ha
 dentia illa imprudentia decori publico fuerit conveni

XIV. Cum facilius cuiusque rei in unum co
 species, quam divisa temporibus oculis animisque
 reat, statui priorem huius voluminis posterioremque
 tem non inutiles rerum notitia in artum contracta
 guere atque huic loco inserere quae quoque tempo
 Romam a Gallis captam deducta sit colonia iussu se
 nam militarium et causae et auctores ex ipsarum p
 gent nomine. Huic rei per idem tempus civitatem
 gatum auctumque Romanum nomen communione
 2 haud intempestive subtexturi videmur. Post septem
 nos, quam Galli urbem ceperunt, Sutrium deducta est
 est et post annum Setia novemque interiectis annis
 deinde interpositis duobus et triginta Aricini in civi
 3 recepti. Abhinc annos autem trecentos sexaginta
 Postumio, Veturio Calvino consulibus Campanis d
 civitas partique Samnitium sine suffragio, et eodem
 4 Cales deducta colonia. Interiecto deinde triennio F
 et Formiani in civitatem recepti eo ipso anno, quo A
 dreas condita est, insequentibusque consulibus a S
 stumio, Philone Publio censoribus Acerranis data
 et post triennium Tarracina deducta colonia inter
 que quadriennio Luceria ac deinde interiecto tri
 Suessa Aurunca et Saticula, Interamnaque post bie
 5 Decem deinde hoc munere anni vacaverunt; tunc
 atque Alba deductae coloniae, et Carseoli post bie
 At Q. Fabio quintum, Decio Mure quartum consulibus
 anno Pyrrhus regnare coepit, Sinuessam Minturnam
 missi coloni, post quadriennium Venusiam; interie
 biennio M. Curio et Rufino Cornelio consulibus S

sine suffragio data civitas; id actum ante annos trecentos viginti. At Cosam et Paestum abhinc annos ferme trecentos Fabio Dorstone et Claudio Canina consulibus, interiecto quinquennio Sempronio Sopho et Appio, Caeci filio, consulibus Ariminum et Beneventum coloni missi et suffragi ferendi ius Sabinis datum. At initio primi belli Punici Firmum et Castrum colonis occupata et post annum Aesernia postque decem et septem annos Aesulum et Alsium, Fregennaeque post biennium, proximoque anno Torquato Sempronioque consulibus Brundisium, et post triennium Spoletium, quo anno Floralium ludorum factum est initium; postque biennium deducta Valentia et sub adventum in Italiam Hannibalis Cremona atque Placentia.

XV. Deinde neque dum Hannibal in Italia moratur, neque proximis post excessum eius annis vacavit Romanis colonias condere, cum esset in bello conquiendus potius miles quam dimittendus, et post bellum vires refovendae magis quam spargendae. Cn. autem Manlio Volstone et Fulvio Nobiliore consulibus Bononia deducta colonia abhinc annos ferme ducentos septendecim et post quadriennium Pisaurum ac Potentia interiectoque triennio Aquileia et Gravisca et post quadriennium Luca. Eodem temporum tractu, quamquam apud quosdam ambigitur, Puteolos Salernumque et Buxentum missi coloni, Auximum autem in Picenum abhinc annos ferme centum octoginta quinque, ante triennium quam Cassius censor a Lupercali in Palatium versus theatrum facere instituit, cui in eo moliendo eximia civitatis severitas et consul Scipio restitere, quod ego inter clarissima publicae voluntatis argumenta numeraverim. Cassio autem Longino et Sextio Calvino, qui Sallues apud aquas, quae ab eo Sextiae appellantur, devicit, consulibus Fabrateria deducta est abhinc annos ferme centum quinquaginta tris, et post annum Scolacium Minervium, Tarentum Neptunia; Carthagoque in Africa prima, ut praediximus, extra Italiam colonia condita est. De Dertona ambigitur; Narbo autem Martius in Gallia Porcio Marcioque consulibus abhinc annos circiter centum quadraginta sex deducta colonia est; post duode-

viginti annos in Bagiennis Eporedia Mario sexiens Valerioque Flacco consulibus. Neque facile memoriae mandaverim, quae, nisi militaris, post hoc tempus deducta sit.

- 1 XVI. Cum haec particula operis velut formam propositi excesserit, quamquam intellego mihi in hac tam praecipiti festinatione, quae me rotae pronive gurgitis at verticis modo nusquam patitur consistere, paene magis necessaria praetereunda quam supervacua amplectenda, nequeo tamen temperare mihi, quin rem saepe agitatam animo meo neque ad liquidum ratione perductam signum
- 2 stilo. Quis enim abunde mirari potest, quod eminentissima cuiusque professionis ingenia in eandem formam et in idem artati temporis congruerunt spatium, et quemadmodum clausa capso alioque septo diversi generis animalia nihilominus separata alienis in unum quaeque corpus congregantur, ita cuiusque clari operis capacia ingenia in similitudine et temporum et profectuum semetipsa
- 3 ab aliis separaverunt. Una neque multorum annorum spatio divisa aetas per divini spiritus viros, Aeschylum Sophoclen, Euripiden, inlustravit tragoediam, una priscam illam et veterem sub Cratino, Aristophane et Eupolide comoediam; ac novam [comicam] Menandrus aequalesque eius aetatis non magis quam operis Philemo ac Diphilus et invenere intra paucissimos annos neque imitandam re-
- 4 liquere. Philosophorum quoque ingenia Socratico ortu defluentia omnium, quos paulo ante enumeravimus, quantum post Platonis Aristotelisque mortem floruerunt spatio? Quid ante Isocraten, quid post eius auditores eorumque discipulos clarum in oratoribus fuit? adeo quidem artatum angustius temporum, ut nemo memoria dignus alter ab altero videri nequiverint.

- 1 XVII. Neque hoc in Graecis quam in Romanis evenit magis: nam nisi aspera ac rudia repetas et inventi laudanda nomine, in Accio circaque eum Romana tragoedia est; dulcesque Latini leporis facetiae per Caecilium Terentiumque et Afranium suppari aetate nituerunt. Historicos etiam, ut Livium quoque priorum aetati astruas, praeterea Catonem et quosdam veteres et obscuros, minus octo

nta annis circumdatum aevum tulit, ut nec poëtarum in
 aliquis citeriusve processit ubertas. At oratio ac vis 3
 rensis perfectumque prosae eloquentiae decus, ut idem
 paretur Cato, pace P. Crassi Scipionisque et Laeli et
 racchorum et Fanni et Servi Galbae dixerim, ita universa
 ib principe operis sui erupit Tullio, ut delectari ante cum
 aucissimis, mirari vero neminem possis, nisi aut ab illo
 sum aut qui illum viderit. Hoc idem evenisse gramma- 4
 cis, plasticis, pictoribus, sculptoribus quisquis temporum
 istiterit notis reperiet, eminentiam cuiusque operis ar-
 ssimis temporum claustris circumdatam. Huius ergo re- 5
 edentis intra seculum ingeniorum similitudinis congre-
 antisque se et in studium par et in emolumentum causas
 im semper requiro, nunquam reperio quas esse veras
 onfidam, sed fortasse veri similes, inter quas has maxime.
 lit aemulatio ingenia et nunc invidia nunc admiratio imi- 6
 lionem accendit naturaque quod summo studio petitum
 it, ascendit in summum difficilisque in perfecto mora est
 aturaliterque quod procedere non potest, recedit, et ut
 imo ad consequendos quos priores ducimus, accendi-
 ur, ita ubi aut praeteriri aut aequari eos posse despera-
 mus, studium cum spe senescit et quod adsequi non po-
 st, sequi desinit et velut occupatam relinquens materiam
 aerit novam, praeteritoque eo in quo eminere non pos-
 umus, aliquid in quo nitamur, conquirimus sequiturque,
 frequens ac mobilis transitus maximum perfecti operis
 impedimentum sit.

XVIII. Transit admiratio ab conditione temporum 1
 ad urbium. Una urbs Attica pluribus *annis* eloquen-
 te, quam universa Graecia operibusque floruit, adeo ut
 corpora gentis illius separata [sint] in alias civitates, in-
 nia vero solis Atheniensium muris clausa existimes.
 eque ego hoc magis miratus sim, quam neminem Argi- 2
 um, Thebanum, Lacedaemonium oratorem aut dum vixit
 ictoritate, aut post mortem memoria dignum existima-
 m; quae urbes talium studiorum fuere steriles, nisi The-
 is unum os Pindari inluminaret; nam Alcmana Lacones
 Iso sibi vindicant. [Et in Italia ***]

M. VELLEI PATERCULI

HISTORIAE ROMANAE

AD M. VINICIUM COS.

LIBER POSTERIOR.

-
- 1 I. **P**otentiae Romanorum prior Scipio viam aperuerat, luxuriae posterior aperuit; quippe remoto Carthaginis metu sublataque imperi aemula non gradu sed praecipiti cursu a virtute descitum, ad vitia transcursum; vetus disciplina deserta, nova inducta; in somnum a vigiliis, ab armis ad voluptates, a negotiis in otium convers
- 2 civitas. Tum Scipio Nasica in Capitolio porticus, tum quas praediximus Metellus, tum in Circo Cn. Octavius multo amoenissimam moliti sunt, publicamque magnificentiam secuta privata luxuria est. Triste deinde et contumeliosum bellum in Hispania duce latronum Viriathus secutum est, quod ita varia fortuna gestum est, ut saepius Romanorum gereretur adversa. Sed interempto Viriatho fraude magis quam virtute Servili Caepionis, Numantini
- 4 mantinum gravius exarsit. Haec urbs nunquam plurquam decem milia propriae iuventutis armavit, sed vere ferocia ingeni vel inscitia nostrorum ducum vel fortuna indulgentia cum alios duces, tum Pompeium, magni nominis virum, ad turpissima deduxit foedera (hic primus e Pompeiis consul fuit), nec minus turpia ac detestabilia
- 5 Mancinum Hostilium consulem. Sed Pompeium gratia in punitum habuit; Mancinum verecundia, quippe non recusando, perduxit huc, ut per fecialis nudus ac post tergum religatis manibus dederetur hostibus. Quem illi recipere

verunt, sicut quondam Caudini fecerunt, dicentes
m violationem fidei non debere unius lui sanguine.

Immanem deditio Mancini civitatis movit dissen- 1
; quippe Tiberius Gracchus, Tiberi Gracchi, cla-
atque eminentissimi viri filius, P. Africani ex filia
quo quaestore et auctore id foedus ictum erat,
raviter ferens aliquid a se pactum infirmari, nunc
vel iudici vel poenae metuens discrimen, tribunus
creatus, vir alioqui vita innocentissimus, ingenio
ssimus, proposito sanctissimus, tantis denique
tus virtutibus, quantas perfecta et natura et in-
mortalis condicio recipit, P. Mucio Scaevola, L.
nio consulibus, abhinc annos centum sexaginta duos
t a bonis: pollicitusque toti Italiae civitatem, simul 2
romulgatis agrariis legibus, *omnium* statum *con-*
bus, summa imis miscuit et in praeruptum atque
periculum adduxit rempublicam; Octavioque col-
ro bono publico stanti imperium abrogavit; trium-
gris dividendis colonisque deducendis creavit se
nque suum, consularem Appium, et Gaium fratrem
m iuvenem.

. Tum P. Scipio Nasica, eius qui optimus vir a 1
iudicatus erat, nepos, eius qui censor porticus in
io fecerat, filius, pronepos autem Cn. Scipionis,
rimi viri P. Africani patrum, privatusque et togatus,
set consobrinus Ti. Gracchi, patriam cognationi
ens et quicquid publice salutare non esset, priva-
enum existimans (ob eas virtutes primus omnium
pontifex maximus factus est), circumdata laevo
togae lacinia ex superiore parte Capitolii summis
is insistens hortatus est, qui salvam vellent rempu-
se sequerentur. Tum optimates, senatus atque 2
is ordinis pars melior et maior et intacta perni-
onsiliis plebs inruere in Gracchum stantem in area
tervis suis et concientem paene totius Italiae fre-
m: is fugiens decurrensque clivo Capitolino, fra-
subsellii ictus vitam, quam gloriosissime degere po-
immatura morte finivit. Hoc initium in urbe Roma 3

civilis sanguinis gladiatorumque impunitatis fuit: inde ius vi obrutum potentiorque habitus prior discordiaeque civium antea condicionibus sanari solitae ferro diiudicatae bellaque non causis inita sed prout eorum merces fuit. Quod haud mirum est; non enim ibi consistunt exempla, unde coeperunt, sed quamlibet in tenuem recepta tramitem latissime evagandi sibi viam faciunt et ubi semel recto deerratum est, in praeceps pervenitur nec quisquam sibi putat turpe, quod alii fuit fructuosum.

1 IV. Interim dum haec in Italia geruntur, Aristonicus, qui mortuo rege Attalo, a quo Asia populo Romano hereditate relicta erat, sicut relicta postea est a Nicomede Bithynia, mentitus regiae stirpis originem, armis eam occupaverat, is victus a M. Perperna ductusque in triumpho, sed a M'. Aquilio, capite poenas dedit, cum initio belli Crassum Mucianum, virum iuris scientissimum, de-
2 cedentem ex Asia proconsulem interemisset. / Et P. Scipio Africanus Aemilianus, qui Carthaginem deleverat, post tot acceptas circa Numantiam cladis creatus iterum consul missusque in Hispaniam fortunae virtutisque expertae in Africa respondit in Hispania, et intra annum ac tris mensis, quam eo venerat, circumdatam operibus Numantiam
3 excisamque aequavit solo. / Nec quisquam ullius gentis hominum ante eum clariore urbium excidio nomen suum perpetuae commendavit memoriae; quippe excisa Carthagine ac Numantia ab alterius nos metu, alterius vindi-
4 cavit contumeliis. Hic, eum interrogante tribuno Carbone, quid de Ti. Gracchi caede sentiret, respondit, si is occupandae reipublicae animum habuisset, iure caesum; et cum omnis contio acclamasset: hostium, inquit, armatorum tollens clamore non territus qui possum vestro mo-
5 veri, quorum noverca est Italia? Reversus in urbem intra breve tempus, M'. Aquilio, C. Sempronio consulibus, abhinc annos centum quinquaginta septem, post duos consulatus duosque triumphos et bis excisos terrores reipublicae mane in lectulo repertus est mortuus, ita ut quaedam
6 elisarum faucium in cervice reperirentur notae. De tantum viri morte nulla habita est quaestio, eiusque corpus velat

capite elatum est, cuius opera super totum terrarum orbem Roma extulerat caput. Seu fatalem, ut plures, seu conflata insidiis, ut aliqui prodidere memoriae, mortem obiit, vitam certe dignissimam egit, quae nullius ad id temporis praeterquam avito fulgore vinceretur. Decessit 7 anno ferme quinquagesimo sexto, de quo si quis ambiget, recurrat ad priorem consulatum eius, in quem creatus est anno tricesimo octavo; ita dubitare desinet.

V. Ante tempus excisae Numantiae praeclara in 1 Hispania militia D. Bruti fuit, qui penetratis omnibus Hispaniae gentibus, ingenti vi hominum urbiumque potitus numero, aditis quae vix audita erant, Gallaeci cognomen meruit. Et ante eum paucis annis tam severum illius Q. 2 Macedonici in his gentibus imperium fuit, ut cum urbem Contrebiam nomine in Hispania oppugnaret, pulsas praecipiti loco quinque cohortis legionarias eodem protinus subire iuberet, facientibusque omnibus in procinctu testamenta, velut ad certam mortem eundum foret, non deterritus proposito [perseverantia ducis], quem moriturum miserat militem victorem recepit: tantum effecit nixtus timori pudor spesque desperatione quaesita. Hic virtute ac severitate facti, at Fabius Aemilianus Pauli exemplo disciplinae in Hispania fuit clarissimus.

VI. Decem deinde interpositis annis, qui Ti. Grac- 1 chum, idem Gaium fratrem eius occupavit furor, tam virtutibus eius omnibus, quam huic errori similem, ingenio etiam eloquentiaque longe praestantiorem. Qui cum summa 2 quiete animi civitatis princeps esse posset, vel vindicandae fraternae mortis gratia vel praemuniendae regalis potentiae eiusdem exempli tribunatum ingressus, longe maiora et acriora repetens, dabat civitatem omnibus Italicis, extendebat eam paene usque Alpibus, dividebat agros, vetabat quemquam civem plus quingentis iugeribus habere, quod aliquando lege Licinia cautum erat, nova constituebat portoria, novis coloniis replebat provincias, iudicia a senatu transferebat ad equites, frumentum plebi dari instituerat, nihil immotum, nihil tranquillum, nihil quietum, *nihil* denique in eodem statu relinquebat; quin

VELLEI. PATERC.

- 3 alterum etiam continuavit tribunatum. Hunc L. Opimius consul, qui praetor Fregellas exciderat, persecutus armis unaque Fulvium Flaccum, consularem ac triumphalem virum, aequae prava cupientem, quem C. Gracchus in locum Tiberi fratris triumvirum nomine, re autem socium
4 regalis adsumpserat potentiae, morte adfecit. Id unum nefarie ab Opimio proditum, quod capitis non dicam Gracchi, sed civis Romani pretium se daturum idque
5 auro repensurum proposuit. Flaccus in Aventino armatus ac pugnam ciens cum filio maiore iugulatus est; Gracchus profugiens cum iam comprehenderetur ab iis, quos Opimius miserat, cervicem Euporo servo praebuit, qui non
6 segnius se ipse interemit, quam domino succurrerat. Quo die singularis Pomponi equitis Romani in Gracchum fides fuit, qui more Coelitis sustentatis in ponte hostibus eius,
7 gladio se transfixit. Ut Ti. Gracchi antea corpus, ita Gai mira crudelitate victorum in Tiberim deiectum est. Hunc Ti. Gracchi liberi, P. Scipionis Africani nepotes, viva adhuc matre Cornelia, Africani filia, viri optimis ingeniiis male usi, vitae mortisque habuere exitum; qui si civilem dignitatis concupissent modum, quicquid tumultuando adipisci gestierunt, quietis obtulisset respublica.
- 1 VII. Huic atrocitati adiectum scelus unicum: quippe iuvenis specie excellens necdum duodevicesimum transgressus annum immunisque delictorum paternorum, Fulvi Flacci filius, quem pater legatum de condicionibus miserat, ab Opimio interemptus est. Quem cum haruspex Tuscus amicus flentem in vincula duci vidisset: quin tu hoc potius, inquit, facis? protinusque inlino capite in postem lapideum ianuae carceris effusoque cerebro expiravit. Crudelesque mox quaestiones in amicos clientis-
2 que Gracchorum habitae sunt. Sed Opimium, virum aliqui sanctum et gravem, damnatum postea iudicio publico memoria ipsius saevitiae, nulla civilis prosecuta est misericordia. Eadem Rupilius Popiliusque, qui consules asperime in Tiberi Gracchi amicos saevierant, postea
3 iudiciorum publicorum merito oppressit invidia. Rei tantae parum ad notitiam pertinens interponatur. Hic est

Opimius, a quo consule celeberrimum Opimiani vini nomen; quod iam nullum esse spatio annorum colligi potest, cum ab eo sint ad te, M. Vinici, consulem anni centum quinquaginta. Factum Opimi, quod inimicitiarum quae-
 sita erat ultio, minor secuta auctoritas, et visa ultio privato odio magis quam publicae vindictae data. In legibus
 Gracchi inter perniciosissima numeraverim, quod extra Italiam colonias posuit. Id maiores, cum viderent tanto potentiores Tyro Carthaginem, Massiliam Phocaea, Syracusas Corintho, Cyzicum ac Byzantium Mileto, genitili solo, diligenter vitaverant, ut civis Romanos ad censendum ex provinciis in Italiam revocaverint. Prima autem
 extra Italiam colonia Carthago condita est; subinde Porcio Marcioque consulibus deducta colonia Narbo Martius.

VIII. Mandetur deinde memoriae severitas iudiciorum: quippe C. Cato consularis, M. Catonis nepos, Africani sororis filius, repetundarum ex Macedonia damnatus est, cum lis eius HS. quattuor milibus aestimaretur: adeo illi viri magis voluntatem peccandi intuebantur quam modum factaque ad consilium dirigebant et quid, non in quantum admissum foret, aestimabant. Circa eadem tempora duo Metelli fratres uno die triumphaverunt. Non minus clarum exemplum et adhuc unicum Fulvi Flacci eius qui Capuam ceperat, filiorum, sed alterius in adoptionem dati, in collegio consulatus fuit; adoptivus in Acidini Manli familiam datus. Nam censura Metellorum patruelium, non germanorum fratrum fuit, quod solis contigerat Scipionibus. Tum Cimbri et Teutoni transcedere Rhenum, multis mox nostris suisque cladibus nobiles. Per eadem tempora clarus eius Minuci, qui porticus, quae hodieque celebres sunt, molitus est, ex Scordiscis triumphus fuit.

IX. Eodem tractu temporum nituerunt oratores Scipio Aemilianus Laeliusque, Ser. Galba, duo Gracchi, C. Fannius, Carbo Papirius; nec praetereundus Metellus Numidicus et Scaurus, et ante omnis L. Crassus et M. Antonius, quorum aetati ingeniisque succedere C. Caesar Strabo, P. Sulpicius; nam Q. Mucius iuris scientia quam

- 2 proprie eloquentiae nomine celebrior fuit. Clara etiam per idem aevi spatium fuere ingenia in togatis Afrani, in tragoediis Pacuvi atque Acci, usque in Graecorum. ingeniorum comparisonem evecti magnumque inter hos ipsos faciēntis operi suo locum, adeo quidem, ut in illis limae,
- 3 in hoc paene plus videatur fuisse sanguinis. Celebre et Lucili nomen fuit, qui sub Publico Africano Numantino bello eques militaverat; quo quidem tempore iuvenes adhuc Iugurtha ac Marius sub eodem Africano militantes in iisdem castris didicere, quae postea in contrariis facerent.
- 4 Historiarum auctor iam tum Sisenna erat iuvenis; sed opus belli civilis Sullanique post aliquot annos ab eo seniore editum est. Vetustior Sisenna fuit Caelius, aequalis Sisennae Rutilius Claudiusque Quadrigarius et Valerius
- 5 Antias. Sane non ignoremus eadem aetate fuisse Pomponium sensibus celebrem, verbis rudem, et novitate inventi a se operis commendabilem.

- 1 X. Prosequamur [notam] severitatem censorum Cassi Longini Caepionisque, qui abhinc annos centum quinquaginta tris Lepidum Aemilium augurem, quod sex milibus HS. aedis conduxisset, adesse iusserunt; at nunc si quis tanti habitet, vix ut senator agnoscitur: adeo mature a rectis [in vitia vitiis] in prava, a pravis in praecipitia pervenitur.
- 2 Eodem tractu temporum et Domiti ex Arvernīs et Fabi ex Allobrogibus victoria fuit nobilis; Fabio, Pauli nepoti, ex victoria cognomen Allobrogico inditum. Notetur Domitiae familiae peculiaris quaedam et ut clarissima, ita artata numero felicitas. Septem ante hunc nobilissimae simplicitatis iuvenem Cn. Domitium fuere singulis omnino parentibus geniti, sed omnes ad consulatum sacerdotiaque, ad triumphī autem paene omnes pervenerunt insignia.

- 1 XI. Bellum deinde Iugurthinum gestum est per Q. Metellum, nulli secundum seculi sui. Huius legatus fuit C. Marius, quem praediximus, natus agresti loco, hirtus atque horridus vitaeque sanctus, quantum bello optimus, tantum pace pessimus, immodicus gloriae, [insatiabilis,]
- 2 impotens, semperque inquietus. Hic per publicanos alios-

que in Africa negotiantis criminatus Metelli lentitudinem, trahentis iam in tertium annum bellum, et naturalem nobilitatis superbiam morandique in imperiis cupiditatem, effecit ut, cum commeatu petito Romam venisset, consul crearetur bellique paene patrati a Metello qui bis Iugurtham acie fuderat, summa committeretur sibi. Metelli tamen et triumphus fuit clarissimus et meritum virtute ei cognomen Numidici inditum. Ut paulo ante Domitiae familiae, ita Caeciliae notanda claritudo est: quippe intra duodecim ferme annos huius temporis consules fuere Metelli aut censores aut triumpharunt amplius duodecies, ut appareat quemadmodum urbium imperiorumque, ita gentium nunc florere fortunam, nunc senescere, nunc interire.

XII. At C. Marius L. Sullam iam tunc ut praecaventibus fati copulatum sibi quaestorem habuit et per eum missum ad regem Bocchum Iugurtha rege abhinc annos ferme centum triginta quattuor potius est; designatusque iterum consul in urbem reversus secundi consulatus initio Kalendis Ianuariis eum in triumpho duxit. Effusa, ut praediximus, immanis vis Germanarum gentium, quibus nomen Cimbris ac Teutonis erat, cum Caepionem Manliumque consules, et ante Carbonem Silanumque fudissent fugassentque in Galliis et exuissent exercitu, Scaurumque Aurelium consularem et alios celeberrimi nominis viros trucidassent, populus Romanus non alium repellendis tantis hostibus magis idoneum imperatorem quam Marium est ratus. Tum multiplicati consulatus eius. Tertius in apparatu belli consumptus; quo anno Cn. Domitius tribunus plebis legem tulit, ut sacerdotes, quos antea collegae sufficiebant, populus crearet. Quarto trans Alpes circa Aquas Sextias cum Teutonis confligit, amplius centum quinquaginta milia hostium priore ac postero die ab eo trucidati, gensque excisa Teutonum. Quinto citra Alpes in campis, quibus nomen erat Raudiis, ipse consul et proconsul Q. Lutatius Catulus fortunatissimo decertare proelio; caesa aut capta amplius ducenta milia hominum. Hac victoria videtur meruisse Marius, ne eius

nati rempublicam poeniteret, ac bonis mala repensasse.
 6 Sextus consulatus veluti praemium ei meritum datus. Non tamen huius consulatus fraudetur gloria, quo Servili Glauciae Saturninique Apulei furorem, continuatis honoribus rempublicam lacerantium et gladiis quoque et caede comitia discutientium, consul armis compescuit hominesque exitiabilis in Hostilia curia morte multavit.

1 XIII. Deinde interiectis paucis annis tribunatum iniiit
 M. Livius Drusus, vir nobilissimus, eloquentissimus, sanctissimus, meliore in omnia ingenio animoque quam fortuna
 2 usus. Qui cum senatui priscum restituere cuperet decus et iudicia ab equitibus ad eum transferre ordinem, (quippe eam potestatem nacti equites Gracchanis legibus cum in multos clarissimos atque innocentissimos viros saevissent, tum P. Rutilium, virum non seculi sui sed
 3 omnis aevi optimum, interrogatum lege repetundarum maximo cum gemitu civitatis damnaverant) in iis ipsis quae pro senatu moliebatur, senatum habuit adversarium, non intelligentem, si qua de plebis commodis ab eo agerentur, veluti inescandae inlicendaeque multitudinis causa
 4 fieri, ut minoribus perceptis maiora permitteret. Denique ea fortuna Drusi fuit, ut male facta collegarum eius quam optime ab ipso cogitata senatus probaret magis, et honorem qui ab eo deferebatur, sperneret, iniurias quae ab illis intendebantur, aequo animo reciperet, et huius summae gloriae invideret, illorum modicam ferret.

1 XIV. Tum conversus Drusi animus, quando bene coepta male cedebant, ad dandam civitatem Italiae; quod cum moliens revertisset e foro immensa illa et incondita quae eum semper comitabatur, cinctus multitudine, in atrio domus suae cultello percussus, qui adfixus lateri
 2 eius relictus est, intra paucas horas decessit. Sed cum ultimum redderet spiritum, intuens circumstantium moerentiumque frequentiam, effudit vocem convenientissimam conscientiae suae: ecquandone, inquit, propinqui
 3 amique, similem mei civem habebit respublica? Hunc finem clarissimus juvenis vitae habuit. Cuius morum minime omittatur argumentum: cum aedificaret domum in

Palatio in eo loco, ubi est, quae quondam Ciceronis, mox Censorini fuit, nunc Statili Sisennae est, promitteretque ei architectus, ita se eam aedificaturum, ut libera a conspectu immunisque ab omnibus arbitris esset neque quisquam in eam despicere posset: tu vero, inquit, si quid in te artis est, ita compone domum meam, ut quicquid agam, ab omnibus perspici possit.

XV. Mors Drusi iam pridem tumescens bellum excitavit Italicum; quippe L. Caesare et P. Rutilio consulibus abhinc annos centum viginti universa Italia, cum id malum ab Asculanis ortum esset, (quippe Servilium praetorem Fonteiumque legatum occiderant) ac deinde a Mar-sis exceptum in omnis penetrasset regiones, arma adversus Romanos cepit. Quorum ut fortuna atrox, ita causa fuit iustissima; petebant enim eam civitatem, cuius imperium armis tuebantur; per omnis annos atque omnia bella duplici numero se militum equitumque fungi, neque in eius civitatis ius recipi, quae per eos in id ipsum pervenisset fastigium, per quod homines eiusdem et gentis et sanguinis ut externos alienosque fastidire posset. Id bellum amplius trecenta milia iuventutis Italicae abstulit. Clarissimi autem imperatores fuerunt Romani eo bello Cn. Pompeius, Cn. Pompei Magni pater, C. Marius, de quo praediximus, L. Sulla, anno ante praetura functus, Q. Metellus, Numidici filius, qui meritum cognomen Pii consecutus erat: quippe expulsum civitate a L. Saturnino tribuno plebis quod solus in leges eius iurare noluerat, pietate sua, auctoritate senatus, consensu populi Romani restituit patrem. Nec triumphis honoribusque quam aut causa exili aut exilio aut reditu clarior fuit Numidicus.

XVI. Italicorum autem fuerunt celeberrimi duces Silo Popaedi-us, Herius Asinius, Insteius Cato, C. Pontidius, Telesinus Pontius, Marius Egnatius, Papius Muti-lus; neque ego verecundia domestici sanguinis gloriae quicquam, dum verum refero, subtraham: quippe multum Minati Magi, atavi mei, Aeculanensis,tribuendum est memoriae; qui nepos Deci Magi, Campanorum principis, celeberrimi et fidelissimi viri, tantam hoc bello

Romanis fidem praestitit, ut cum legione quam ipse in Hirpinis conscripserat, Herculaneum simul cum T. Didio caperet, Pompeios cum L. Sulla oppugnaret Compsamque occuparet; (cuius de virtutibus cum alii, tum maxime dilucide Q. Hortensius in annalibus suis retulit;) cuius illi pietati plenam populus Romanus gratiam retulit ipsum viritum civitate donando, duos filios eius creando praetores, cum seni adhuc crearentur. Tam varia atque atrox fortuna Italici belli fuit, ut per biennium continuum duo Romani consules, Rutilius ac deinde Cato Porcius, ab hostibus occiderentur, exercitus populi Romani multis in locis funderentur, utque ad saga iretur diuque in eo habitu maneretur. Caput imperi sui Corfinium legerant atque appellarant Italicam. Paulatim deinde recipiendo in civitatem qui arma aut non ceperant aut deposuerant maturius, vires refectae sunt Pompeio Sullaque et Mario fluentem procumbentemque rempublicam Romanam restituentibus.

1 XVII. Finito ex maxima parte, nisi qua Nolani belli manebant reliquiae, Italico bello, quo quidem Romani victis adflictisque ipsi exarmati quam integri universis civitatem dare maluerunt, consulatum inierunt Q. Pompeius et L. Cornelius Sulla, vir qui neque ad finem victoriae satis laudari, neque post victoriam abunde vituperari
2 potest. Hic natus familia nobili, sextus a Cornelio Rufino qui bello Pyrrhi inter celeberrimos fuerat duces, cum familiae eius claritudo intermissa esset, diu ita se gessit, ut nullam petendi consulatum cogitationem habere videretur: deinde post praeturam inlustratus bello Italico et ante in Gallia legatione sub Mario, qua eminentissimos duces hostium fuderat, ex successu animum sumpsit petensque consulatum paene omnium civium suffragiis factus est; sed eum honorem undequingagesimo aetatis suae anno adsecutus est.

1 XVIII. Per ea tempora Mithridates, Ponticus rex, vir neque silendus neque dicendus sine cura, bello acerrimus, virtute eximius, aliquando fortuna, semper animo maximus, consiliis dux, miles manu, odio in Romanos

Hannibal, occupata Asia necatisque in ea omnibus civibus Romanis, quos quidem eadem die atque hora redditis civitatibus litteris ingenti cum pollicitatione praemiorum interim iusserat, quo tempore neque fortitudine adversus Mithridaten, neque fide in Romanos quisquam Rhodiis par fuit, (horum fidem Mytilenaeorum perfidia inluminavit, qui M. Aquilium aliosque Mithridati vinctos tradiderunt, quibus libertas in unius Theophanis gratiam postea a Pompeio restituta est) cum terribilis Italiae quoque videretur imminere, sorte obvenit Sullae Asia provincia. Is egressus urbe cum circa Nola moraretur, (quippe ea urbs pertinacissime arma retinebat exercituque Romano obsidebatur, velut poeniteret eius fidei, quam omnium sanctissimam bello praestiterat Punico) P. Sulpicius tribunus plebis disertus, acer, opibus, gratia, amicitii, vigore ingeni atque animi celeberrimus, cum antea rectissima voluntate apud populum maximam quaesisset dignitatem, quasi pigeret eum virtutum suarum et bene consulta ei male cederent, subito pravus et praeceps, C. Mario post septuagesimum annum omnia imperia et omnis provincias concupiscenti addixit legemque ad populum tulit, qua Sullae imperium abrogaretur, C. Mario bellum decerneretur Mithridaticum, aliasque leges perniciosas et exitiabilis neque tolerandas liberae civitati tulit; quin etiam Q. Pompei consulis filium eundemque Sullae generum per emissarios factionis suae interfecit.

XIX. Tum Sulla contracto exercitu ad urbem rediit 1 eamque armis occupavit, duodecim auctores novarum pessimarumque rerum, inter quos Marius cum filio et P. Sulpicio, urbe exturbavit ac lege lata exules fecit; Sulpicium etiam adsecuti equites in Laurentinis paludibus iugulavere, caputque eius erectum et ostentatum pro rostris velut omen imminis proscritionis fuit. Marius 2 post sextum consulatum annumque septuagesimum nudus ac limo obrutus, oculis tantummodo ac naribus eminentibus, extractus arundineti circa paludem Maricae in quam se fugiens consecrantis Sullae equites abdiderat, injecto in collum loro in carcerem Minturnensium iussu duum-

3 viri perductus est. Ad quem interficiendum missus cum gladio servus publicus natione Germanus, qui forte ab imperatore eo bello Cimbrico captus erat, ut agnovit Marium, magno eiulatu exprimente indignationem casus tanti
4 viri, abiecto gladio profugit e carcere. Tum cives, ab hoste misereri paulo ante principis viri docti, instructum eum viatico conlataque veste in navem imposuerunt; at ille adsecutus circa Aenariam filium cursum in Africam direxit inopemque vitam in tugurio ruinarum Carthaginiensium toleravit, cum Marius aspiciens Carthaginem, illa intuens Marium, alter alteri possent esse solatio.

1 XX. Hoc primum anno sanguine consulis Romani militis imbutae manus sunt; quippe Pompeius, collega Sullae, ab exercitu Cn. Pompei proconsulis seditione, sed
2 quam dux creaverat, interfectus est. *** Non erat Mario Sulpicioque Cinna temperator. Itaque cum ita civitas Italiae data esset, ut in octo tribus contribuerentur novi cives, ne potentia eorum et multitudo veterum civium dignitatem frangeret plusque possent recepti in beneficium quam auctores benefici, Cinna in omnibus tribubus eos
3 se distributurum pollicitus est. Quo nomine ingentem totius Italiae frequentiam in urbem acciverat. E qua pulsus collegae optimatumque viribus cum in Campaniam tenderet, ex auctoritate senatus consulatus ei abrogatus est suffectusque in eius locum L. Cornelius Merula flamen dialis: haec iniuria homine quam exemplo dignior fuit.
4 Tum Cinna corruptis primo centurionibus ac tribunis, mox etiam spe largitionis militibus, ab eo exercitu qui circa Nolam erat, receptus est. Is cum universus in verba eius iurasset, retinens insignia consulatus patriae bellum intulit, fretus ingenti numero novorum civium e quorum delectu trecentas amplius cohortis conscripserat ac triginta legionum instar impleverat. Opus erat partibus auctoritate, gratia, cuius augendae C. Marium cum filio de exilio revocavit, quique cum iis pulsus erant.

1 XXI. Dum bellum autem infert patriae Cinna, Cn. Pompeius, Magni pater, cuius praeclara opera bello Marsico praecipue circa Picenum agrum, ut praescripsimus,

usa erat respublica, quique Asculum ceperat, (circa quam urbem, cum in multis aliis regionibus exercitus dispersi forent, quinque et septuaginta milia civium Romanorum, amplius sexaginta milia Italicorum una die conflixerant,) frustratus spe continuandi consulatus ita se dubium mediumque partibus praestitit, ut omnia ex proprio usu ageret temporibusque insidiari videretur et huc atque illuc, unde spes maior adfuisset potentiae, se exercitumque deflecteret. Sed ad ultimum magno atrocique proelio cum Cinna confligit, 2 cuius commissi patratique sub ipsis moenibus oculisque urbis Romanae pugnantibus spectantibusque quam fuerit eventus exitiabilis, vix verbis exprimi potest. Post hoc cum 3 utrumque exercitum velut parum bello exhaustum laceraret pestilentia, Cn. Pompeius decessit, cuius interitus voluptas amissorum aut gladio aut morbo civium paene damno repensata est, populusque Romanus quam vivo iracundiam debuerat, in corpus mortui contulit. Seu duae, seu tres Pompeiorum 4 fuere familiae, primus eius nominis ante annos fere centum sexaginta septem Q. Pompeius cum Cn. Servilio consul fuit. Cinna et Marius haud incruentis utrinque certaminibus editis urbem occupaverunt; sed prior ingressus Cinna de recipiendo Mario legem tulit.

XXII. Mox C. Marius pestifero civibus suis reditu 1 intravit moenia. Nihil illa victoria fuisset crudelius, nisi mox Sullana esset secuta; neque licentia in mediocris saevitum, sed excelsissimae quoque atque eminentissimae claritatis viri variis suppliciorum generibus adfecti. In 2 iis consul Octavius, vir lenissimi animi, iussu Cinnae interfectus est; Merula autem qui se sub adventum Cinnae consulatu abdicaverat, incisis venis superfusoque altari- bus sanguine, quos saepe pro salute reipublicae flamen dialis precatus erat deos, eos in execrationem Cinnae partiumque eius tum precatus optime de republica meritum spiritum reddidit. M. Antonius, princeps civitatis 3 atque eloquentiae, gladiis militum quos ipsos facundia sua moratus erat, iussu Marii Cinnaeque confossus est. Q. Catulus, et aliarum virtutum et belli Cimbrici gloria, quae illi cum Mario communis fuerat, celeberrimus, cum ad

mortem conquireretur, conclusit se loco nuper calce ha-
 naque perpolito inlatoque igni qui vim odoris excitat
 simul exitiali hausto spiritu, simul incluso suo, mort-
 4 magis voto quam arbitrio inimicorum obiit. Omnia er-
 praecipitia in republica, nec tamen adhuc quisquam in-
 niebatur, qui bona civis Romani aut donare auderet
 petere sustineret; postea id quoque accessit, ut saevit
 causam avaritia praeberet et modus culpae ex pecun-
 modo constitueretur et qui fuisset locuples, fieret in-
 nocens, suique quisque periculi merces foret, nec qu-
 quam videretur turpe quod esset quaestuosum.

1 XXIII. Secundum deinde consulatum Cinna, et
 ptimum Marius in priorum dedecus iniit, cuius initio mor-
 oppressus decessit, vir in bello hostibus, in otio civit-
 2 infestissimus quietisque impatientissimus. In huius loci
 suffectus Valerius Flaccus, turpissimae legis auctor, q-
 creditoribus quadrantem solvi iusserat; cuius facti mer-
 eum poena intra biennium consecuta est. Dominante
 Italia Cinna maior pars nobilitatis ad Sullam in Achaia
 3 ac deinde post in Asiam perfugit. Sulla interim cum M-
 thridatis praefectis circa Athenas Boeotiamque et Mac-
 doniam ita dimicavit, ut et Athenas reciperet et plurim-
 circa multiplicis Piraei portus munitiones labore explere
 amplius ducenta milia hostium interficeret nec minus mu-
 4 caperet. Si quis hoc rebellandi tempus, quo Athen-
 oppugnatae a Sulla sunt, imputat Atheniensibus, nimirum
 veri vetustatisque ignarus est; adeo enim certa Athenie-
 sium in Romanos fides fuit, ut semper et in omni re qu-
 quid sincera fide gereretur, id Romani Attica fieri pra-
 5 dicarent; ceterum tum oppressi Mithridatis armis homin-
 miserrimae condicionis cum ab inimicis tenerentur, opp-
 gnabantur ab amicis et animos extra moenia, corpora nec-
 6 sitati servientes intra muros habebant. Transgressus dein-
 in Asia Sulla parentem ad omnia supplicemque Mithridat-
 invenit, quem multatum pecunia ac parte navium Asia omni-
 busque aliis provinciis, quas armis occupaverat, decede-
 coëgit, captivos recepit, in perfugas noxiosque animadver-
 tit, paternis id est Ponticis finibus contentum esse iussit.

XXIV. C. Flavius Fimbria, qui praefectus equitum 1
 te adventum Sullae Valerium Flaccum consularem virum
 .erfecerat, exercituque occupato imperator appellatus
 rti Mithridaten pepulerat proelio, sub adventu Sullae se
 se interemit, adulescens, quae pessime ausus erat, for-
 er exsecutus. Eodem anno P. Laenas tribunus plebis 2
 .x. Lucilium qui [in] priore anno tribunus plebis fuerat,
 xo Tarpeio deiecit, et cum collegae eius quibus diem
 xerat, metu ad Sullam profugissent, aqua ignique iis
 terdixit. Tum Sulla compositis transmarinis rebus cum 3
 . eum primum omnium Romanorum legati Parthorum
 nissent et in iis quidam magi ex notis corporis respon-
 ssent coelestem eius vitam et memoriam futuram, reve-
 us in Italiam haud plura quam triginta armatorum milia
 lversum ducenta milia amplius hostium exposuit Brun-
 isi. Vix quicquam in Sullae operibus clarius duxerim, 4
 iam quod, cum per triennium Cinnanae Marianaque
 rtes Italiam obsiderent, neque inlaturum se bellum iis
 ssimulavit, nec quod erat in manibus omisit, existima-
 tque ante frangendum hostem quam ulciscendum civem,
 pulsoque externo metu, ubi quod alienum esset vicis-
 it, superaret quod erat domesticum. Ante adventum L. 5
 illae Cinna seditione orta ab exercitu interemptus, vir
 gnior qui arbitrio victorum moreretur quam iracundia
 ilitum; de quo vere dici potest, ausum eum quae nemo
 nderet bonus, perfecisse quae a nullo nisi fortissimo
 rfici possent, et fuisse eum in consultando temerarium,
 exequendo virum. Carbo nullo suffecto collega solus
 to anno consul fuit.

XXV. Putares Sullam venisse in Italiam non belli 1
 ndicem, sed pacis auctorem: tanta cum quiete exercitum
 r Calabriam Apuliamque cum singulari cura frugum,
 rorum; hominum, urbium perduxit in Campaniam ten-
 vitque iustis legibus et aequis condicionibus bellum com-
 onere; sed iis quibus et pessima et immodica cupiditas
 rat, non poterat pax placere. Crescebat interim in dies 2
 ullae exercitus confluentibus ad eum optimo quoque et
 anissimo. Felici deinde circa Capuam eventu Scipionem

Norbanumque consules superat, quorum Norbanus victus, Scipio ab exercitu suo desertus ac proditus, in
 3 latus a Sulla dimissus est. Adeo enim Sulla dissimulatus
 fuit bellator ac victor, ut dum vincit, *cautissimo* le-
 post victoriam audito fuerit crudelior. Nam et consu-
 ut praediximus, exarmatum, Quintumque Sertorium
 quanti mox belli facem! et multos alios, potitus eo
 dimisit incolumis, credo ut in eodem homine duplicem
 4 diversissimi animi conspiceretur exemplum. Post vi-
 riam qua *defendens* montem Tifata cum C. Norbano
 currebat Sulla gratis Dianae, cuius numini regio illi
 crata est, solvit, aquas salubritate [in] medendisque
 poribus nobilis agrosque omnis addixit deae. Huius
 tae religionis memoriam et inscriptio templi adfixa
 hodieque et tabula testatur aerea intra aedem.

1 XXVI. Deinde consules Carbo tertium et C. Ma-
 septiens consulis filius, annos natus viginti sex, vir
 magis quam *ingem* paterni, multa fortiterque molitus
 usquam inferior nomine consulis, apud Sacripotum
 sus a Sulla acie, Praeneste quod arte et natura mur-
 2 praesidiis firmaverat, se exercitumque contulit. Ne-
 usquam malis publicis deesset, in qua civitate semper
 tutibus certatum erat, certabatur sceleribus, optimu
 sibi videbatur, qui fuerat pessimus: quippe dum ad Sa-
 portum dimicatur, Damasippus praetor Domitium
 [Mucium] Scaevolam etiam, pontificem maximum et
 humanique iuris auctorem celeberrimum, et C. Carbo
 praetorium, consulis fratrem, et Antistium aedilicium
 3 faventis Sullae partibus in curia Hostilia trucidavit.
 perdat nobilissimi facti gloriae Calpurnia, Bestiae,
 uxor Antisti, quae iugulato, ut praediximus, viro
 se ipsa transfixit. Quantum huius gloriae fama-
 sit! Nunc virtute eminet *, patria latet. *

1 XXVII. At Pontius Telesinus, dux Samnitium
 animi fortissimus bellicque peritus, Romano nomini
 stissimus, contractis circiter octoginta milibus fortiss
 pertinacissimaeque in retinendis armis iuventutis, Car-
 ac Mario consulibus abhinc annos centum et novem,

Novembribus ita ad portam Collinam cum Sulla dimicavit, ut ad summum discrimen et eum et rempublicam perduceret, quae non maius periculum adiit Hannibalis intra tertium miliarium castra conspicata, quam eo die, quo circumvolans ordines exercitus sui Telesinus dictitansque adesse Romanis ultimum diem vociferabatur eruendam delendamque urbem, adiiciens nunquam defuturos raptores Italicae libertatis lupos, nisi silva in quam refugere solent, esset excisa. Post primam demum horam noctis et 2 Romana acies respiravit, et hostium cessit. Telesinus postera die semianimis repertus est victoris magis quam morientis vultum praeferens, cuius abscisum caput ferri gestarique circa Praeneste Sulla iussit. Tum demum de-3 speratis rebus suis C. Marius adulescens per cuniculos qui miro opere fabricati in diversas agrorum partis fuerant, conatus erumpere cum foramine e terra emersisset, a dispositis in id ipsum interemptus est. Sunt qui sua manu, sunt qui concurrentem mutuis ictibus cum minore fratre Telesini una obsesso et erumpente occubuisse prodiderint. Utcunque cecidit, hodieque tanta patris imagine non 4 obscuratur eius memoria. De quo iuvene quid existimaverit Sulla, in promptu est; occiso enim demum eo Felicis nomen adsumpsit, quod quidem usurpasset iustissime, si eundem et vincendi et vivendi finem habuisset. Oppu-5 gnationi autem Praenestis ac Mari praefuerat Ofella Lucretius, qui cum ante Marianarum fuisset partium, proditor ad Sullam transfugerat. Felicitatem diei quo Samnitium 6 Telesinique pulsus est exercitus, Sulla perpetua ludorum Circensium honoravit memoria, qui sub eius nomine [Sullanae] Victoriae celebrantur.

XXVIII. Paulo ante quam Sulla ad Sacriportum dimi-1 caret, magnificis proeliis partium eius viri hostium exercitum fuderant, duo Servilii apud Clusium, Metellus Pius apud Faventiam, M. Lucullus circa Fidentiam. Videbantur 2 finita belli civilis mala, cum Sullae crudelitate aucta sunt: quippe dictator creatus (cuius honoris usurpatio per annos centum et viginti intermissa; nam proximus post annum, quam Hannibal Italia excesserat, uti adpareat popu-

lum Romanum usum dictatoris ut [*in*] metu desideras
ita in otio timuisse potestatem) imperio, quo priores
 vindicandam maximis periculis populi libertatem usere
 eo immodicae crudelitatis licentia usus est. Primus i
 et utinam ultimus, exemplum proscriptionis invenit, u
 qua civitate petulantis convici iudicium *histrioni* ex a
 redditur, in ea iugulati civis Romani publice constitue
 tur auctoramentum, plurimumque haberet qui plurim
 interemisset, neque occisi hostis quam civis uberius fo
 4 praemium fieretque quisque merces mortis suae. Nec t
 tum in eos qui contra arma tulerant, sed in multos insi
 tis saevitum; adiectum etiam, ut bona proscriptorum ve
 rent exclusique paternis opibus liberi etiam petendor
 honorum iure prohiberentur simulque, quod indignis
 mum est, senatorum filii et onera ordinis sustinerent
 iura perderent.

1 XXIX. Sub adventum in Italiam L. Sullae Cn. Po
 peius, eius Cn. Pompei filius, quem magnificentissim
 res in consulatu gessisse bello Marsico praediximus,
 ginti tris annos natus, abhinc annos centum et tredec
 privatis ut opibus ita consiliis magna ausus magnificen
 conata executus, ad vindicandam restituendamque dig
 tatem patriae firmum ex agro Piceno qui totus pater
 eius clientelis refertus erat, contraxit exercitum; cu
 viri magnitudo multorum voluminum instar exigit, s
 2 operis modus paucis eum narrari iubet. Fuit hic geni
 matre Lucilia, stirpis senatoriae, forma excellens non
 qua flos commendatur aetatis, sed ea dignitate consti
 tiaque quae in illam conveniens amplitudinem fortunamq
 eum ad ultimum vitae comitata est diem, innocentia e
 mius, sanctitate praecipuus, eloquentia medius, pote
 tia quae honoris causa ad eum deferretur, non vi ab
 occuparetur cupidissimus, dux bello peritissimus, ci
 in toga nisi ubi vereretur, ne quem haberet parem, n
 destissimus, amicitiarum tenax, in offensis exorabilis,
 reconcilianda gratia fidelissimus, in accipienda satis
 ctione facillimus, potentia sua nunquam aut raro ad imp
 tentiam usus, paene omnium vitiorum experts, nisi nume

retur inter maxima in civitate libera dominaque gentium indignari, cum omnis civis iure haberet pares, quemquam aequalem dignitate conspiciere. Hic a toga virili adsuetus commilitio prudentissimi ducis, parentis sui, bonum et capax recta discendi ingenium singulari rerum militarium prudentia excoluerat, ut a Sertorio Metellus laudaretur magis, Pompeius timeretur validius.

XXX. *** Tum M. Perperna praetorius, e proscri-
ptis, gentis clarioris quam animi, Sertorium inter coenam
Oscae interemit Romanisque certam victoriam, partibus
suis excidium, sibi turpissimam mortem pessimo auctora-
vit facinore. Metellus et Pompeius ex Hispaniis triumphave-
runt; sed Pompeius, hoc quoque triumpho adhuc eques
Romanus, ante diem quam consulatum iniret, curru urbem
invectus est. Quem virum quis non miretur per tot extra-
ordinaria imperia in summum fastigium evectum iniquo
tulisse animo C. Caesaris in altero consulatu petendo sena-
tum populumque Romanum rationem habere: adeo fami-
liare est hominibus omnia sibi ignoscere, nihil aliis
remittere, et invidiam rerum non ad causam sed ad vo-
luntatem personasque dirigere. Hoc consulatu Pompeius
tribuniciam potestatem restituit, cuius Sulla imaginem
sine re reliquerat. Dum Sertorianum bellum in Hispania
geritur, sexaginta quattuor fugitivi e ludo gladiatorio Ca-
pua profugientes duco Spartaco raptis ex ea urbe gladiis
primo Vesuvium montem petiere, mox crescente in dies
multitudine gravibus variisque casibus adfecere Italiam;
quorum numerus in tantum adulevit, ut qua ultima dimi-
cavere acie, centum et viginti milia hominum se Romano
exercitui opposuerint. Huius patrati gloria penes M. Cras-
sum fuit, mox reipublicae omnis principem.

XXXI. Converterat Cn. Pompei persona totum in se
terrarum orbem et per omnia maior *cive* habebatur; qui
cum consul perquam laudabiliter iurasset se in nullam
provinciam ex eo magistratu iturum idque servasset, post
biennium A. Gabinius tribunus legem tulit, ut cum belli
more, non latrociniorum, orbem classibus iam, non fur-

VELLEI. PATERC.

- tivis expeditionibus piratae terrerent quasdamque etiam Italiae urbis diripuissent, Cn. Pompeius ad eos opprimendos mitteretur essetque ei imperium aequum in omnibus provinciis cum proconsulibus usque ad quinquagesimum
- 2 miliarium a mari. Quo senatus consulto paene totius terrarum orbis imperium uni viro deferebatur; sed tamen idem hoc ante septennium in M. Antoni praetura decretum erat. Sed interdum persona ut exemplo nocet, ita
- 3 invidiam auget aut levat: in Antonio homines aequo animo passi erant; raro enim invidetur eorum honoribus, quorum vis non timetur; contra in iis homines extraordinaria reformidant, qui ea suo arbitrio aut deposituri aut retenturi videntur et modum in voluntate habent. Dissuadebant optimates, sed consilia impetu victa sunt.
- 1 XXXII. Digna est memoria Q. Catuli cum auctoritas tum verecundia, qui cum dissuadens legem in contione dixisset esse quidem praeclarum virum Cn. Pompeium sed nimium iam liberae reipublicae neque omnia in uno reponenda, adiecissetque: „si quid huic acciderit, quem in eius locum substituitis?“ subclamavit universa contio: „te, Q. Catule;“ tum ille victus consensu omnium et tam
- 2 honorifico civitatis testimonio e contione discessit. Hic hominis verecundiam, populi iustitiam mirari libet; huius, quod non ultra contendit, plebis, quod dissuadentem et adversarium voluntatis suae vero testimonio fraudare noluit. Per idem tempus Cotta iudicandi munus, quod C. Gracchus ereptum senatui ad equites, Sulla ab illis ad senatum transtulerant, aequaliter inter utrumque ordinem
- partitus est; Otho Roscius lege sua equitibus in theatro
- 4 loca restituit. At Cn. Pompeius multis et praeclaris viris in id bellum adsumptis descriptoque [*paene*] in omnis recessus maris praesidio navium brevi inextuperabili manu terrarum orbem liberavit, praedonesque per multa ac multis locis victos circa Ciliciam classe adgressus fudit ac fugavit, et quo maturius bellum tam late diffusum conficeret, reliquias eorum contractas in urbibus remotoque
- 5 mari loco in certa sede constituit. Sunt qui hoc carpant; sed quamquam in auctore satis rationis est, tum ratio

quemlibet magnum auctorem faceret; data enim facultate sine raptō vivendi rapinis arcuit.

XXXIII. Cum esset in fine bellum Piraticum, et L. Lucullus, qui ante septem annos ex consulatu sortitus Asiam Mithridati oppositus erat magnasque ac memorabilis res ibi gesserat, Mithridaten saepe multis locis fuderat, egregia Cyzicum liberarat victoria, Tigranen, regum maximum, in Armenia vicerat ultimamque bello manum paene magis noluerat imponere quam non potuerat, qui alioqui per omnia laudabilis et bello paene invictus pecuniae pellebatur cupidine, idem bellum adhuc administraret, Manilius tribunus plebis, semper venalis et alienae minister potentiae, legem tulit, ut bellum Mithridaticum per Cn. Pompeium administraretur. Accepta ea magnisque certatim inter imperatores iurgiis, cum Pompeius Lucullo infamiam pecuniae, Lucullus Pompeio interminatam cupiditatem obiiceret imperi, neuterque ab eo quō arguebatur, mentitus argui posset. Nam neque Pompeius, ut primum ad rempublicam adgressus est, quemquam *aequo* animo parem tulit, et in quibus rebus primus esse debebat, solus esse cupiebat, neque eo viro quisquam aut alia omnia minus aut gloriam magis concupiit, in adpetendis honoribus immodicus, in gerendis verecundissimus, ut qui eos ut libentissime iniret, ita finiret *aequo* animo, et quod cupisset, arbitrio suosumeret, alieno deponeret, et Lucullus, summus alioqui vir, profusae huius in aedificiis convictibusque et apparatus luxuriae primus auctor fuit, quem ob iniectas molis mari et receptum suffossis montibus in terras mare haud infacete Magnus Pompeius Xerxen togatum vocare assueverat.

XXXIV. Per id tempus a Q. Metello Creta insula in 1 populi Romani potestatem redacta est, quae ducibus Panare et Lasthene quattuor et viginti milibus iuvenum coactis velocitate pernecibus, armorum laborumque patientissimis, sagittarum usu celeberrimis, per triennium Romanos exercitus fatigaverat. Ne ab huius quidem usura 2 gloriae temperavit animum Cn. Pompeius, quin victoriae partem conaretur vindicare; sed et Luculli et Metelli

triumphum cum ipsorum singularis virtus, tum etiam invidia Pompei apud optimum quemque fecit favorabilem.

- 3 Per haec tempora M. Cicero, qui omnia incrementa sua sibi debuit, vir novitatis nobilissimae et ut vita clarus ita ingenio maximus, qui effecit, ne quorum arma viceramus, eorum ingenio vinceremur, consul Sergi Catilinae Lentulique et Cethegi et aliorum utriusque ordinis virorum coniurationem singulari virtute, constantia, vigilia curaque
- 4 aperuit. Catilina metu consularis imperi urbe pulsus est; Lentulus consularis et praetor iterum Cethegusque et alii clari nominis viri auctore senatu, iussu consulis in carcere necati sunt.

- 1 XXXV. Ille senatus dies, quo haec acta sunt, virtutem M. Catonis, iam multis in rebus conspicuam atque
- 2 praenitentem in altissimo *culmine*, inluminavit. Hic genitus proavo M. Catone, principe illo familiae Porciae, homo Virtuti simillimus et per omnia ingenio diis quam hominibus propior, qui nunquam recte fecit, ut facere videretur, sed quia aliter facere non potuerat, cuique id solum visum est rationem habere, quod haberet iustitiae, omnibus humanis vitiis immunis semper fortunam in sua potestate habuit.
- 3 Hic tribunus plebis designatus et adhuc admodum adulescens, cum alii suaderent, ut per municipia Lentulus coniuratique custodirentur, paene inter ultimos interrogatus sententiam, tanta vi animi atque ingeni inductus est in coniurationem, eo ardore oris orationem omnium lenitatem suadentium societate consili suspectam fecit, sic impendentia ex ruinis incendiisque urbis et commutatione status publici pericula exposuit, ita consulis virtutem amplificavit, ut universus senatus in eius sententiam transiret animadvertendumque in eos, quos praediximus, censeret maiorque pars ordinis eius
- 4 Ciceronem prosequerentur domum. At Catilina non segnius *conata* obiit, quam sceleris conandi consilia inierat; quippe fortissime dimicans, quem spiritum supplicio debuerat, *proelio* reddidit.

- 1 XXXVI. Consulatus Ciceronis non mediocre adiecit decus natus eo anno divus Augustus abhinc annos nona-

ginta, omnibus omnium gentium viris magnitudine sua inducturus caliginem. Iam paene supervacaneum videri 2 potest eminentium ingeniorum notare tempora; quis enim ignorat diremptos gradibus aetatis floruisse hoc tempore Ciceronem, Hortensium, antequam *Antonium*, Crassum, Cottam, Sulpicium, moxque Brutum, Calidium, Coelium, Calvum, et proximum Ciceroni Caesarem, eorumque velut alumnos Corvinum ac Pollionem Asinium, aemulumque Thucydidis Sallustium auctoresque carminum Varronem ac Lucretium, neque ullo in suscepti operis sui *genere* [carmine] minorem Catullum. Paene stulta est inhaeren- 3 tium oculis ingeniorum enumeratio, inter quae maxime nostri aevi eminent princeps carminum Vergilius Rabinusque et consecutus Sallustium Livius Tibullusque et Naso, perfectissimi in forma operis sui; nam vivorum ut magna admiratio ita censura difficilis est.

XXXVII. Dum haec in urbe Italiaque geruntur, Cn. 1 Pompeius memorabile adversus Mithridaten, qui post Luculli profectionem magnas novi exercitus viris reparaverat, bellum gessit. At rex fusus fugatusque et omnibus 2 exutus copiis Armeniam Tigranenque socerum petiit, regem eius temporis, nisi qua Luculli armis erat infractus, potentissimum. Simul itaque duos persecutus Pompeius intravit Armeniam. Prior filius Tigranis, sed discors patri, 3 pervenit ad Pompeium; mox ipse supplex et praesens se regnumque dicioni eius permisit, praefatus neminem alium neque Romanum neque ullius gentis virum futurum fuisse, cuius se societati commissurus foret, quam Cn. Pompeium; proinde omnem sibi vel adversam vel secundam, cuius auctor ille esset, fortunam tolerabilem futuram; non esse turpe ab eo vinci, quem vincere esset nefas, neque inhoneste aliquem summitti *huic*, quem fortuna super omnis extulisset. Servatus regi honos imperi, sed 4 multato ingenti pecunia, quae omnis, sicuti Pompeio moris erat, redacta in quaestoris potestatem ac publicis descripta litteris. Syria aliaeque, quas occupaverat, provinciae ereptae et aliae restitutae populo Romano, aliae tum primum in eius potestatem redactae, ut Syria, quae

tum primum facta est stipendiaria; finis imperi regi terminatus Armenia.

- 1 XXXVIII. Haud absurdum videtur propositi operis regulae paucis percurrere, quae cuiusque ductu gens ac natio redacta in formulam provinciae [stipendia pacta] sit, ut quae partibus notavimus, facilius simul universa conspici possint. Primus in Siciliam traiecit exercitum consul Claudius, sed provinciam eam post annos ferme quinquaginta duos captis Syracusis fecit Marcellus Claudius; primus Africam Regulus nono ferme anno primi Punici belli **, sed post centum et novem annos P. Scipio Aemilianus eruta Carthagine abhinc annos centum septuaginta tris Africam in formulam redegit provinciae. Sardinia inter primum et secundum bellum Punicum ductu T. Manli consulis certum recepit imperi iugum. Immane bellicae civitatis argumentum, quod semel sub regibus, iterum hoc T. Manlio consule, tertio Augusto principe certae pacis argumentum Ianus geminus clausus dedit.
- 4 In Hispaniam primi omnium duxere exercitus Cn. et P. Scipiones initio secundi belli Punici abhinc annos ducentos quinquaginta; inde varie possessa et saepe amissa partibus, universa ductu Augusti facta stipendiaria est.
- 5 Macedoniam Paulus, Mummius Achaiam, Fulvius Nobilior subegit Aetoliam; Asiam L. Scipio, Africani frater, eripuit Antiocho; sed beneficio senatus populi que Romani mox ab Attalis possessam regibus M. Perperna, capto
- 6 Aristonico, fecit tributariam. Cypri devictae nullis adsignanda gloria est; quippe senatus consulto, ministerio Catonis, regis morte, quam ille conscientia acciverat, facta provincia est. Creta Metelli ductu longissimae libertatis fine multata est. Syria Pontusque Cn. Pompei virtutis monumenta sunt.
- 1 XXXIX. Gallias, primum a Domitio Fabioque, nepote Pauli, qui Allobrogicus vocatus est, intratas cum exercitu, magna mox clade nostra saepe et adfectavimus et omisimus; sed fulgentissimum C. Caesaris opus in iis conspicitur; quippe eius ductu auspiciisque infractae paene idem quod totus terrarum orbis *ignavam* conferunt

stipendium. Ab eodem facta [*Numidia provincia, e qua tam olim cognomen virtute partum detulerat Metellus*] Numidicus. Ciliciam perdomuit Isauricus, et post bellum Antiochinum Vulso Manlius Gallograeciam. Bithynia, ut praediximus, testamento Nicomedis relicta hereditaria. Divus Augustus praeter Hispanias aliasque gentis, quarum titulis forum eius praenitet, *paene idem* facta Aegypto stipendiaria, quantum pater eius Galliis in aerarium reditus contulit. At Ti. Caesar, quam certam Hispanis parendi confessionem extorserat parens, Illyriis Delmatisque extorsit; Rhaetiam autem et Vindelicos ac Noricos Pannoniamque et Scordiscos novas imperio nostro subiunxit provincias; ut has armis, ita auctoritate Cappadociam populo Romano fecit stipendiariam. Sed revertamur ad ordinem.

XL. Secuta deinde Cn. Pompei militia, gloriae laboris maioris incertum est. Penetratae cum victoria Media, Albania, Iberia; deinde flexum agmen ad eas nationes, quae dextra atque intima Ponti incolunt, Colchos Heniochosque et Achaeos, et oppressus auspiciis Pompei, insidiis filii Pharnacis Mithridates, ultimus omnium iuris sui regum praeter Parthicos. Tum victor omnium quas adierat gentium Pompeius suoque et civium voto maior et per omnia fortunam hominis egressus revertit in Italiam. Cuius reditum favorem opinio fecerat; quippe plerique non sine exercitu venturum in urbem adfirmabant et libertati publicae statuturum arbitrio suo modum; quo magis hoc homines timuerant, eo gratior civilis tanti imperatoris reditus fuit: omni quippe Brundisi dimisso exercitu nihil praeter nomen imperatoris retinens cum privato comitatu quem semper illi *secum trahere* moris fuit, in urbem rediit magnificentissimumque de tot regibus per biduum egit triumphum longeque maiorem omni ante se inlata pecunia in aerarium, praeterquam a Paulo, ex manubiis intulit. Absente Cn. Pompeio T. Ampius et T. Labienus tribuni plebis legem tulerunt, ut is ludis Circensibus corona laurea et omni cultu triumphantium uteretur, scenicis autem praetexta coronaque aurea; id ille

non plus quam semel, et hoc sane nimium fuit, us
 5 sustinuit. Huius viri fastigium tantis auctibus forti
 tulit, ut primum ex Africa, iterum ex Europa, et
 Asia triumpharet, et quot partes terrarum orbis su
 6 tidem faceret monumenta victoriae suae. Nunqua
 nentia invidia carent: itaque et Lucullus, memor
 acceptae iniuriae, et Metellus Creticus, non inius
 rens, (quippe ornamentum triumphi eius captivos
 Pompeius subduxerat) et cum iis pars optimatum
 gabatur, ne aut promissa civitatibus a Pompeio au
 meritis praemia ad arbitrium eius persolverentur.

1 XLI. Secutus deinde est consulatus C. Caesar
 scribenti manum iniicit et quamlibet festinantem
 2 morari cogit. Hic nobilissima Iuliorum genitus fan
 quod *monumentis* antiquissimis constabat, ab Anc
 Venere deducens genus, forma omnium civium ex
 tissimus, vigore animi acerrimus, munificentiae ef
 mus, animo super humanam et naturam et fidem e
 magnitudine cogitationum, celeritate bellandi, pe
 periculorum Magno illi Alexandro sed sobrio neq
 cundo simillimus, qui denique semper et somno
 in vitam, non in voluptatem uteretur, cum fuisset
 rio sanguine coniunctissimus atque idem Cinnae
 cuius filiam ut repudiaret nullo metu compelli potu
 M. Piso consularis Anniam quae Cinnae uxor fue
 Sullae dimisisset gratiam, habuissetque fere duode
 annos eo tempore, quo Sulla rerum potitus est,
 ministris Sullae adiutoribusque partium quam ipse
 quirentibus eum ad necem, mutata veste dissimil
 fortunae suae indutus habitum nocte urbe elapsus

1 XLII. Idem postea admodum iuvenis cum a
 captus esset, ita se per omne spatium quo ab his
 tus est, apud eos gessit, ut pariter iis terrori vene
 que esset neque unquam aut nocte aut die (cur eni
 vel maximum est, si narrari verbis speciosis non
 omittatur?) aut exalcearetur aut discingeretur, in h
 licet ne, si quando aliquid ex solito variaret, suspec
 2 qui oculis tantummodo eum custodiebant, foret. L

et narrare, quid et quotiens ausus sit, quanto opere nata eius qui obtinebat Asiam magistratus populi Romani metu suo destituerit: illud referatur documentum uti mox evasuri viri. Quae nox eam diem secuta est, 3 a publica civitatum pecunia redemptus est, ita tamen, cogeret ante obsides a piratis civitatibus dari, contracta esse et privatus et tumultuaria invectus in eum locum, quo ipsi praedones erant, partem classis fugavit, parum mersit, aliquot navis multosque mortalis cepit, laesque nocturnae expeditionis triumpho ad suos revectorum mandatisque custodiae, quos ceperat, in Bithyniam perrexit ad proconsulem Iuncum (idem enim Asiam *etiam* obtinebat) petens, ut auctor fieret sumendi de civis supplicii; quod cum ille se facturum negasset venturumque captivos dixisset, (quippe sequebatur invidia etiam) incredibili celeritate revector ad mare, priusquam de ea re ulli proconsulis redderentur epistolulae, navis quos ceperat, suffixit cruci.

XLIII. Idem mox ad sacerdotium ineundum (quippe 1 sens pontifex factus erat in Cottae consularis locum, in paene puer a Mario Cinnaque flamen dialis creatus, historia Sullae, qui omnia ab iis acta fecerat irrita, amisisset id sacerdotium) festinans in Italiam, ne conspiceretur a praedonibus omnia tunc obtinentibus maria et medio tam infestis sibi, quattuor scalmarum navem una cum nobis amicis decemque servis ingressus effusissimum Adriatici maris traiecit sinum. Quo quidem in cursu connectis, ut putabat, piratarum navibus cum exisset vestem ligassetque pugionem ad femur alterutri se fortunae trans, mox intellexit frustratum esse visum suum arboresque ex longinquo ordinem antemnarum praebeuisse signum. Reliqua eius acta in urbe, nobilissima Gn. Do- 3 bellae accusatio et maior civitatis in ea favor quam reis aestari solet, contentionesque civiles cum Q. Catuloque aliis eminentissimis viris celeberrimae et ante praeram victus maximi pontificatus petitione Q. Catulus, omnium confessione senatus princeps, et restituta in aediate adversante quidem nobilitate monumenta C. Mari

simulque revocati ad ius dignitatis proscriptorum libere et praetura, quaesturaque mirabili virtute atque industri obita in Hispania, cum esset quaestor sub Vetere Antistio, avo huius Veteris consularis atque pontificis, duorum consularium et sacerdotum patris, viri in tantum bon in quantum humana simplicitas intellegi potest, quo notiora sunt, minus egent stilo.

- 1 XLIV. Hoc igitur consule inter eum et Cn. Pompeium et M. Crassum inita potentiae societas, quae urbi orbique terrarum nec minus diverso cuique tempore ipsis exhibilis fuit. Hoc consilium sequendi Pompeius causam habuerat, ut tandem acta in transmarinis provinciis, quibus, ut praediximus, multi obtrecebant, per Caesarem confirmarentur consulem; Caesar autem, quod animadvertibat se cedendo Pompei gloriae aucturum suam et invidia communis potentiae in illum relegata confirmaturum viri suas; Crassus, ut quem principatum solus adsequi non poterat, auctoritate Pompei, viribus teneret Caesaris. Adfinitas etiam inter Caesarem Pompeiumque contracta nuptiis, quippe filiam C. Caesaris Cn. Magnus duxit uxorem.
- 4 In hoc consulatu Caesar legem tulit, ut ager Campanus plebei divideretur, suasore legis Pompeio: ita circiter viginti milia civium eo deducta et ius ab his restitutum post annos circiter centum quinquaginta duos quam bello Punico ab Romanis Capua in formam praefecturae redacta erat. Bibulus, collega Caesaris, cum actiones eius magis vellet impedire quam posset, maiore parte anni domi se tenuit; quo facto dum augere vult invidiam collegae, auxit potentiam. Tum Caesari decretae in quinquennium Galliae.
- 1 XLV. Per idem tempus P. Clodius, homo nobilis, disertus, audax, qui neque dicendi neque faciendi ullum nisi quem vellet, nosset modum, malorum propositorum executor acerrimus, infamis etiam sororis stupro et actus incesti reus ob initum inter religiosissima populi Romani sacra adulterium, cum gravis inimicitias cum M. Cicerone exerceret (quid enim inter tam dissimilis amicum esse poterat?) et a patribus ad plebem transisset, legem in

tribunatu tulit, qui civem Romanum indemnatum inter-
 emisset, ei aqua et igni interdiceretur; cuius verbis etsi
 non nominabatur Cicero, tamen solus petebatur: ita vir
 optime meritis de republica conservatae patriae pretium
 calamitatem exili tulit. Non caruerunt suspicione oppressi 2
 Ciceronis Caesar et Pompeius. Hoc sibi contraxisse vide-
 batur Cicero, quod inter vigintiviros dividendo agro Cam-
 pano esse noluisset. Idem intra biennium sera Cn. Pom- 3
 pei cura, verum, ut coepit, intenta votisque Italiae ac
 decretis senatus, virtute atque actione Anni Milonis tri-
 buni plebis dignitati patriaeque restitutus est: neque post
 Numidici exilium aut reditum quisquam aut expulsus in-
 vidiosus, aut receptus est laetius; cuius domus quam
 infeste a Clodio disiecta erat, tam speciose a senatu re-
 stituta est. Idem P. Clodius in tribunatu sub honorificen- 4
 tissimo ministeri titulo M. Catonem a republica relegavit:
 quippe legem tulit, ut is quaestor cum iure praetorio ad-
 iecto etiam quaestore mitteretur in insulam Cyprum ad
 spoliandum regno Ptolemaeum, omnibus morum vitiis
 eam contumeliam meritum. Sed ille sub adventum Cato- 5
 nis vitae suae vim intulit; unde pecuniam longe sperata
 maiorem Cato Romam retulit; cuius integritatem laudari
 nefas est, insolentia paene argui potest, quod una cum
 consulibus ac senatu effusa civitate obviam cum per Ti-
 berim subiret navibus, non ante is egressus est, quam
 ad eum locum pervenit, ubi erat exponenda pecunia.

XLVI. Cum deinde immanis res, vix multis volumi- 1
 nibus explicandas, C. Caesar in Gallia ageret, nec con-
 tentus plurimis ac felicissimis victoriis innumerabilibusque
 caesis et captis hostium milibus etiam in Britanniam tra-
 iecisset exercitum, alterum paene imperio nostro ac suo
 quaerens orbem, vetus par consulum, Cn. Pompeius et
 M. Crassus, alterum iniere consulatum, qui neque petitus
 honeste ab iis, neque probabiliter gestus est. Caesari 2
 lege, quam Pompeius ad populum tulit, prorogatae in idem
 spatium temporis provinciae; Crasso, bellum Parthicum
 in animo molienti, Syria decreta, qui vir cetera sanctis-
 simus immunisque voluptatibus neque in pecunia neque

in gloria concupiscenda aut modum norat aut ceterum terminum. Hunc proficiscentem in Syriam diris cunibus tribuni plebis frustra retinere conati, quae execrationes si in ipsum tantummodo valuissent imperatoris damnum salvo exercitu fuisset reipublicae Transgressum Euphraten Crassum petentemque Seleucum circumfusus immanibus copiis equitum rex Orodem cum parte maiore Romani exercitus interemit. Re legionum C. Cassius, atrocissimi mox auctor factum quaestor, conservavit Syriamque adeo in Romani potestate retinuit, ut transgressos in eam Populi felici rerum eventu fugaret ac funderet.

1 XLVII. Per haec insequentiaque et quae praeteritus tempora amplius decies centena milia hostium Caesaris caesa sunt, plura capta; pugnatum saepe in acie, saepe in agminibus, saepe eruptionibus, bis tracta Britannia, novem denique aestatibus vix ultimus iustissimus triumphus emeritus; circa Alesiam veteris res gestae, quantas audere vix hominis, populi paene nullius nisi dei fuerit. *Quinto* ferme anno morabatur in Galliis, cum medium iam ex invidia *populi male* cohaerentis inter Cn. Pompeium et C. Caesarem cordiae pignus Iulia, uxor Magni, decessit; atque inter destinatos tanto discrimini duces dirimente filius quoque parvus Pompei, Iulia natus, intra spatium obiit. Tum in gladios caedisque civium factus ambitu, cuius neque finis reperiebatur nec modus, consulatus soli Cn. Pompeio etiam adversantium dignitati eius iudicio delatus est, cuius ille honoris veluti reconciliatis sibi optimatibus maxime a C. Caesaris alienatus est; sed eius consulatus omnem vim in actionem ambitus exercuit. Quo tempore P. Clodius lone, candidato consulatus, exemplo inutili, facti tati reipublicae circa Bovillas contracta ex occursu iugulatus est. Milonem reum non magis invidia facti Pompei damnavit voluntas; quem quidem M. Cato lata absolvit sententia; qui si maturius tulisset, non fuissent qui sequerentur exemplum probarentque

rem occisum, quo nemo perniciosior reipublicae neque
 onis inimicius vixerat.

XLVIII. Intra breve deinde spatium belli civilis ex- 1
 rserunt initia, cum iustissimus quisque et a Caesare et
 Pompeio vellet dimitti exercitus; quippe Pompeius in
 secundo consulatu Hispanias sibi decerni voluerat, eas-
 ue per triennium absens ipse ac praesidens urbi per
 Afranium et Petreium, consularem ac praetorium, lega-
 tos suos, administrabat et iis qui a Caesare dimittendos
 exercitus contendebant, adsentabatur, iis qui ab ipso
 quoque, adversabatur. Qui si ante biennium, quam ad 2
 arma itum est, perfectis muneribus theatri et aliorum
 operum, quae ei circumdedit, gravissima tentatus valetu-
 dine decessisset in Campania, quo quidem tempore uni-
 versa Italia vota pro salute eius, primi omnium civium,
 suscepit, defuisset fortunae destruendi eius locus et quam
 apud superos habuerat magnitudinem, inlibatam detulis-
 set ad inferos. Bello autem civili et tot quae deinde per 3
 continuos viginti annos consecuta sunt, malis non alius
 maiorem flagrantiolemque quam C. Curio tribunus plebis
 subiecit facem, vir nobilis, eloquens, audax, suae alienae-
 que et fortunae et pudicitiae prodigus, homo ingeniosis-
 sime nequam et facundus malo publico, cuius animo [volu-
 tatibus vel libidinibus] neque opes ullae neque cupiditates
 sufficere possent. Hic primo pro Pompei partibus, id est, 4
 ut tunc habebatur, pro republica, mox simulatione contra
 Pompeium et Caesarem sed animo pro Caesare stetit;
 id gratis an accepto centies sestertio fecerit, ut accepi-
 mus, in medio relinquemus. Ad ultimum saluberrimas 5
 [et] coalescentis condiciones pacis, quas et Caesar iustis-
 simo animo postulabat et Pompeius aequo recipiebat,
 discussit ac rupit unice cavente Cicerone concordiae pu-
 blicae. Harum praeteritarumque rerum ordo cum iustis 6
 aliorum voluminibus promatur, tum, uti spero, nostris
 multiplicabitur: nunc proposito operi sua forma reddatur,
 prius gratulatus ero Q. Catulo, duobus Lucullis Me-
 lloque et Hortensio, qui cum sine invidia in republica
 floruissent eminuissentque sine periculo, quieta aut certe

non praecipitata ac fatali ante initium bellorum civilium morte funcli sunt.

- 1 XLIX. Lentulo et Marcello consulibus post urbe
conditam annis septingentis tribus, et ante annos septu-
ginta octo, quam tu, M. Vinici, consulatum inires, bellum
2 civile exarsit. Alterius ducis causa melior videbatur, a-
terius erat firmior; hic omnia speciosa, illic valentia; Pom-
peium senatus auctoritas, Caesarem militum armavit fide-
cia. Consules senatusque causae, non Pompeio, summa
3 imperi detulerunt. Nihil relictum a Caesare, quod ser-
vandae pacis causa tentari posset; nihil receptum a Pom-
peianis, cum alter consul iusto esset ferocior, Lentulus
vero salva republica salvus esse non posset, M. autem
Cato moriendum ante quam ullam condicionem civis ad-
cipiendam reipublicae contenderet. Vir antiquus et gravi
Pompei partis laudaret magis, prudens sequeretur Cat-
4 saris, et illa gloriosa, haec terribiliora duceret. Ut deinde
spretis omnibus, quae Caesar postulaverat, tantummodo
contentus cum una legione titulum retinere provincia
privatus ut in urbem veniret et se in petitione consulatus
suffragiis populi Romani committeret decrevere, ratum
5 bellandum Caesar cum exercitu Rubiconem transiit. Et
Pompeius consulesque et maior pars senatus relicta urbe
ac deinde Italia transmisere Dyrrhachium.

- 1 L. At Caesar Domitio legionibusque Corfini, qui
una cum eo fuerant, potitus, duce aliisque, qui voluerat
abire ad Pompeium, sine dilatione dimissis, persecutus
Brundisium, ita ut appareret malle integris rebus et con-
dicionibus finire bellum quam opprimere fugientis, cum
transgressos reperisset consules, in urbem revertit re-
ditaque ratione consiliorum suorum in senatu et in con-
tione ac miserrimae necessitudinis, cum alienis armis
2 arma compulsus esset, Hispanias petere decrevit. Festi-
nationem itineris eius aliquamdiu morata Massilia et
fide melior quam consilio prudentior, intempestive pri-
cipalium armorum arbitria captans, quibus hi se debet
3 interponere, qui non parentem coërcere possunt. Exe-
citus deinde, qui sub Afranio consulari ac Petreio pra-

torio fuerat, ipsius adventus vigore ac fulgore occupatus se Caesari tradidit; uterque legatorum et quisquis cuiusque ordinis sequi eos voluerat, remissi ad Pompeium.

LI. Proximo anno cum Dyrrhachium ac vicina ei 1
urbi regio castris Pompei retineretur, qui accitis ex omnibus transmarinis provinciis legionibus, equitum ac pedum auxiliis, regumque et tetrarcharum simulque dynastarum copiis immanem exercitum confecerat et mare praesidiis classium, ut rebatur, seperat, quominus Caesar legiones posset transmittere, sua et celeritate et fortuna C. Caesar usus nihil in mora habuit, quominus eo, cum vellet, ipse exercitusque classibus perveniret et primo paene castris Pompei sua iungeret, mox etiam obsidione munimentisque eum complecteretur. Sed inopia obsidentibus 2
quam obsessis erat gravior. Tum Balbus Cornelius excedente humanam fidem temeritate ingressus castra hostium saepiusque cum Lentulo conlocutus consule, dubitante quanti se venderet, illis incrementis fecit viam, quibus, non in Hispania *ex cive* natus sed Hispanus, in triumphum et pontificatum adsurgeret fieretque ex privato consularis. Variatum deinde proeliis, sed uno longe 3
magis Pompeianis prospero, quo graviter impulsus sunt Caesaris milites.

LII. Tum Caesar cum exercitu fatalem victoriae 1
suae Thessaliam petiit, Pompeius, longe diversa aliis suadentibus, quorum plerique hortabantur, ut in Italiam transmitteret, (neque hercules quicquam partibus illis salubrius fuit) alii, ut bellum traheret, quod dignatione partium in dies ipsis magis prosperum fieret, usus impetu suo hostem secutus est. Aciem Pharsalicam et illum 2
peruentissimum Romano nomini diem tantumque utriusque exercitus profusum sanguinis et conlisa inter se duo reipublicae capita effossumque alterum Romani imperii lumen, tot talisque Pompeianarum partium caesos viros non recipit enarranda hic scripturae modus. Illud notandum est: ut primum C. Caesar inclinatam vidit Pompeianorum aciem, neque prius neque antiquius quicquam habuit, quam in omnis partis (ut militari et verbo et con-

suetudine utar) dimittere [*praecones parce civi*
 4 *centes.*] Pro dii immortales, quod huius volunta
 5 Brutum suae postea vir tam mitis pretium tul
in illa victoria mirabilius, magnificentius, clar
quam quod neminem nisi acie consumptum civ
 tria desideravit; sed munus misericordiae corru
 tinacia, cum libentius vitam victor iam daret, qu
 acciperent.

1 LIII. Pompeius profugiens cum duobus Lenti
 sularibus Sextoque filio et Favonio praetorio, qu
 tes ei fortuna adgregaverat, aliis ut Parthos,
 Africam peteret, in qua fidelissimum partium sua
 beret regem Iubam, suadentibus Aegyptum peti
 posuit memor beneficiorum, quae in patrem eiu
 maei, qui tum puero quam iuveni propior
 2 Alexandriae, contulerat. Sed quis in adversis be
 rum servat memoriam? aut quis ullam calamitosi
 putat gratiam? aut quando fortuna non mutat
 3 Missi itaque ab rege, qui venientem Cn. Pompe
 iam a Mytilenis Corneliam uxorem receptam in na
 gae comitem habere coeperat) consilio Theodoti et
 exciperent hortarenturque, ut ex oneraria in eam
 quae obviam processerat, transcenderet; quod cu
 set, princeps Romani nominis imperio arbitrio
 gyptii mancipi C. Caesare, P. Servilio consulibus
 4 tus est. Hic post tris consulatus et totidem tri
 domitumque terrarum orbem sanctissimi ac pra
 simi viri in id evecti, super quod ascendi non
 duodesexagesimum annum agentis pridie nataler
 vitae fuit exitus, in tantum in illo viro a se disc
 fortuna, ut cui modo ad victoriam terra defuerat,
 5 ad sepulturam. Quid aliud quam nimium oc
 dixerim, quos in aetate et tanti et paene nost
 viri fefellit quinquennium, cum a C. Atilio et Q.
 consulibus tam *facilis* esset annorum digestio; c
 ieci non ut arguerem, sed ne arguerer.

1 LIV. Non fuit maior in Caesarem, quam in Po
fuerat, regis eorumque quorum is auctoritate re

fides: quippe cum venientem eum tentassent insidiis ac deinde bello lacessere auderent, utrique summo imperatorum alteri [*mortuo, alteri*] superstiti meritas poenas luere suppliciiis. Nusquam erat Pompeius corpore, adhuc ubi-² que vivebat nomine: quippe ingens partium eius favor bellum excitaverat Africum, quod ciebat rex Iuba et Scipio, vir consularis, ante biennium quam exstingeretur Pompeius, lectus ab eo socer, eorumque copias auxerat M. Cato ingenti cum difficultate itinerum iocorumque inopia perductis ad eos legionibus; qui vir, cum summum ei a militibus deferretur imperium, honoratori parere maluit.

LV. Admonet promissae brevitatis fides, quanto¹ omnia transcurso dicenda sint. Sequens fortunam suam Caesar pervectus in Africam est, quam occiso Curione, Iulianarum duce partium, Pompeiani obtinebant exercitus: ibi primo varia fortuna, mox pugnavit sua, inclinataeque hostium copiae; nec dissimilis ibi adversus victos quam in priores clementia Caesaris fuit. Victorem Africani belli² [C.] Caesarem gravius excepit Hispaniense, (nam victus ab eo Pharnaces vix quicquam gloriae eius adstruxit) quod Cn. Pompeius, Magni filius, adulescens impetus ad bella maximi, ingens ac terribile conflaverat undique ad eum adhuc paterni nominis magnitudinem sequentium ex toto orbe terrarum auxiliis confluentibus. Sua Caesarem in³ Hispaniam comitata fortuna est, sed nullum unquam atrocius periculosiusque ab eo initum proelium, adeo ut plus quam dubio Marte descenderet equo consistensque ante recedentem suorum aciem increpita prius fortuna, quod se in eum servasset exitum, denuntiaret militibus vestigio se non recessurum; proinde viderent, quem et quo loco imperatorem deserturi forent. Verecundia magis quam⁴ virtute acies restituta et a duce quam a milite fortius. Cn. Pompeius, gravis vulnere inventus inter solitudines avias interemptus est; Labienum Varumque acies abstulit.

LVI. Caesar omnium victor regressus in urbem, quod¹ humanam excedat fidem, omnibus qui contra se arma tulerant, ignovit et magnificentissimis gladiatorii muneris, naumachiae et equitum peditumque, simul elephantorum

certaminis spectaculis epulique per multos dies dati c
 2 bratione replevit eam. Quinque egit triumphos: Ga
 apparatus ex citro, Pontici ex acantho, Alexandrini
 studine, Africi ebore, Hispaniensis argento rasili const
 Pecunia ex manubiis lata paulo amplius *sexiens* mili
 3 sestertium. Neque illi tanto viro et tam clementer on
 bus victoriis suis uso plus quinque mensium princip
 quies contigit: quippe cum mense Octobri in urbem re
 tisset, idibus Martiis coniurationis auctoribus Bruto
 Cassio, quorum alterum promittendo consulatum non
 ligaverat, contra differendo Cassium offenderat, adie
 etiam consiliariis caedis familiarissimis omnium et fo
 na partium eius in summum evectis fastigium, D. Br
 et C. Trebonio aliisque clari nominis viris, interemptus
 4 Cui magnam invidiam conciliarat M. Antonius, omni
 audendis paratissimus, consulatus collega, impone
 capiti eius Lupercalibus sedentis pro rostris insi
 regium, quod ab eo ita repulsum erat, ut non offen
 videretur.

1 LVII. Laudandum experientia consilium est Pan
 atque Hirti, qui semper praedixerant Caesari, ut pri
 patum armis quaesitum armis teneret: ille dictitans n
 se quam timeri malle dum clementiam, quam praestite
 expectat, incautus ab ingratis occupatus est, cum quid
 plurima praesagia atque indicia dii immortales futuri
 2 tulissent periculi. Nam et haruspices praemonuerant,
 diligentissime iduum Martiarum caveret diem, et u
 Calpurnia territa nocturno visu, ut ea die domi subsis
 ret, orabat, et libelli coniurationem nuntiantes dati nec
 3 protinus ab eo lecti erant. Sed profecto ineluctab
 fatorum vis, *cuiusque* fortunam mutare constituit, cons
 corrumpit.

1 LVIII. Quo anno id patravere facinus Brutus et
 Cassius, praetores erant, D. Brutus consul designat
 hi una cum coniurationis globo stipati gladiatorum
 2 Bruti manu Capitolium occupavere. Tum consul Anton
 (quem cum simul interimendum censuisset Cassius tes
 timentumque Caesaris abolendum, Brutus repugnave

dicitans nihil amplius civibus praeter tyranni — ita enim appellari Caesarem facto eius expediebat — petendum esse sanguinem) convocato senatu, cum iam Dolabella, quem substituturus sibi Caesar designaverat consulem, fascis atque insignia corripuisset consulis, velut pacis auctor liberos suos obsides in Capitolium misit fidemque descendendi tuto interfectoris Caesaris dedit; et illud decreti Atheniensium celeberrimi exemplum, relatum a Cicerone, oblivionis praeteritarum rerum decreto patrum comprobatum est.

LIX. Caesaris deinde testamentum apertum est, quo 1 C. Octavium, nepotem sororis suae Iuliae, adoptabat. De cuius origine, etiamsi *praeniet*, pauca dicenda sunt. Fuit 2 C. Octavius ut non patricia, ita admodum speciosa equestri genitus familia, gravis, sanctus, innocens, dives. Hic praetor inter nobilissimos viros creatus primo loco, cum ei dignatio Iulia genitam Atiam conciliasset uxorem, ex eo honore sortitus Macedoniam appellatusque in ea imperator, decedens ad petitionem consulatus obiit praetextato relicto filio. Quem C. Caesar, maior eius avunculus, edu- 3 catum apud Philippum vitricum dilexit ut suum natumque annos duodeviginti Hispaniensis militiae adsecutum se postea comitem habuit, nunquam aut alio usum hospitio quam suo aut alio vectum vehiculo, pontificatusque sacerdotio puerum honoravit. Et patris bellis civilibus ad 4 erudiendam liberalibus disciplinis singularis indolem iuvenis Apolloniam eum in studia miserat, mox belli Getici ac deinde Parthici habiturus commilitonem. Cui ut est 5 nuntiatum de caede avunculi, cum protinus ex vicinis legionibus centuriones suam suorumque militum operam ei pollicerentur neque eam spernendam Salvidienus et Agrippa dicerent, ille festinans pervenire in urbem omnem ordinem ac rationem et necis et testamenti Brundusi comperit. Cui adventanti Romam immanis amicorum occurrit 6 frequentia, et cum intraret, *circa orbem* solis orbis super caput eius curvatus aequaliter rotundatusque in colorem arcus velut coronam tanti mox viri capiti imponens conspectus est.

1 LX. Non placebat Atiae matri Philippoqu
adiri nomen invidiosae fortunae Caesaris, sed ad
salutaria reipublicae terrarumque orbis fata con
2 servatoremque Romani nominis. Sprevit itaq
lestis animus humana consilia et cum pericul
summa quam tuto humilia proposuit sequi maluitq
culo et Caesari de se quam vitrico credere, dictu
esse, quo nomine Caesari dignus esset visus, sem
3 videri indignum. Hunc protinus Antonius consul
excipit (neque is erat contemptus, sed metus) vi
misso in Pompeianos hortos loquendi secum temp
mox etiam velut insidiis eius petitus sceleste in
4 coepit, in quo turpiter deprehensa eius vanitas es
deinde Antoni ac Dolabellae consulum ad nefar
minationem erupit furor. Sestertium septiens
depositum a C. Caesare ad aedem Opis, occup
Antonio; actorum eiusdem insertis falsis [regnu
tibusque corrupti commentarii atque omnia preti
5 rata vendente rempublicam consule. Idem provi
Bruto designato consult decretam Galliam occup
tuit, Dolabella transmarinas decrevit sibi: interc
raliter dissimillimos ac diversa volentis cresceba
eoque C. Caesar iuvenis cotidianis Antoni i
insidiis.

1 LXI. Torpebat oppressa dominatione Anton
indignatio et dolor omnibus, vis ad resistendum i
rat, cum C. Caesar undevicesimum annum ingress
ausus ac summa consecutus privato consilio mai
natu pro republica animum habuit primumque
mox a Casilino veteranos excivit paternos; quoru
plum secuti alii brevi in formam iusti coiere e
2 Mox cum Antonius occurrisset exercitui, quem
marinis provinciis Brundisium venire iusserat
Marta et quarta cognita et senatus voluntate et te
nis indole, sublati signis ad Caesarem se cor
3 Eum senatus honoratum equestri statua, quae
in rostris posita aetatem eius scriptura indicat, (C
non alii per trecentos annos quam L. Sullae et C

peio et C. Caesari contigerat) pro praetore una cum consilibus designatis Hirtio et Pansa bellum cum Antonio gerere iussit. [*Id*] ab eo annum agente vicesimum fortissime circa Mutinam administratum est et D. Brutus obsidione liberatus, Antonius turpi ac nuda fuga coactus deserere Italiam, consulum autem alter in acie, alter post paucos dies ex vulnere mortem obiit.

LXII. Omnia ante quam fugaretur Antonius, honorifice a senatu in Caesarem exercitumque eius decreta sunt, maxime auctore Cicerone; sed ut recessit metus, erupit voluntas protinusque Pompeianis partibus rediit animus. Bruto Cassioque provinciae, quas iam ipsi sine ullo senatus consulto occupaverant, decretae, laudati, quicunque his se exercitus tradidissent, omnia transmarina imperia eorum commissa arbitrio. Quippe M. Brutus et C. Cassius, nunc metuentes arma Antoni, nunc ad augendam eius invidiam simulantes se metuere, testati edictis libenter se vel in perpetuo exilio victuros, dum respublica constaret et concordia, nec ullam belli civilis praebituros materiam, plurimum sibi honoris esse in conscientia facti sui, profecti urbe atque Italia intento ac pari animo sine auctoritate publica provincias exercitusque occupaverant, et ubicunque ipsi essent, praetexentes esse rempublicam, pecunias etiam, quae ex transmarinis provinciis Romam ab quaestoribus deportabantur, a volentibus acceperant. Quae omnia senatus decretis comprehensa et comprobata sunt et D. Bruto, quod alieno beneficio viveret, decretus triumphus; Pansae atque Hirti corpora publica sepultura honorata: Caesaris adeo nulla habita mentio, ut legati qui ad exercitum eius missi erant, iuberentur summoto eo milites adloqui. Non fuit tam ingratus exercitus, quam fuerat senatus: nam cum eam iniuriam dissimulando Caesar ferret, negavere milites sine imperatore suo ulla se audituros mandata. Hoc est illud tempus, quo Cicero insito amore Pompeianarum partium Caesarem laudandum et tollendum censebat, cum aliud diceret, aliud intellegi vellet.

LXIII. Interim Antonius fuga transgressus Alpibus primo per colloquia repulsus a M. Lepido, (qui pontifex

maximus in C. Caesaris locum furto creatus decreta sit Hispania adhuc in Gallia morabatur) mox saepius in conspectum veniens militum (cum et Lepido omnes imperatores forent meliores et multis Antonius, dum erat sobrius per aversa castrorum proruto vallo a militibus receptus est; qui titulo imperi cedebat Lepido, cum summa virum
 2 penes eum foret. Sub Antoni ingressum in castra Iuventus Laterensis, vir vita ac morte consentaneus, cur acerrime suasisset Lepido, ne se cum Antonio hoste indicato iungeret, inritus consili gladio se ipse transfixit
 3 Plancus deinde dubia, id est sua fide diu quarum esse partium secum luctatus ac sibi difficile consentiens et nunc adiutor D. Bruti designati consulis, collegae su senatuique se litteris venditans, mox eiusdem proditor Asinius autem Pollio firmus proposito et Iulianis partibus fidus, Pompeianis adversus, uterque exercitus tradiderat Antonio.

1 LXIV. D. Brutus desertus primo a Planco, post etiam insidiis eiusdem petitus, paulatim relinquire eum exercitu fugiens in hospitibus cuiusdam nobilis viri, nominis Cameli, doctus ab his, quos miserat Antonius, iugulatus est, iustissimasque optime de se merito viro C. Caesaris poenas dedit, cuius cum in primis omnium amicorum fuisset, interfector fuit et fortunae, ex qua fructum tulerrat, invidiam in auctorem relegabat, censebatque aequum quae acceperat a Caesare retinere, Caesarem, qui illa de
 2 derat, perisse. Haec sunt tempora, quibus M. Tullius continuis actionibus aeternas Antoni memoriae inussit notas sed hic fulgentissimo et coelesti ore, at tribunus Canna
 3 tius continua rabie lacerabat Antonium. Utrique vindictae libertatis morte stetit; sed tribuni sanguine commissae proscriptio, Ciceronis velut satiatio Antonio paene finis Lepidus deinde a senatu hostis iudicatus est, ut antefuerat Antonius.

1 LXV. Tum inter eum Caesaremque et Antonium commercia epistularum et condicionum iacta mentio, cum Antonius et subinde Caesarem admoneret, quam inimici ipsi Pompeianae partes forent et in quod iam emersissen

fastigium et quanto Ciceronis studio Brutus Cassiusque attollerentur, denuntiaretque se cum Bruto Cassioque, qui iam decem et septem legionum potentes erant, iuncturum viris suas, si Caesar eius aspernaretur concordiam, diceretque plus Caesarem patris, quam se amici ultioni debere; ** igitur inita potentiae societas et hortantibus 2 orantibusque exercitibus inter Antonium etiam et Caesarem facta adfinitas, cum esset privigna Antoni desponsa Caesari; consulatumque iniit Caesar pridie quam viginti annos impleret, x. Kal. Octobris, cum collega Q. Pedio, post urbem conditam annis septingentis novem, ante septuaginta duos, quam tu, M. Vinici, consulatum inires. Vidit hic annus Ventidium, per quam urbem inter capti- 3 vos Picentium in triumpho ductus erat, in ea consularem praetextam iungentem praetoria; idem hic postea triumphavit.

LXVI. Furente deinde Antonio simulque Lepido, 1 quorum uterque, ut praediximus, hostes iudicati erant, cum ambo mallerent sibi nunciare, quid passi essent quam quid emeruissent, repugnante Caesare sed frustra adversus duos, instauratum Sullani exempli malum, proscriptio. Nihil tam indignum illo tempore fuit, quam quod aut Caesar 2 aliquem proscribere coactus est aut ab ullo Cicero proscriptus est abscisaque scelere Antoni vox publica est, cum eius salutem nemo defendisset, qui per tot annos et publicam civitatis et privatam civium defenderat. Nihil 3 tamen egisti, M. Antoni: cogit enim excedere propositi formam operis erumpens animo ac pectore indignatio, nihil, inquam, egisti mercedem coelestissimi oris et clarissimi capitis abscisi numerando auctoramentoque funebri ad conservatoris quondam reipublicae tantique consulis inritando necem. Rapuisti tum Ciceroni lucem soli- 4 citam et aetatem senilem et vitam miseriorem te principe, quam sub te triumviro mortem; famam vero gloriamque factorum atque dictorum adeo non abstulisti, ut auxeris. Vivit vivetque per omnem seculorum memoriam; dumque 5 hoc vel forte vel providentia vel utcunque constitutum rerum naturae corpus, quod ille paene solus Romanorum

animo vidit, ingenio complexus est, eloquentia inluminavit, manebit incolume, comitem aevi sui laudem Ciceroni trahet, omnisque posteritas illius in te scripta mirabitur tuum in eum factum execrabitur, citiusque e mundo genus hominum quam [*Ciceronis gloria e memoria hominum unquam*] cedit.

- 1 LXVII. Huius totius temporis fortunam nec deflere quidem quisquam satis digne potuit, adeo nemo exprimere verbis potest; id tamen notandum est, fuisse in proscriptos uxorum fidem summam, libertorum mediam, servorum aliquam, filiorum nullam: adeo difficilis est hominibus
- 2 utcunque conceptae spei mora. Ne quid ulli sanctum relinqueretur, velut in dotem invitamentumque sceleris Antonius L. Caesarem avunculum, Lepidus Paulum fratrem proscripserant, nec Planco gratia defuit ad impetrandum.
- 3 ut frater eius Plancus Plotius proscriberetur. Eoque inter iocos militaris, qui currum Lepidi Plancique secuti erant, inter execrationem civium usurpabant hunc versum:

De germanis, non de Gallis duo triumphant consules.

- 1 LXVIII. Suo praeteritum loco referatur; neque enim persona umbram actae rei capit. Dum in acie Pharsalica [*Africaque*] de summa rerum Caesar dimicat, M. Coelius, vir eloquio animoque Curioni simillimus, sed in utroque perfectior nec minus ingeniose nequam, cum in modica quidem ** servari posset, (quippe peior illi res familiaris quam mens erat) in praetura novarum tabularum auctor extitit nequitque senatus et consulis auctoritate deterri; accito etiam Milone Annio, qui non impetrato reditu Iulianis partibus infestus erat, in urbe seditionem, in agris haud occulte bellicum tumultum movens, primo summotus a republica, mox consularibus armis auctore senatu
- 2 circa Thurios oppressus est. Incepto pari similis fortuna Milonis fuit, qui Compsam in Hirpinis oppugnans ictusque lapide tum P. Clodio, tum patriae, quam armis petebat, poenas dedit, vir inquires et ultra fortem temerarius.
- 3 Quatenus autem aliquid ex omissis peto, notetur immodica et intempestiva libertate usos adversus C. Caesarem Marcellum Epidium Flavumque Caesetium tribunos plebis.

dum arguunt in eo regni voluntatem, paene vim dominationis expertos; in hoc tamen saepe lacessiti principis ira excessit, ut censoria potius contentus nota quam animadversione dictatoria summo veret eos a republica testareturque esse sibi miserrimum, quod aut natura sua ei excendendum foret aut minuenda dignitas. Sed ad ordinem revertendum est.

LXIX. Jam et Dolabella in Asia C. Trebonium consularem, cui succedebat, fraude deceptum Zmyrnae occiderat, virum adversus merita Caesaris ingratisimum participemque caedis eius, a quo ipse in consulare provectus fastigium fuerat; et C. Cassius, acceptis a Statio Murco 2 et Crispo Marcio, praetoriis viris imperatoribusque, praevalidis in Syria legionibus inclusum Dolabellam, qui praeoccupata Asia in Syriam pervenerat, Laodiciae expugnata ea urbe interfecerat, ita tamen, ut ad ictum servi sui Dolabella non segniter cervicem daret, et decem legiones in eo tractu sui iuris fecerat; et M. Brutus C. Antonio, fratri M. Antoni, in Macedonia Vatinioque circa Dyrrhachium volentis legiones extorserat, sed Antonium bello lacessierat, Vatinium dignatione obruerat, cum et Brutus cuilibet ducum praefendus videretur, et Vatinius nulli homini non esset postferendus, (in quo deformitas 4 corporis cum turpitudine certabat ingeni, adeo ut animus eius dignissimo domicilio inclusus videretur) eratque septem legionibus validus. At lege Pedia, quam consul 5 Pedius collega Caesaris tulerat, omnibus, qui Caesarem patrem interfecerant, aqua ignique damnatis interdictum erat, quo tempore Capito, patruus meus, vir ordinis senatorii, Agrippae subscripsit in C. Cassium. Dumque ea in Italia gefuntur, acri atque prosperrimo bello Cassius Rhodum, rem immanis operis, ceperat, Brutus Lycios devicerat, et inde in Macedoniam exercitus traiecerant, cum per omnia repugnans naturae suae Cassius etiam Bruti elementiam vinceret: neque reperias, quos aut prior fortuna comitata sit aut veluti fatigata maturius destituerit quam Brutum et Cassium.

LXX. Tum Caesar et Antonius traiecerunt exercitus 1

- in Macedoniam et apud urbem Philippos cum M. E Cassioque acie concurrerunt. Cornu, cui Brutus prae impulsis hostibus castra Caesaris cepit; (nam ipse Caetiamsi infirmissimus valetudine erat, obibat munia d oratus etiam ab Artorio medico, ne in castris reman manifesta denunciatione quietis terro) id autem, in Cassius fuerat, fugatum ac male mulcatum in altior
- 2 receperat loca. Tum Cassius ex sua fortuna ever collegae aestimans cum dimisisset evocatum iussisse nunciare sibi, quae esset multitudo ac vis hominum, ad se tenderet, tardius eo nunciante, cum in vicino agmen cursu ad eum tendentium neque pulvere facies signa denotari possent, existimans hostis esse qui in rent, lacerna caput circumdedit extantamque cervi
- 3 interritus liberto praeiussit. Deciderat Cassi caput, evocatus advenit nuncians Brutum esse victorem; cum imperatorem prostratum videret: „sequar, in eum, quem mea occidit tarditas“ et ita in gladium i
- 4 buit. Post paucos deinde dies Brutus confligit cum h bus et victus acie cum in tumultum nocte ex fuga se r pisset, impetravit a Stratone Aegeate, familiari suc manum morituro commodaret sibi, reiectoque laevo s caput brachio cum mucronem gladi eius dextera te sinistrae admovisset mammillae ad eum ipsum locum, cor emicat, impellens se in vulnus uno ictu transfixus piravit protinus.
- 1 LXXI. Messalla, fulgentissimus iuvenis, proxi in illis castris Bruti Cassique auctoritati, cum essent eum ducem poscerent, servari beneficio Caesaris m quam dubiam spem armorum tentare amplius: nec Caesari quicquam ex victoriis suis fuit laetius quam vasse Corvinum, aut maius exemplum hominis gra
- 2 pii quam Corvinus in Caesarem fuit. Non aliud be cruentius caede clarissimorum virorum fuit: tum Cat filius cecidit; eadem Lucullum Hortensiumque, emi tissimorum civium filios, fortuna abstulit; nam Varrc ludibrium moriturus Antoni, digna illo ac vera de e
- 3 eius magna cum libertate ominatus est. Drusus Li

Iuliae Augustae pater, et **Varus Quintilius** ne tentata quidem hostis misericordia alter se ipse in tabernaculo interemit, **Varus** autem liberti, quem id facere coëgerat, manu, cum se insignibus honorum velasset, iugulatus est.

LXXII. Hunc exitum **M. Bruti** partium septimum et **tricesimum** annum agentis fortuna esse voluit, incorrupto animo eius in diem, quae illi omnis virtutes unius temeritate facti abstulit. Fuit autem dux **Cassius** melior, quanto **2** vir **Brutus**; e quibus **Brutum** amicum habere mallet, inimicum magis timeres **Cassium**; in altero maior vis, in altero virtus; qui si vicissent, quantum reipublicae interfuit **Caesarem** potius habere quam **Antonium principem**, tantum retulisset habere **Brutum** quam **Cassium**. **Cn. Domitius**, pater **L. Domiti**, nuper a nobis visi, eminentissimae ac nobilissimae simplicitatis viri, avus huius **Cn. Domiti**, clarissimi iuvenis, occupatis navibus cum magno sequentium consilia sua comitatu fugae fortunaeque se commisit, semet ipso contentus duce partium. **Staius Murcus**, qui **4** classi et custodiae maris praefuerat, cum omni commissa sibi parte exercitus naviumque **Sext. Pompeium**, **Cn. Magni** filium, qui ex **Hispania** revertens **Siciliam** armis occupaverat, petit. Ad quem et e **Brutianis** castris et ex **5** **Italia** aliisque terrarum partibus, quos praesenti periculo fortuna subduxerat, proscripti confluebant: quippe nullum habentibus statum quilibet dux erat idoneus, cum fortuna non electionem daret, [sed] perfugium ostenderet exitialemque tempestatem fugientibus statio pro portu foret.

LXXIII. Hic adulescens erat studiis rudis, sermone **1** barbarus, impetu strenuus, manu promptus, cogitatione celer, fide patri dissimillimus, libertorum suorum libertos servorumque servus, speciosis invidens, ut pareret humillimis; quem senatus, paene totus adhuc e **Pompeianis** constans partibus, post **Antoni** a **Mutina** fugam eodem illo tempore, quo **Bruto** **Cassio**que transmarinas provincias decreverat, revocatum ex **Hispania**, ubi adversus eum clarissimum bellum **Pollio Asinius praetorius** gesserat, in paterna bona restituerat et orae maritimae praefecerat. Is **2** tum, ut praediximus, occupata **Sicilia** servitia fugitivos-

que in numerum exercitus sui recipiens magnum modum legionum effecerat perque Menam et Menecraten, paternos liberos, praefectos classium latrocinii ac praedationibus infestato mari ad se exercitumque tuendum rapto utebatur, cum eum non depuderet vindicatum armis ac ductu patris sui mare infestare piraticis sceleribus.

- 1 LXXIV. Fractis Brutianis Cassianisque partibus Antonius transmarinas obiturus provincias substitit; Caesar in Italiam se recepit, eamque longe quam speraverat tumultuosiore reperit. Quippe L. Antonius consul, vitiorum
2 fratris sui consors, sed virtutum, quae interdum in illo erant, expers, modo apud veteranos criminatus Caesarem, modo eos qui iusta divisione praediorum nominatisque
3 coloniis agros amiserant, ad arma conciens magnum exercitum conflaverat. Ex altera parte uxor Antoni Fulvia nihil muliebri praeter corpus gerens omnia armis tumultuque miscebat. Haec belli sedem Praeneste ceperat; Antonius pulsus undique viribus Caesaris Perusiam se contulerat; Plancus Antonianarum adiutor partium spem
4 magis ostenderat auxilii, quam opem ferebat Antonio. Usus Caesar virtute et fortuna sua Perusiam expugnavit, Antonium inviolatum dimisit; in Perusinos magis ira militum quam voluntate saevitum ducis; urbs incensa, cuius initium incendi princeps eius loci fecit Macedonicus, qui subiecto rebus ac penatibus suis igni transfixum se gladio flammae intulit.

- 1 LXXV. Per eadem tempora exarserat in Campania bellum, quod professus eorum, qui perdiderant agros, patrocinium ciebat Ti. Claudius Nero praetorius et pontifex, Ti. Caesaris pater, magni vir animi doctissimique ingeni: id quoque adventu Caesaris sepultum atque
2 cussum est. Quis fortunae mutationes, quis dubios rerum humanarum casus satis mirari queat? quis non diversa praesentibus contrariaque expectatis aut speret aut timeat?
3 Livia nobilissimi et fortissimi viri Drusi Claudiani filia, genere, probitate, forma Romanarum eminentissima, quam postea coniugem Augusti vidimus, quam transgressi ad deos sacerdotem ac filiam, tum fugiens mox futuri sui

Caesaris arma, *manibus* bimum hunc Tiberium Caesarem, vindicem Romani imperi, futurumque eiusdem Caesaris filium gestans sinu, per avia itinerum vitatis militum gladiis uno comitante, quo facilius occultaretur fuga, pervenit ad mare et cum viro Nerone pervecta in Siciliam est.

LXXVI. Quod alieno testimonium redderem, eo non 1 fraudabo avum meum: quippe C. Velleius honoratissimo inter illos trecentos sexaginta iudices loco a Cn. Pompeio lectus, eiusdem Marcique Bruti ac Ti. Neronis praefectus fabrum, vir nulli secundus, in Campania digressu Neronis a Neapoli, cuius ob singularem cum eo amicitiam partium adiutor fuerat, gravis iam aetate et corpore cum comes esse non posset, gladio se ipse transfixit. Inviolatam 2 excedere Italia Caesar passus Fulviam Plancumque, muliebris fugae comitem; nam Pollio Asinius cum septem legionibus, diu retenta in potestate Antoni Venetia, magnis speciosisque rebus circa Altinum aliasque eius regionis urbis editis, Antonium petens, vagum adhuc Domitium, quem digressum e Brutianis castris post caedem eius praediximus et propriae classis factum ducem, consiliis suis inlectum ac fide data iunxit Antonio; quo facto, quisquis aequum se praestiterit, sciat non minus a Pollione in Antonium quam ab Antonio in Pollionem esse conlatum. Adventus deinde in Italiam Antoni apparatusque contra 3 eum Caesaris habuit belli metum; sed pax circa Brundisium composita. Per quae tempora Rufi Salvidieni scelerata 4 consilia patefacta sunt, qui natus obscurissimis initiis parum habebat summa accepisse et proximus a Cn. Pompeio ipsoque Caesare equestris ordinis consul creatus esse, nisi in id ascendisset, e quo infra se et Caesarem videret et rempublicam.

LXXVII. Tum expostulante consensu populi, quem 1 gravis urebat infesto mari annona, cum Pompeio quoque circa Misenum pax inita, qui haud absurde, cum in navi Caesaremque et Antonium coena exciperet, dixit in Carinis suis se coenam dare, referens hoc dictum ad loci nomen, in quo paterna domus ab Antonio possidebatur. In hoc pacis foedere placuit Siciliam Achaiamque Pompeio 2

concedere; in quo tamen animus inquires manere non potuit. Id unum tantummodo salutare adventu suo patria attulit, quod omnibus proscriptis aliisque, qui ad eum ex diversis causis fugerant, reditum salutemque pactus est quae res et alios clarissimos viros et Neronem Claudium et M. Silanum Sentiumque Saturninum et Arruntium ac Titium restituit reipublicae. Statium autem Murcum, qui adventu suo classisque celeberrimae viris eius duplicaverat, insimulatum falsis criminationibus, quia talem virum collegam officii Mena et Menecrates fastidierant, Pompeius in Sicilia interfecerat.

1 LXXVIII. Hoc tractu temporum Octaviam, sororem Caesaris, M. Antonius duxit uxorem. Redierat Pompeius in Siciliam, Antonius in transmarinas provincias, quas magnis molimentis Labienus, ex Brutianis castris profectus ad Parthos, producto eorum exercitu in Syriam interfectoque legato Antoni concusserat; qui virtute et ductu Ventidi una cum Parthorum copiis celeberrimoque iuvenum Pacoro, regis filio, extinctus est. Interim Caesar per haec tempora ne res disciplinae inimicissima, otium corrumpere militem, crebris in Illyrico Delmatiaeque expeditionibus patientia periculorum bellicae experientia durabat exercitum. Eadem tempestate Calvinus Domitius cum ex consulatu obtineret Hispaniam, gravissimi comparandique antiquis exempli auctor fuit: quippe primi pili centurionem nomine Vibillum ob turpem ex acie fugam fust percussit.

1 LXXIX. Crescente in dies et classe et fama Pompei Caesar molem belli eius suscipere statuit. Aedificandi navibus contrahendoque militi ac remigi navalibusque adsucescendo certaminibus atque exercitationibus praefectus est M. Agrippa virtutis nobilissimae, labore, vigilia, periculo invictus, parendique, sed uni, scientissimus aliis sane imperandi cupidus et per omnia extra dilatione
2 positus consultisque facta coniungens. Hic in Averno a Lucrino lacu speciosissima classe fabricata cottidiani exercitationibus militem remigemque ad summam et militaris et maritimae rei perduxit scientiam. Hac classi Caesa

prius despondente ei Nerone, cui ante nupta fuerat, m, auspiciis reipublicae ominibus duxisset eam uxore Pompeio Siciliaeque bellum intulit. Sed virum hu- 3
 i opem invictum graviter eo tempore fortuna concussit: pe longe maiorem partem classis circa Veliam Palique promontorium adorta vis Africi laceravit ac dis-
 Ea patrando bello mora fuit, quod postea dubia et 4
 dum ancipiti fortuna gestum est: nam et classis eodem vexata est tempestate et ut navali primo proelio apud s ductu Agrippae pugnatum prospere, ita inopinatis adventu gravis sub ipsius Caesaris oculis circa omenium accepta clades; neque ab ipso periculum t. Legiones, quae cum Cornificio erant legato Caee, expositae in terram paene a Pompeio oppressae
 Sed ancipitis fortuna temporis mature virtute cor- 5
 : explicatis quippe utriusque partis classibus paene bus exutus navibus Pompeius Asiam fuga petivit ique M. Antoni, cuius opem petierat, dum inter duet supplicem tumultuatur et nunc dignitatem retinet, vitam precatur, a Titio iugulatus est, cui in tantum vit hoc facinore contractum odium, ut mox ludos in ro Pompei faciens execratione populi spectaculo, praebat, pelleretur.

LXXX. Acciverat gerens contra Pompeium bellum 1
 frica Caesar Lepidum cum duodecim semiplenis le- bus. Hic vir omnium vanissimus neque ulla virtute 2
 ongam fortunae indulgentiam meritis exercitum Pom- quia propior fuerat, sequentem non ipsius sed Caee- auctoritatem ac fidem, sibi iunxerat inflatusque am- viginti legionum numero in id furoris processerat, utilis alienae victoriae comes, quam diu moratus erat dendo in consiliis Caesaris et semper diversa his, aliis placebant, dicendo, totam victoriam ut suam pretabatur audebatque denuntiare Caesari, excederet ia. Non ab Scipionibus aliisque veteribus Romanorum 3
 m quicquam ausum patratumque fortius quam tunc esare: quippe cum inermis et lacernatus esset, praeter en nihil trahens ingressus castra Lepidi, evitatis quae

iussu hominis praviissimi tela in eum iacta erant, cum lacerna eius perforata esset lancea, aquilam legionis rapere ausus est. Scires, quid interesset inter duces: armati inermem secuti sunt decimoque anno, quam in dissimillimam vitae suae potentiam pervenerat, Lepidus et a militibus et a fortuna desertus pulloque velatus amiculo, inter ultimam confluentium ad Caesarem turbam latens genibus eius advolutus est; vita rerumque suarum dominium concessa ei sunt, spoliata, quam tueri non poterat, dignitas.

1 LXXXI. Subita deinde exercitus seditio, qui plerumque contemplatus frequentiam suam a disciplina desciscit et quod cogere se putat posse, rogare non sustinet, partim severitate partim liberalitate discussa principis, speciosumque per id tempus adiectum supplementum Campanae coloniae; [*concessi enim veteranis agri, qui civibus coloniae*] eius relictis erant publici; pro his longe uberiores redditus duodecies sestertium in Creta insula redditus et aqua promissa, quae hodieque singulare et salubritatis *instrumen-*
2 *tum* et amoenitatis ornamentum est. Insigne coronae classicae, quo nemo unquam Romanorum donatus erat, hoc
3 bello Agrippa singulari virtute meruit. Victor deinde Caesar reversus in urbem contractas emptionibus compluris domos per procuratores, quo laxior fieret ipsius, publicis se usibus destinare professus est templumque Apollinis et circa porticus facturum promisit, quod ab eo singulari exstructum munificentia est.

1 LXXXII. Qua aestate Caesar tam prospere *sepelevi* in Sicilia *bellum*, Fortuna in Caesare et republica *mitis*
2 *saevit* ad Orientem: quippe Antonius cum tredecim legionibus ingressus Armeniam ac deinde Mediam et per eas regiones Parthos petens habuit regem eorum obvium primoque duas legiones cum omnibus impedimentis tormentisque et Statiano legato amisit; mox saepius ipse cur summo totius exercitus discrimine ea adiit pericula, quibus servari se posse desperaverat, amissaque non minus quarta parte militum captivi cuiusdam, sed Romani, consilio ac fide servatus, qui clade Crassiani exercitus captus

quum fortuna non animum mutasset, accessit nocte ad stationem Romanam praedixitque, ne destinatum iter peterent sed diverso silvestrique pervaderent. Hoc M. Antonio ac tot illis legionibus saluti fuit, de quibus tamen totoque exercitu haud minus pars quarta, ut praediximus, militum, calorum servitique desiderata tertia est, impedimentorum vix ulla superfuit: hanc tamen Antonius fugam suam, quia vivus exierat, victoriam vocabat. Qui tertia aestate reversus in Armeniam regem eius Artavasden fraude deceptum catenis, sed ne quid honori deesset, aureis vinxit. Crescente deinde et amoris in Cleopatram incendio et vitiorum, quae semper facultatibus licentiaque et assentationibus aluntur, magnitudine, bellum patriae inferre constituit, cum ante novum se Liberum Patrem appellari iussisset, cum redimitus hederis coronaque velatus aurea et thyrsus tenens cothurnisque succinctus curru velut Liber Pater vectus esset Alexandriae.

LXXXIII. Inter hunc apparatus belli Plancus non iudicio recta legendi neque amore reipublicae aut Caesaris, quippe haec semper impugnabat, sed morbo proditor, cum fuisset humillimus assentator reginae et infra servos cliens, cum Antoni librarius, cum obscoenissimarum rerum et auctor et minister, cum in omnia et [in] omnibus venalis, cum caeruleatus et nudus caputque redimitus arundine et caudam trahens, genibus innixus Glaucum saltasset in convivio, refrigeratus ab Antonio ob manifestarum rapinarum indicia transfugit ad Caesarem: et idem postea clementiam victoris pro sua virtute interpretabatur, dicitans id probatum a Caesare, cui ille ignoverat. Hunc mox avunculum Titius imitatus est. Haud absurde Coponius, vir ex praetoriis gravissimus, P. Sili socer, cum recens transfuga multa ac nefanda Plancus absenti Antonio in senatu obiiceret: multa, inquit, mehercules fecit Antonius pridie quam tu illum relinqueres.

LXXXIV. Caesare deinde et Messalla Corvino consulis debellatum apud Actium, ubi longe ante quam dimicaretur, exploratissima Iulianarum partium fuit victoria: vigeat in hac parte miles atque imperator, in illa

- marcebant omnia; hinc remiges firmissimi, illinc inopia adfectissimi; navium hac magnitudo modica nec celeritati adversa, illa specie terribilior; hinc ad Antonium nemo, illinc ad Caesarem cotidie aliquis transfugiebat: rex Amyntas meliora et utiliora secutus; nam Deillius exempli sui tenax ut a Dolabella [*ad Cassium, a Cassio ad Antonium, ita ab Antonio transit*] ad Caesarem; virque clarissimus Cn. Domitius, qui solus Antonianarum partium nunquam reginam nisi nomine salutavit, maximo et praecipiti periculo transmisit ad Caesarem. Denique in ore atque oculis Antonianae classis per M. Agrippam Leucas expugnata, Patrae captae, Corinthus occupata, bis ante ultimum discrimen classis hostium superata.
- 1 LXXXV. Advenit deinde maximi discriminis dies, quo Caesar Antoniusque productis classibus pro salute
2 alter, in ruinam alter terrarum orbis dimicavere. Dextrum navium Iulianarum cornu M. Lurio commissum, laevum Arruntio, Agrippae omne classici certaminis arbitrium; Caesar ei parti destinatus, in quam a fortuna vocaretur, ubique aderat. Classis Antoni regimen Publicolae Sosioque commissum. At in terra localum exercitum Taurus
3 Caesaris, Antoni regebat Canidius. Ubi initum certamen est, omnia in altera parte fuere, dux, remiges, milites, in altera nihil praeter milites. Prima occupat fugam Cleopatra; Antonius fugientis reginae quam pugnantis militis sui comes esse maluit et imperator qui in desertores saevire debuerat, desertor exercitus sui factus est. Illis etiam detracto capite in longum fortissime pugnandi duravit constantia et desperata victoria in mortem dimicabatur.
4 tur. Caesar quos ferro poterat interimere, verbis mulcere cupiens clamitansque et ostendens fugisse Antonium, quaerebat, pro quo et cum quo pugnarent; at illi cum diu pro absente dimicassent duce, aegre summissis armis cessere victoriam, citiusque vitam veniamque Caesar promisit, quam illis ut ea precarentur, persuasum est; fuitque in confesso milites optimi imperatoris, imperatorem fugacissimi militis functum officio, ut dubites, suo an Cleopatrae arbitrio victoriam temperaturus fuerit, qui ad

eius arbitrium direxit fugam. Idem locatus in terra fecit 5 exercitus, cum se Canidius praecipiti fuga rapuisset ad Antonium.

LXXXVI. Quid ille dies terrarum orbi praestiterit, 1 ex quo in quem statum pervenerit fortuna publica, quis in hoc transcurso tam artati operis exprimere audeat? Victoria vero fuit clementissima nec quisquam interemptus 2 nisi paucissimi et hi, qui deprecari quidem pro se non sustinerent. Ex qua lenitate ducis colligi potuit, quem aut initio triumviratus sui aut in campis Philippiis, si sic 3 iucisset, victoriae suae facturum fuerit modum. At Sotium L. Arrunti prisca gravitate celeberrimi fides, mox diu cum clementia luctatus sua Caesar servavit incolumem. Non praetereatur Asini Pollionis factum et dictum memo- 4 rabile: namque cum se post Brundusinam pacem continuisset in Italia neque aut vidisset unquam reginam aut post enervatum amore eius Antoni animum partibus eius se miscuisset, rogante Caesare, ut secum ad bellum proficisceretur Actiacum: mea, inquit, in Antonium maiora merita sunt, illius in me beneficia notiora; itaque discrimini vestro me subtraham et ero praeda victoris.

LXXXVII. Proximo deinde anno persecutus regi- 1 nam Antoniumque Alexandream, ultimam bellis civilibus imposuit manum. Antonius se ipse non segniter interemit, 2 adeo ut multa desidia crimina morte redimeret; at Cleopatra frustratis custodibus inlata aspide [in morsu] sanie eius expers muliebris metus spiritum reddidit. Fuitque 3 et fortuna et clementia Caesaris dignum, quod nemo ex his qui contra eum arma tulerant, ab eo iussuue eius interemptus [est]: D. Brutum Antoni interemit crudelitas; S. Pompeium ab eo devictum idem Antonius cum dignitatis quoque servandae dedisset fidem, etiam spiritu privavit; Brutus et Cassius ante quam victorum experirentur animum, voluntaria morte obierunt; Antoni Cleopatraeque quis fuisset exitus narravimus; Canidius timidius decessit, quam professioni eius qua semper usus erat, congruebat; ultimus autem ex interfectoribus Caesaris

Parmensis Cassius morte poenas dedit, ut dederat pri-
mus Trebonius.

- 1 LXXXVIII. Dum ultimam bello Actiaco Alexandrino-
que Caesar imponit manum, M. Lepidus, iuvenis forma
quam mente melior, Lepidi eius qui triumvir fuerat rei-
publicae constituendae, filius, Iunia Bruti sorore natus,
interficiendi, simul in urbem revertisset, Caesaris consilia
- 2 inierat. Tunc urbis custodiis praepositus C. Maecenas,
equestri sed splendido genere natus, vir, ubi res vigiliam
exigeret, sane exsomnis, providens atque agendi sciens,
simul vero aliquid ex negotio remitti posset, otio ac mol-
litiis paene ultra feminam fluens, non minus Agrippa
Caesari carus, sed minus honoratus (quippe vixit angusti
clavi *sine* contentus) nec minora consequi potuit, sed non
- 3 tam concupivit. Hic speculatus est per summam quietem
ac dissimulationem praecipitis consilia iuvenis et mira
celeritate nullaue cum perturbatione aut rerum aut ho-
minum oppresso Lepido inmane novi ac resurrecturi belli
civilis restinxit initium: et ille quidem male consultorum
- 4 poenas exsolvit. Aequetur praedictae iam Antisti Servilia
Lepidi uxor, quae vivo igni devorato praematuram mor-
tem immortalis nominis sui pensavit memoria.
- 1 LXXXIX. Caesar autem reversus in Italiam atque
urbem quo occursu, quo favore omnium hominum, aeta-
tium, ordinum exceptus sit, quae magnificentia trium-
phorum eius, quae fuerit munerum, ne in operis quidem
iusti materia, nedum huius tam recisi digne exprimi potest.
- 2 Nihil deinde optare a diis homines, nihil dii hominibus
praestare possunt, nihil voto concipi, nihil felicitate con-
summari, quod non Augustus post reditum in urbem rei-
publicae populoque Romano terrarumque orbi repraesent-
averit. Finita vicesimo anno bella civilia, sepulta externa,
revocata pax, sopitus ubique armorum furor, restituta
vis legibus, iudiciis auctoritas, senatui maiestas; impe-
rium magistratuum ad pristinum redactum modum; tan-
- 4 tummodo octo praetoribus allecti duo. Prisca illa et anti-
qua reipublicae forma revocata rediit cultus agris, sacris
honos, securitas hominibus, certa cuique rerum suarum

ossessio; leges emendatae utiliter, latae salubriter; setatus sine asperitate, nec sine severitate lectus. Principes viri triumphisque et amplissimis honoribus functi ortatu principis ad ornandam urbem inlecti sunt. Con- 5uaret Caesar, cum saepe obnitens repugnasset, impetrari
otuit: nam dictaturam quam pertinaciter ei deferebat
opulus, tam constanter repulit. Bella sub imperatore 6
esta pacatusque victoriis terrarum orbis et tot extra Ita-
am domique opera omne aevi sui spatium impensurum
id solum opus scriptorem fatigent: nos memores pro-
essionis universam imaginem principatus eius oculis ani-
nisque subiecimus.

XC. Sepultis, ut praediximus, bellis civilibus coa- 1
escentibusque reipublicae membris ut concordia inva-
uere, quae tam longa armorum series laceraverat,
delmatia annos viginti et ducentos rebellis ad certam
onfessionem pacata est imperi; Alpes feris multisque
ationibus celebres perdomitae; Hispaniae nunc ipsius
raesentia, nunc Agrippae, quem usque in tertium con-
sulatum et mox collegium tribuniciae potestatis amicitia
rincipis evexerat, multo varioque Marte pacatae. In quas 2
provincias cum initio Scipione et Sempronio Longo con-
sulibus primo anno secundi belli Punici, abhinc annos
lucentos quinquaginta, Romani exercitus missi essent
luce Cn. Scipione, Africani patruo, per annos ducentos
n his multo mutuoque ita certatum est sanguine, ut amis-
sis populi Romani imperatoribus exercitibusque saepe
ontumelia, nonnunquam etiam periculum Romano infer-
etur imperio. Illae enim provinciae Scipiones consum- 3
serunt; illae contumelioso decem annorum bello sub
luce Viriatho maiores nostros exercuerunt; illae terrore
Numantini belli populum Romanum concusserunt; in illis
urpe Q. Pompei foedus turpiusque Mancini senatus cum
gnominia dediti imperatoris rescidit; illa tot consularis,
ot praetorios absumpsit duces patrumque aetate in tan-
um Sertorium armis extulit, ut per quinquennium diu-
licari non potuerit, Hispanis Romanisque in armis plus

4 esset roboris et uter populus alteri pariturus foret. Ha-
igitur provincias tam diffusas, tam frequentis, tam feras
ad eam pacem abhinc annos ferme quinquaginta perduxit
Caesar Augustus, ut quae maximis bellis nunquam vaca-
verant, eae sub C. Antistio ac deinde P. Silio legato ce-
terisque postea etiam latrociniiis vacarent.

1 XCI. Dum pacatur Occidens, ab Oriente ac rege
Parthorum signa Romana, quae Crasso oppresso Orodes,
quae Antonio pulso filius eius Phraates ceperant, Au-
gusto remissa sunt; quod cognomen illi *iure* Planci sen-
tentia consensus universi senatus populiue Romani in-
2 didit. Erant tamen, qui hunc felicissimum statum odissent;
quippe L. Murena et Fannius Caepio diversis moribus
(nam Murena sine hoc facinore potuit videri bonus, Cae-
pio et ante hoc erat pessimus) cum inissent occidendi
Caesaris consilia, oppressi auctoritate publica, quod vi
3 facere voluerant, iure passi sunt. Neque multo post Ru-
fus Egnatius, per omnia gladiatori quam senatori propior,
collecto in aedilitate favore populi, quem extinguendis
privata familia incendiis in dies auxerat, in tantum qui-
dem, ut ei praeturam continuaret, mox etiam consulatum
petere ausus, cum esset omni flagitiorum scelerumque
conscientia mersus nec melior illi res familiaris quam
mens foret, adgregatis simillimis sibi interimere Caesarem
statuit, ut quo salvo salvus esse non poterat, eo sublato
4 moreretur. Quippe ita se mores habent, ut publica quis-
que ruina malit occidere quam sua proteri et idem passu-
rus minus conspici. Neque hic prioribus in occultando
felicior fuit, abditusque carceri cum consciis facinoris
mortem dignissimam vita sua obiit.

1 XCII. Praeclarum excellentis viri factum C. Sentii
Saturnini circa ea tempora consulis ne fraudetur memo-
2 ria. Aberat in ordinandis Asiae Orientisque rebus Caesar,
circumferens terrarum orbi praesentia sua pacis suae
bona: tum Sentius, forte et solus et absente Caesare con-
sul, cum alia prisca severitate summaque constantia ve-
tere consulum more ac severitate gessisset, protraxisset
publicanorum fraudes, punisset avaritiam, regessisset in

aerarium pecunias publicas, tum in comitiis habendis praecipuum egit consulem: nam et quaesturam petentis 3 quos indignos iudicavit, profiteri vetuit, et cum id facturos se perseverarent, consularem, si in campum descendissent, vindictam minatus est. et Egnatium, florentem favore publico sperantemque ut praeturam aedilitati ita consulatum praeturae se iuncturum, profiteri vetuit, et cum id non obtinuisset, iuravit, etiamsi factus esset consul suffragiis populi, tamen se eum non renunciaturum. Quod ego factum cuilibet veterum consulum gloriae com- 4 parandum reor, nisi quod naturaliter audita visis laudamus libentius et praesentia invidia, praeterita veneratione prosequimur et his nos obrui, illis instrui credimus.

XCIII. Ante triennium fere, quam Egnatianum scel- 1 lus erumperet, circa Murenæ Caepionisque coniurationis tempus, abhinc annos quinquaginta, M. Marcellus, sororis Augusti Octaviae filius, quem homines ita, si quid accidisset Caesari, successorem potentiae eius arbitrabantur futurum, ut tamen id per M. Agrippam securo ei posse contingere non existimarent, magnificentissimo munere aedilitatis edito decessit admodum iuvenis, sane, ut aiunt, ingenuarum virtutum laetusque animi et ingeni fortunaeque, in quam alebatur, capax. Post cuius obitum 2 Agrippa, qui sub specie ministeriorum principalium profectus in Asiam, ut fama loquitur, ob tacitas cum Marcello offensiones praesenti se subduxerat tempori, reversus inde filiam Caesaris Iuliam, quam in matrimonio Marcellus habuerat, duxit uxorem, feminam neque sibi neque reipublicae felicitis uteri.

XCIV. Hoc tractu temporum Ti. Claudius Nero, quo 1 trimo, ut praediximus, Livia, Drusi Claudiani filia, despondente Ti. Nerone, cui ante nuptia fuerat, Caesari nupserat, innutritus coelestium praeceptorum disciplinis, iuvenis genere, forma, celsitudine corporis, optimis studiis maximoque ingenio instructissimus, qui protinus, quantus est, sperari potuerat, visuque praetulerat principem, quaestor undevicesimum annum agens capessere coepit rempublicam maximamque difficultatem annonae ac rei frumenta-

riae inopiam ita Ostiae atque in urbe mandato vitrici mōderatus est, ut per id, quod agebat, quantus evasurus 2 esset, eluceret. Nec multo post missus ab eodem vitrico cum exercitu ad visendas ordinandasque quae sub Oriente sunt, provincias praecipuis omnium virtutum experientis in eo tractu editis, cum legionibus ingressus Armeniam, redacta ea in potestatem populi Romani regnum eius Artavasdi dedit. Tum rex quoque Parthorum tanti nominis fama territus liberos suos ad Caesarem misit obsides.

1 XCV. Reversum inde Neronem Caesar haud mediocris belli mole experiri statuit, adiutore operis dato fratre ipsius Druso Claudio, quem intra Caesaris penatis enixa 2 erat Livia. Quippe uterque divisus partibus Rhaetos Vindelicosque adgressi, multis urbium et castellorum opugnationibus nec non directa quoque acie feliciter functi, gentis locis tutissimas, aditu difficillimas, numero frequentis, feritate trucis maiore cum periculo quam damno Romani exercitus, plurimo cum earum sanguine perdomuerunt. Ante quae tempora censura Planci et Pauli acta inter discordiam neque ipsis honori, neque reipublicae usui fuerat, cum alteri vis censoria, alteri vita deesset, Paulus vix posset implere censorem, Plancus timere deberet nec quicquam oblicere posset adulescentibus, quod non agnosceret senex aut oblicientis audiret.

1 XCVI. Mors deinde Agrippae, qui novitatem suam multis rebus nobilitaverat atque in hoc perduxerat, ut ei Neronis esset socer, cuiusque liberos, nepotes suos divus Augustus praepositis Gai ac Luci nominibus adoptaverat, admovit propius Neronem Caesari: quippe Iulia filia eius, 2 quae fuerat Agrippae nupta, Neroni nupsit. Subinde bellum Pannonicum, quod inchoatum ab Agrippa Marcoque Vinicio, avo tuo, consulari, magnum atroxque et perquam 3 vicinum imminebat Italiae, per Neronem gestum est. Gentis Pannoniorum Delmatarumque nationes situmque regionum ac fluminum numerumque et modum virum excelsissimasque et multiplicis eo bello victorias tanti imperatoris alio loco explicabimus: hoc opus servet formam suam. Huius victoriae compos Nero ovans triumphavit.

XCVII. Sed dum in hac parte imperi omnia gerun- 1
tur prosperrime, accepta in Germania clades sub legato
M. Lollio, homine in omnia pecuniae quam recte faciendi
cupidiore et inter summam vitiorum dissimulationem vi-
tiosissimo, amissaque legionis quintae aquila vocavit ab
urbe in Gallias Caesarem. Cura deinde atque onus Ger- 2
manici belli delegata Druso Claudio, fratri Neronis, adu-
lescenti tot tantarumque virtutum, quot et quantas natura
mortalis recipit vel industria percipit: cuius ingenium
utrum bellicis magis operibus an civilibus suffecerit arti-
bus, in incerto est: morum certe dulcedo ac suavitas et
adversus amicos aequa ac par sui aestimatio inimitabilis
fuisse dicitur; nam pulchritudo corporis proxima frater-
nae fuit. Sed illum magna ex parte domitorem Germaniae, 3
plurimo eius gentis variis in locis profuso sanguine, fa-
torum iniquitas consulem, agentem annum tricesimum,
rapuit. Moles deinde eius belli translata in Neronem est, 4
quod is sua et virtute et fortuna administravit peragratus-
que victor omnis partis Germaniae sine ullo detrimento
commissi exercitus, quod praecipue huic duci semper
curae fuit, sic perdomuit eam, ut in formam paene sti-
pendiariae redigeret provinciae. Tum alter triumphus
cum altero consulatu ei oblatus est.

XCVIII. Dum ea, quae praediximus, in Pannonia 1
Germaniaque geruntur, atrox in Thracia bellum ortum
omnibus eius gentis nationibus in arma accensis, Luci
Pisonis, quem hodieque diligentissimum atque eundem
lenissimum securitatis urbanae custodem habemus, vir-
tus compressit (quippe legatus Caesaris triennio cum his
bellavit gentisque ferocissimas plurimo cum earum exci-
dio nunc acie, nunc expugnationibus in pristinum pacis
redegit modum) eiusque patratione Asiae securitatem,
Macedoniae pacem reddidit. De quo viro hoc omnibus
sentiendum ac praedicandum est, esse mores eius vigore
ac lenitate mixtissimos et vix quemquam reperiri posse,
qui aut otium validius diligit aut facilius sufficiat negotio
et magis quae agenda sunt curet sine ulla ostentatione
agendi.

- 1 XCIX. Brevi interiecto spatio Ti. Nero duobus consulatibus totidemque triumphis actis tribuniciae potestatis consortione aequatus Augusto, civium post unum, et hoc quia volebat, eminentissimus, ducum maximus, fama fortunaque celeberrimus et vere alterum reipublicae lumen et caput, mira quadam et incredibili atque inenarrabili pietate, cuius causae mox detectae sunt, cum C. Caesar sumpsisset iam virilem togam, Lucius item maturus esse viribus, ne fulgor suus orientium iuvenum obstaret initiis dissimulata causa consili sui commeatum ab socero atque eodem vitrico adquiescendi a continuatione laborum petiit.
- 2 Quis fuerit eo tempore civitatis habitus, qui singulorum animi, quae digredientium a tanto viro omnium la-
crimae, quam paene ei patria manum iniecerit, iusto ser-
- 3 vemus operi: illud etiam in hoc transcurso dicendum est ita septem annos Rhodi moratum, ut omnes, qui pro consulibus legatique in transmarinas profecti [*essent*] provincias, visendi eius gratia ad eum convenientes semper privato, si illa maiestas privata unquam fuit, fascis suae summisserint fassique sint otium eius honoratius imperio suo.
- 1 C. Sensit terrarum orbis digressum a custodia Neronem urbis: nam et Parthus desciscens a societate Romana adiecit Armeniae manum et Germania aversis domitoris sui oculis rebellavit. At in urbe eo ipso anno quo magnificentissimis gladiatorii muneris naumachiaeque spectaculis divus Augustus abhinc annos triginta, et Gallo Caninio consulibus, dedicato Martis templo animos oculosque populi Romani repleverat, foeda dictumemoriaeque horrenda in ipsius domo tempestas erupit
- 3 quippe filia eius Iulia, per omnia tanti parentis ac viri immemor, nihil quod facere aut pati turpiter posset fermina, luxuria, libidine infectum reliquit magnitudinemque fortunae suae peccandi licentia metiebatur, quicquid liberet pro licito vindicans. Tum Iulus Antonius, singular exemplum clementiae Caesaris, violator eius domus, ipsi scelere a se commissi ultor fuit; quem victo eius patre non tantum incolumitate donaverat, sed sacerdotio, prae-

tura, consulatu, provinciis honoratum etiam matrimonio sororis suae filiae in arctissimam adfinitatem receperat; Quintiusque Crispinus, singularem nequitiam supercilio 5 truci protegens, et Appius Claudius et Sempronius Gracchus ac Scipio aliique minoris nominis utriusque ordinis viri quasi cuiuslibet uxore violata poenas pependere, cum Caesaris filiam et Neronis violassent coniugem. Iulia relegata in insulam patriaeque et parentum subducta oculis, quam tamen comitata mater Scribonia voluntaria exili permansit comes.

CI. Breve ab hoc intercesserat spatium, cum C. Caesar ante aliis provinciis ad visendum obitus in Syriam missus, convento prius Ti. Nerone, cui omnem honorem ut superiori habuit, tam varie se ibi gessit, ut nec laudaturum magna nec vituperaturum mediocris materia deficiat. Cum rege Parthorum, iuvene excelsissimo, in insula, 2 quam amnis Euphrates ambiebat, aequato utriusque partis numero coit; quod spectaculum stantis ex diverso hinc Romani, illinc Parthorum exercitus, cum duo inter se eminentissima imperiorum et hominum coirent capita, perquam clarum et memorabile sub initia stipendiorum meorum tribuno militum mihi visere contigit. Quem militiae gradum ante sub patre tuo, M. Vinici, et P. Silio auspiciatus in Thracia Macedoniaeque, mox Achaia Asiaeque et omnibus ad Orientem visis provinciis et ore atque utroque maris Pontici latere haud iniucunda tot rerum, locorum, gentium, urbium recordatione perfruo. Prior 4 Parthus apud Gaium in nostra ripa, posterior hic apud regem in hostili epulatus est.

CII. Quo tempore M. Lolli, quem veluti moderatorem iuventae filii sui Augustus esse voluerat, perfida et plena subdoli ac versuti animi consilia per Parthum indicata Caesari fama vulgavit; cuius mors intra paucos dies fortuita an voluntaria fuerit ignoro. Sed quam hunc decessisse laetati homines, tam paulo post obisse Censorinum in iisdem provinciis graviter tulit civitas, virum demerendis hominibus genitum. Armeniam deinde Gaius 3 ingressus prima parte introitus prospere rem gessit; mox

in conloquio, cui se temere crediderat, circa Artageram graviter a quodam, nomine Adduo, vulneratus ex eo ut corpus minus habile, ita animum minus utilem reipublicae
 4 habere coepit. Nec defuit conversatio hominum vitia eius assentatione alentium, (etenim semper magnae fortunae comes adest adulatio) per quae eo ductus erat, ut in ultimo ac remotissimo terrarum orbis angulo consenescere
 5 quam Romam regredi mallet. Diu deinde reluctatus invitusque revertens in Italiam in urbe Lyciae, Limyra nominant, morbo obiit, cum ante annum ferme L. Caesar frater eius Hispanias petens Massiliae decessisset.

1 CIII. Sed fortuna, quae subduxerat spem magni nominis, iam tum reipublicae sua praesidia reddiderat: quippe ante utriusque horum obitum patre tuo P. Vinicio consule Ti. Nero reversus Rhodo incredibili laetitia patriam repleverat. Non est diu cunctatus Caesar Augustus;
 2 neque enim quaerendus erat, quem legeret, sed legendus, qui eminebat; itaque quod post Luci mortem adhuc Gaio vivo facere voluerat, et quod vehementer repugnante Nerone erat inhibitus, post utriusque adolescentium obitum facere perseveravit, ut et tribuniciae potestatis consortionem Neroni constitueret, multum quidem eo cum domitum in senatu recusante, et eum Aelio Cato, C. Sentio consulibus V. Kal. Iulias, post urbem conditam annis septingentis quinquaginta quattuor, abhinc annos septem
 3 et viginti, adoptaret. Laetitiam illius diei concursumque civitatis et vota paene inserentium coelo manus spemque conceptam perpetuae securitatis aeternitatisque Romani imperi vix in illo iusto opere abunde persequi poterimus, nedum hic implere tentemus: id unum dixisse [*satis est,*
 4 quam ille *omnia* omnibus fuerit. Tum refulsit certa spes liberorum parentibus, viris matrimoniorum, dominis patrimonii, omnibus hominibus salutis, quietis, pacis, tranquillitatis, adeo ut nec plus sperari potuerit, nec spei responderi felicius.

1 CIV. Adoptatus eadem die etiam M. Agrippa, quem post mortem Agrippae Iulia enixa erat; sed in Neronis adoptione illud adiectum his ipsis Caesaris verbis: hoc,

inquit, reipublicae causa facio. Non diu vindicem custodemque imperi sui morata in urbe patria protinus in Germaniam misit, ubi ante triennium sub M. Vinicio, avo tuo, clarissimo viro, immensum exarserat bellum et erat ab eo quibusdam in locis gestum, quibusdam sustentatum feliciter, eoque nomine decreta ei cum speciosissima inscriptione operum ornamenta triumphalia. Hoc tempus me, functum ante tribunatu, castrorum Ti. Caesaris militem fecit: quippe protinus ab adoptione missus cum eo praefectus equitum in Germaniam, successor officii patris mei, coelestissimorum eius operum per annos continuos novem praefectus aut legatus spectator et pro captu mediocritatis meae adiutor fui. Neque illi spectaculo, quo fructus sum, simile condicio mortalis recipere videtur mihi, cum per celeberrimam Italiae partem et tractum omnem Galliae provinciarum veterem imperatorem et ante meritis ac viribus quam nomine Caesarem revisentes sibi quisque quam illi gratularentur plenius. At vero militum conspectu eius elicita gaudio lacrimae, alacritasque et salutationis nova quaedam exultatio et contingendi manum cupiditas non continentium, protinus quin adicerent: videmus te, imperator! salvum recepimus! ac deinde: ego tecum, imperator, in Armenia, ego in Rhaetia fui, ego a te in Vindelicis, ego in Pannonia, ego in Germania donatus sum, neque verbis exprimi et fortasse vix mereri fidem potest.

CV. Intrata protinus Germania, subacti Caninifati, Attuari, Bructeri, recepti Cherusci, (gentis eius *Arminius* mox nostra clade nobilis), transitus Visurgis, penetrata ulteriora, cum omnem partem asperrimi et periculosissimi belli Caesar vindicaret, in iis quae minoris erant discriminis, Sentium Saturninum, qui iam legatus patris eius in Germania fuerat, praefecisset, virum multiplicem in virtutibus, navum, agilem, providum militariumque officiorum patientem ac peritum pariter, sed eundem, ubi negotia fecissent locum otio, liberaliter lauteque eo abutentem, ita tamen, ut eum splendidum atque hilarem potius quam luxuriosum aut desidem diceret; de cuius

2 viri claro celebrique consulatu praediximus. Anni
aestiva usque in mensem Decembrem producta im
3 emolumentum fecere victoriae. Pietas sua Caesarem |
obstructis hieme Alpibus in urbem traxit; at tutela i
eum veris initio reduxit in Germaniam, in cuius n
finibus ad caput Lupiae fluminis hiberna digrediens
ceps locaverat.

1 CVI. Pro dii boni, quanti voluminis opera insec
aestate sub duce Tiberio Caesare gessimus! Perlu
armis tota Germania est, victae gentes paene nomi
incognitae, receptae Cauchorum nationes: omnis e
iuventus infinita numero, immensa corporibus, situ
rum tutissima traditis armis una cum ducibus suis
fulgenti armatoque militum nostrorum agmine ante
2 ratoris procubuit tribunal. Fracti Langobardi, gens
Germana feritate ferocior; denique quod nunquam
spe conceptum, nedum opere tentatum erat, ad qu
gentesimum miliarium a Rheno usque ad flumen A
qui Semnonum Hermundurorumque finis praeterflui
3 manus cum signis perductus exercitus. Et eodem
felicitate et cura ducis temporumque observantia cl
quae Oceani circumnavigaverat sinus, ab inaudito
incognito ante mari flumine Albi subvecta, plurin
gentium victoria cum abundantissima rerum omniu
pia exercitui Caesarique se iunxit.

1 CVII. Non tempero mihi, quin tantae rerum n
tudini hoc, qualecunque est, inseram. Cum citer
riparum praedicti fluminis castris occupassemus et ul
armata hostium iuventute fulgeret sub omnem motu
strarum navium protinus refugientium, unus e ba
aetate senior, corpore excellens, dignitate, qu
ostendebat cultus, eminens, cavatum, ut illis mo
ex materia conscendit alveum solusque id navigi
temperans ad medium processit fluminis et petiit, l
sibi sine periculo in eam quam armis tenebamus, e
2 ripam ac videre Caesarem. Data petenti facultas.
adpulso lintre et diu tacitus contemplatus Caesarem
stra quidem, inquit, furit iuventus, quae cum ve

umen absentium colat, praesentium potius arma metuit
uam sequitur fidem; sed ego beneficio ac permissu tuo,
aesar, quos ante audiebam, hodie vidi deos, nec feli-
orem ullum vitae meae aut optavi aut sensi diem. Im-
tratoque ut manum contingeret, reversus in naviculam
ne fine respectans Caesarem ripae suorum adpulsus est.
ictor omnium gentium locorumque, quos adierat Caesar, 3
um incolumi inviolatoque et semel tantummodo magna
um clade hostium fraude eorum tentato exercitu, in hi-
erna legiones reduxit, eadem qua priore anno festina-
one urbem petens.

CVIII. Nihil erat iam in Germania quod vinci posset, 1
taeter gentem Marcomannorum, quae Maroboduus duce
cita sedibus suis atque in interiora refugiens incinctos
ercynia silva campos incolebat. Nulla festinatio huius 2
ri mentionem transgredi debet. Maroboduus genere
obilis, corpore praevalens, animo ferox, natione magis
iam ratione barbarus, non tumultuarium neque fortui-
m neque mobilem et ex voluntate parentum constantem
ter suos occupavit principatum, sed certum imperium
mque regiam complexus animo statuit advocata procul a
omanis gente sua eo progredi, ubi, cum propter poten-
ra arma refugisset, sua faceret potentissima. Occupatis 3
itur, quos praediximus, locis finitimos omnis aut bello
omuit aut condicionibus iuris sui fecit; corpus suorum
stodia *cinctum*; imperium perpetuis exercitiis paene
Romanae disciplinae formam redactum brevi in emi-
ns et nostro quoque imperio timendum perduxit fasti-
um gerebatque se ita adversus Romanos, ut neque bello
s [*lacerasset et tamen satis ostenderet, si*] lacerassetur,
perasse sibi vim ac voluntatem resistendi.

CIX. Legati, quos mittebat ad Caesares, interdum 1
supplicem commendabant, interdum ut pro pari loque-
ntur; gentibus hominibusque a nobis desciscentibus
at apud eum perfugium, totusque ex male dissimulato
ebat aemulum, exercitumque, quem septuaginta milium
ditum, quattuor equitum fecerat, adsiduis adversus
itimos bellis exercendo maiori, quam quod habebat,

operi praeparabat eratque etiam eo timendus, q
Germaniam ad laevam et in fronte, Pannoniam
tram, a tergo sedium suarum haberet Noricos,
2 in omnis semper venturus ab omnibus timeba
securam incrementi sui patiebatur esse Italiam
cum a summis Alpium iugis quae finem Italiae t
initium eius finium haud multo plus ducentis mil
3 suum abesset. Hunc virum et hanc regionem
anno diversis e partibus Ti. Caesar adgredi statu
tio Saturnino mandatum, ut per Cattos, excisis
tibus Herciniae silvis, legiones Boiohoemum, (i
quam incolebat Maroboduus, nomen est) ipse a
qui locus Norici regni proximus ab hac parte er
citur, qui in Illyrico merebat, ducere in Marc
orsus est.

1 CX. Rumpit [*interdum*,] interdum moratur
hominum fortuna. Praeparaverat iam hiberna
Danubium admotoque exercitu non plus quam
dierum iter a primis hostium [*ab erat legionesque*
Saturninum admoveere placuerat, paene aequal
intervallo ab hoste intra paucos dies in praedi
cum Caesare iuncturae erant, cum universa F
insolens longae pacis bonis, et adulta viribus Delma
bus[que] tractus eius gentibus in societatem addu
2 sili arma corripuit. Tum necessaria gloriosis pr
neque tutum visum abdito in interiora exercitu
3 tam vicino hosti relinquere Italiam. Gentium n
que, quae rebellaverant, omnis numerus ampli
gentis milibus explebat; ducenta fere peditum co
4 tur armis habilia, equitum novem. Cuius immen
titudinis, parentis acerrimis ac peritissimis* ducib
petere Italiam decreverat iunctam sibi Nauponti
gestis confinio, pars in Macedoniam se effuder
suis sedibus praesidium esse destinaverat. Max
5 bus Batonibus ac Pinneti ducibus auctoritas
omnibus autem Pannoniis non disciplinae tanti
sed linguae quoque notitia Romanae, plerisque
terarum usus et familiaris armorum erat exercitati

hercules nulla unquam natio tam mature consilio belli bellum iunxit ac decreta patravit. Oppressi cives Romani, 6 trucidati negotiatores, magnus vexillariorum numerus ad internecionem ea in regione, quae plurimum ab imperatore aberat, caesus, occupata armis Macedonia, omnia et in omnibus locis igni ferroque vastata. Quin tantus etiam huius belli metus fuit, ut stabilem illum et formatum tantorum bellorum experientia Caesaris Augusti animum quateret atque terreret: audita in senatu vox principis, decimo die, ni caveretur, posse hostem in urbis Romae venire conspectum. Senatorum equitumque Romanorum 7 exactae ad id bellum operae. Pollicitati *omnia*. Habiti itaque delectus, revocati undique et omnes veterani, viri feminaeque ex censu libertinum coactae dare militem.

CXI. Omnia haec frustra praeparassemus, nisi qui 1 illa regeret fuisset. Itaque ut praesidium ultimum respublica ab Augusto ducem in bellum poposcit Tiberium. Ha- 2 buit in hoc quoque bello mediocritas nostra speciosi ministeri locum: finita equestri militia designatus quaestor, necdum senator aequatus senatoribus etiam designatis tribunis plebei partem exercitus ab urbe traditi ab Augusto perduxit ad filium eius. In quaestura deinde remissa sorte 3 provinciae legatus eiusdem ad eundem missus, quas nos primo anno acies hostium vidimus! quantis prudentia ducis opportunitatibus furentis eorum viris universas evasimus, [*fudimus*] partibus! quanto cum temperamento simul utilitatis res auctoritate imperatoris agi vidimus! qua prudentia hiberna disposita sunt! quanto opere inclusus custodiis nostris exercitus, ne qua posset erumpere, inopsque copiarum et intra se furens viribus hostis elanguesceret!

CXII. Felix eventu, forte conatu prima aestate belli 1 Messalini opus mandandum est memoriae. Qui vir animo 2 etiam quam gente nobilior, dignissimus, qui et patrem Corvinum habuisset, et cognomen suum Cottae fratri relinqueret, praepositus Illyrico, subita rebellione cum semiplena legione vicesima circumdatus hostili exercitu, amplius viginti milia hostium fudit fugavitque, et ob id ornamentis triumphalibus honoratus est. Ita placebat bar- 3

VELLEI. PATERC.

- baris numerus suus, ita fiducia virium, ut ubicunque Caesar esset, nihil in se reponerent. Pars exercitus eorum proposita ipsi duci [et] ad arbitrium utilitatemque nostram macerata perductaque ad exitiabilem famem neque instantis sustinere neque cum facientibus copiam pugnandi dirigentibusque aciem ausa congredi, occupato monte
- 4 Claudio munitione se defendit. At ea pars, quae obviam se effuderat exercitui, quem A. Caecina et Silvanus Plautius consulares ex transmarinis adducebant provinciis, circumfusa quinque legionibus nostris auxiliaribusque et equitatu regio (quippe magnam Thracum manum iunctus praedictis ducibus Rhoemetaces, Thraciae rex, in adiutorium eius belli secum trahebat) paene exitiabilem omnibus cladem intulit: fugata regiorum equestres acies, fugatae alae, conversae cohortes sunt, apud signa quoque
- 5 legionum trepidatum. Sed Romani virtus militis plus eo tempore vindicavit gloriae quam ducibus reliquit, qui multum a more imperatoris sui discrepantes ante in hostem inciderunt, quam per exploratores, ubi hostis esset, cognoscerent. Tum igitur in dubiis rebus semet ipsae legiones
- 6 adhortatae, iugulatis ab hoste quibusdam tribunis militum, interempto praefecto castrorum praefectisque cohortum, non incruentis centurionibus, e quibus etiam primi ordines cecidere, invasere hostis nec sustinuisse contenti perrupta eorum acie ex insperato victoriam vindicaverunt.
- 7 Hoc fere tempore Agrippa, qui eodem die quo Tiberius adoptatus ab avo suo naturali erat et iam ante biennium, qualis esset, apparere coeperat, mira pravitate animi atque ingeni in praecipitia conversus patris atque eiusdem avi sui animum alienavit sibi moxque crescentibus in dies vitiis dignum furore suo habuit exitum.
- 1 CXIII. Accipe nunc, M. Vinici, tantum in bello ducem, quantum in pace vides principem. Iunctis exercitibus quique sub Caesare fuerant, quique ad eum venerant, contractisque in una castra decem legionibus, septuaginta amplius cohortibus, decem alis et pluribus quam decem veteranorum milibus, ad hoc magno voluntariorum numero frequentique equite regio, tanto denique exercitu,

quantus nullo unquam loco post bella fuerat civilia, omnes eo ipso laeti erant maximamque fiduciam victoriae in numero reponebant. At imperator, optimus eorum quae agebat iudex et utilia speciosis praeferens, quodque semper eum facientem vidi in omnibus bellis, quae probanda essent, non quae utique probarentur sequens, paucis diebus exercitum, qui venerat, ad refovendas ex itinere eius viris moratus, cum eum maiorem, quam ut temperari posset, neque habilem gubernaculo cerneret, dimittere statuit; prosecutusque longo et perquam laborioso itinere, cuius difficultas narrari vix potest, ut neque universos quisquam auderet adgredi, et partem digredientium, suorum quisque metu finium, universi tentare non possent, remisit eo, unde venerant, et ipse asperrimae hiemis initio regressus Sisciam legatos, inter quos ipsi fuimus, partitis praefecit hibernis.

CXIV. O rem dictu non eminentem, sed solida veraque virtute atque utilitate maximam, experientia suavissimam, humanitate singularem! Per omne belli Germanici Pannonicique tempus nemo e nobis gradumve nostrum aut praecedentibus aut sequentibus imbecillus fuit, cuius salus ac valetudo non ita sustentaretur Caesaris cura, tanquam distractissimus ille tantorum onerum mole huic uni negotio vacaret animus. Erat desiderantibus paratum iunctum vehiculum, lectica eius publicata, cuius ~~usum~~ cum alii tum ego sensi; iam medici, iam apparatus cibi, iam hoc solum *uni* portatum instrumentum balinei nullius non succurrit valetudini: domus tantum ac domestici deerant, ceterum nihil, quod ab illis aut praestari aut desiderari posset. Adiciam illud, quod, quisquis illis temporibus interfuit, ut alia quae retuli, agnosceret protinus: solus semper equo vectus est, solus cum iis, quos invitaverat, maiore parte aestivarum expeditionum coenavit sedens; non sequentibus disciplinam, quatenus exemplo non nocebatur, ignovit; admonitio frequens, *interdum* et castigatio, vindicta rarissima; agebatque medium plurima dissimulantis, aliqua inhibentis. Hiems emolumentum patrati belli contulit; sed insequenti aestate omnis Pannonia reliquiis totius belli in Delmatia manentibus pacem

petiit. Ferocem illam tot milium iuventutem paulo ante servitute minatam Italiae conferentem arma, *quibus usa erat*, apud flumen nomine Bathinum, prosternentemque se universam genibus imperatoris, Balonemque et Pinnetem, excelsissimos duces, captum *[alterum,]* alterum a se deditum
 5 iustis voluminibus ordine narrabimus, ut spero. Autumno victor in hiberna reducitur exercitus, cuius omnibus copiis a Caesare M. Lepidus praefectus est, vir nomini ac fortunae *Caesarum* proximus, quem in quantum quisque aut cognoscere aut intellegere potuit, in tantum miratur ac diligit tantorumque nominum, quibus ortus est, ornamentum iudicat.

- 1 CXV. Caesar ad alteram belli Delmatici molem animum atque arma contulit. In qua regione quali adiutore legatoque fratre meo Magio Celere Velleiano usus sit, ipsius patrisque eius praedicatione testatum est et amplissimorum donorum, quibus triumphans eum Caesar donavit,
 2 signat memoria. Initio aestatis Lepidus educto hibernis exercitu per gentis integras immunisque adhuc clade belli et eo ferocis ac trucis tendens ad Tiberium imperatorem et cum difficultate locorum et cum vi hostium luctatus, magna cum clade obsistentium excisis agris, exustis aedificiis, caesis viris laetus victoria praedaeque onustus pervenit ad Caesarem, et ob ea quae si propriis gessisset auspiciis, triumphare debuerat, ornamentis triumphalibus consentiente cum iudicio principum voluntate senatus
 3 *natus* est. Illa aestas maximi belli consummavit effectus: quippe Perustae ac Daesitiates Delmatae situ locorum ac montium, ingeniorum ferocia, mira etiam pugnandi scientia et praecipue angustis saltuum paene inexpugnabiles non iam ductu, sed manibus atque armis ipsius Caesaris tum demum pacati sunt, cum paene funditus eversi forent.
 4 Nihil in hoc tanto bello, nihil in Germania aut videre maius aut mirari magis potui, quam quod imperatori nunquam adeo ulla opportuna visa est victoriae occasio, quam damno amissi pensaret militis, semperque visum est gloriosum, quod esset tutissimum, et ante conscientiae quam famae consultum nec unquam consilia ducis iudicio exercitus, sed exercitus providentia ducis rectus est.

CXVI. Magna in bello Delmatico experimenta virtu-
 tis in multos ac difficilis locos praemissus Germanicus de-
 dit; celebri etiam opera diligentique Vibius Postumus, vir 2
 consularis, praepositus Delmatiae, ornamenta meruit trium-
 phalia; quem honorem ante paucos annos Passienus et
 Cossus, viri [quibusdam] diversis virtutibus celebres, in
 Africa meruerant; sed Cossus victoriae testimonium etiam
 in cognomen fili contulit, adolescentis in omnium virtutum
 exempla geniti. At Postumi operum L. Apronius particeps
 illa quoque militia eos, quos mox consecutus est, hono- 3
 res excellenti virtute meruit. Utinam non maioribus expe-
 rimentis testatum esset, quantum in omni re fortuna posset!
 sed in hoc quoque genere abunde agnosci vis eius potest;
 nam et *Ael. Lamia*, vir antiquissimi moris et priscam gra-
 vitatem semper humanitate temperans, in Germania Illyri-
 coque et mox in Africa splendidissimis functus ministeriis
 non merito sed materia adipiscendi triumphalia defectus
 est, et A. Licinius Nerva Silianus, P. Sili filius, quem virum
 ne qui intellexit quidem abunde miratus est, * ne nihil
 non optimo civi, simplicissimo duci perisset, praeferens
 immatura * et fructu amplissimae principis amicitiae et
 consummatione evectae in altissimum paternumque fasti-
 gium imaginis defectus est. Horum virorum mentioni si 4
 quis quaesisse me dicet locum, fatentem arguet; neque
 enim iustus sine mendacio candor apud bonos crimini est.

CXVII. Tantum quod ultimam imposuerat Panno- 1
 nico ac Delmatico bello Caesar manum, cum intra quin-
 que consummati tanti operis dies funestae ex Germania
 epistulae caesi Vari trucidatarumque legionum triuni toti-
 demque alarum et sex cohortium [*nuncium attulerunt*],
 velut in hoc saltem tantummodo indulgente nobis fortuna,
 ne occupato [*duce tantam cladem acciperemus, cui vindicandae nullum parem habebamus nisi Tiberium*] ducem.
Sed causa et persona moram exigit. Varus Quintilius in- 2
 lustris magis quam nobili ortus familia, vir ingenio mitis,
 moribus quietus, ut corpore ita animo immobilior, otio
 magis castrorum quam bellicae adsuetus militiae; pecuniae
 vero quam non contemptor, Syria, cui praefuerat, decla-

ravit, quam pauper divitem ingressus dives pauperem re-
 3 liquit. Is cum exercitui, qui erat in Germania, praeesset,
 concepit esse homines, qui nihil praeter vocem membra-
 que haberent hominum, quique gladiis domari non pote-
 4 rant, posse iure mulceri. Quo proposito mediam ingressus
 Germaniam velut inter viros pacis gaudentis dulcedine
 iurisdictionibus agendoque pro tribunali ordine trahebat
 aestiva.

1 CXVIII. At illi, quod nisi expertus vix credat, in
 summa feritate versutissimi natumque mendacio genus,
 simulantes fictas litium series et nunc provocantes alter
 alterum iniuria, nunc agentes gratias, quod ea Romana
 iustitia finiret feritasque sua novitate incognitae discipli-
 nae mitesceret et solita armis discerni iure terminarentur,
 in summam socordiam perduxere Quintilium, usque eo,
 ut se praetorem urbanum in foro ius dicere, non in me-
 2 diis Germaniae finibus exercitui praeesse crederet. Tum
 juvenis genere nobilis, manu fortis, sensu celer, ultra
 barbarum promptus ingenio, nomine Arminius, Sigimeri
 principis gentis eius filius, ardorem animi vultu oculisque
 praeferens, adsiduus militiae nostrae prioris comes, [cum]
 iure etiam civitatis Romanae ius equestris consequens gra-
 dus, segnitia ducis in occasionem sceleris usus est, haud
 imprudenter speculatus neminem celerius opprimi quam qui
 nihil timeret, et frequentissimum initium esse calamitatis
 3 securitatem. Primo igitur paucos, mox pluris in societa-
 tem consili recepit; opprimi posse Romanos et dicit et
 persuadet; decretis facta iungit, tempus insidiarum con-
 4 stituit. Id Varo per virum eius gentis fidelem clarique
 nominis, Segesten, indicatur; [at] obstabant iam fata consi-
 lio omniemque animi eius aciem praestrinxerant: quippe
 ita se res habet, ut plerumque [qui] fortunam mutaturus
 deus consilia corrumpat efficiatque, quod miserrimum est,
 ut quod acciderit, etiam merito accidisse videatur et casus
 5 in culpam transeat. Negat itaque se credere, speciemque
 in se benevolentiae ex merito aestimare profitetur; nec
 diutius post primum indicem secundo relictus locus.

1 CXIX. Ordinem atrocissimae calamitatis, qua nulla

post Crassi in Parthis damnum in externis gentibus gravior Romanis fuit, iustis voluminibus ut alii ita nos conabimur exponere; nunc summa deflenda est. Exercitus omnium 2 fortissimus, disciplina, manu, experientiaque bellorum inter Romanos milites princeps marcore ducis, perfidia hostis, iniquitate fortunae circumventus, cum ne pugnandi quidem aut egrediendi occasio iis, in quantum voluerant, data esset, immo castigatis etiam quibusdam gravi poena, quia Romanis et armis et animis usi fuissent, inclusus silvis, paludibus, insidiis, ab eo hoste ad inter- necionem trucidatus est, quem ita semper more pecudum trucidaverat, ut vitam aut mortem eius nunc ira nunc veniā temperaret. Duci plus ad moriendum quam ad pu- 3 gnandum animi fuit; quippe paterni avitique exempli successor se ipse transfixit. At praefectis castrorum duo- 4 bus quam clarum exemplum L. Eggius, tam turpe Ceo- nius prodidit, qui, cum longe maximam partem absum- psisset acies, auctor deditionis supplicio quam proelio mori maluit. At Vala Numonius, legatus Vari, cetera quietus 5 ac probus, diri auctor exempli, spoliatum equite peditem relinquens fuga cum alis Rhenum petere ingressus est, quod factum eius fortuna ulta est; non enim desertis super- fuit, sed desertor occidit. Vari corpus semiustum hostilis 6 laceraverat feritas, caput eius abscisum latumque ad Ma- roboduum et ab eo missum ad Caesarem gentilicii tamen tumuli sepultura honoratum est.

CXX. Reddatur verum L. Asprenati testimonium, 1 qui legatus sub avunculo suo Varo militans nava virilique opera duarum legionum, quibus praeerat, exercitum im- munem tanta calamitate servavit matureque ad inferiora hiberna descendendo vacillantium etiam cis Rhenum sita- rum gentium animos confirmavit; sunt tamen, qui ut vivos ab eo vindicatos, ita iugulorum sub Varo occupata cre- 2 diderint patrimonia hereditatemque excisi exercitus, in quantum voluerit, ab eo aditam. L. etiam Caedici, prae- 3 fecti castrorum, eorumque qui una circumdati Alisone immensis Germanorum copiis obsidebantur, laudanda 4 virtus est, qui omnibus difficultatibus superatis, quas

inopia rerum intolerabilis, vis hostium faciebat inexpectabilis, nec temerario consilio nec segni providentia uti speculatique opportunitatem ferro sibi ad suos peperere
3 reditum. Ex quo apparet Varum, sane gravem et bonae voluntatis virum, magis imperatoris defectum consilio quam virtute destitutum militum se magnificentissimumque
4 perdidisse exercitum. Cum in captivos saeviretur a Germanis, praeclari facinoris auctor fuit Calpurnius Caelius, *adulescens* vetustate familiae suae dignissimus, qui complexus catenarum, quibus vinctus erat, seriem, ita illas inlitis capiti suo, ut protinus pariter sanguinis cerebrique effluvio expiraret.

- 1 CXXI. His auditis revolat ad patrem Caesar; perpetuus patronus Romani imperi aduetam sibi causam suscipit; mittitur ad Germaniam, Gallias confirmat, disponit exercitus, praesidia munit et se magnitudine sua, non fiducia hostis metiens, qui Cimbricam Teutonicamque militiam Italiae minabatur, ultro Rhenum cum exercitu
2 transgreditur. Arma infert, quae arcuisse pater et patria contenti erant; penetrat interius, aperit limites, vastat agros, urit domos, fundit obvios, maximaque cum gloria, incolumi omnium, quos transduxerat, numero in hiberna
3 revertitur. Eadem virtus et fortuna subsequenti tempore ingressi Germaniam imperatoris Tiberi fuit, quae initio fuerat. Qui contusis hostium viribus classicis peditumque expeditionibus, cum res Galliarum maximae molis accensasque plebis Viennensium dissensiones coercitione magis quam poena mollesceret, et senatus populusque Romanus postulante patre eius, ut aequum ei ius in omnibus provinciis exercitibusque esset, quam erat ipsi, decreto complexus esset, (etenim absurdum erat non esse sub illo, quae ab illo vindicabantur, et qui ad opem ferendam primus erat, ad vindicandum honorem non iudicari parem) in urbem reversus iam pridem debitum sed continuatione bellorum dilatum ex Pannoniis Delmatisque egit triumphum.
4 Cuius magnificentiam quis miretur in Caesare? fortunae vero quis non miretur indulgentiam? quippe omnis eminentissimos hostium duces non occisos fama

pe narravit, sed victos triumphus ostendit, quem mihi fra-
ts trique meo inter praecipuos praecipisque donis ador-
er natos viros comitari contigit.

ae CXXII. Quis non inter reliqua, quibus singularis 1
lic moderatio Ti. Caesaris elucet atque eminent, hoc quoque
ue miretur, quod, cum sine ulla dubitatione septem trium-
phos meruerit, tribus contentus fuit? Quis enim dubitare 2
s potest, quin ex Armenia recepta et ex rege praeposito,
cuius capiti insigne regium sua manu imposuerat, ordi-
natisque rebus Orientis ovans triumphare debuerit? et
Vindelicorum Rhaetorumque victor curru urbem ingredi?
fractis deinde post adoptionem continua trienni militia
Germaniae viribus idem illi honor et deferendus et reci-
piendus fuerit? et post cladem sub Varo acceptam ocius
prosperrimo rerum eventu eadem excisa Germania trium-
phus summi ducis adornari debuerit? Sed in hoc viro 3
nescias, utrum magis mireris, quod laborum periculo-
rumque semper excessit modum, an quod honorum tem-
peravit.

CXXIII. Venitur ad tempus, in quo fuit plurimum 1
metus: quippe Caesar Augustus cum Germanicum nepo-
tem suum reliqua belli patratum misisset in Germaniam,
Tiberium autem filium missurus esset in Illyricum ad fir-
manda pace, quae bello subegerat, prosequens eum si-
mulque interfuturus athletarum certaminis ludicro, quod
eius honori sacrum a Neapolitanis est, processit in Cam-
paniam. Quamquam iam motus imbecillitatis inclinatae 2
que in deterius principia valetudinis senserat, tamen ob-
nitente vi animi prosecutus filium digressusque ab eo
Beneventi ipse Nolam petiit, et ingravescente in dies va-
letudine cum sciret, quis volenti omnia post se salva re-
manere accersendus foret, festinanter revocavit filium;
ille ad patrem patriae expectato revolavit maturius. Tum 3
securum se Augustus praedicans circumfususque am-
plexibus Tiberi sui, commendans illi sua atque ipsius
opera nec quicquam iam de fine, si fata poscerent, recu-
sans, subrefectus primo conspectu alloquioque carissimī
sibi spiritus, mox cum omnem curam fata vincerent, in sua

resolutus initia Pompeio Apuleioque consulibus septuagesimo sexto anno animam coelestem coelo reddidit.

- 1 CXXIV. Quid tunc homines timuerint, quae senatus
trepidatio, quae populi confusio, quis orbis metus, in
quam arto salutis exitique fuerimus confinio, neque mihi
tam festinanti exprimere vacat neque cui vacat potest;
id solum voce publica dixisse satis habeo: culus orbis
ruinam timueramus, eum ne commotum quidem sensimus
tantaque unius viri maiestas fuit, ut nec bonis neque con-
2 tra malos opus armis foret. Una tamen veluti luctatio ci-
vitatibus fuit, pugnantibus cum Caesare senatus populi-
que Romani, ut stationi paternae succederet, illius, ut potius
aequalem civem quam eminentem liceret agere principem;
tandem magis ratione quam honore victus est, cum quic-
quid tuendum non suscepisset, peritulum videret, soli-
que huic contigit paene diutius recusare principatum,
3 quam, ut occuparent eum, alii armis pugnaverant. Post
redditum coelo patrem et corpus eius humanis honoribus,
numen divinis honoratum primum principalium eius ope-
rum fuit ordinatio comitiorum, quam manu sua scriptam
4 divus Augustus reliquerat. Quo tempore mihi fratrique
meo, candidatis Caesaris, proxime a nobilissimis ac sa-
cerdotalibus viris destinari praetoribus contigit, conse-
cutis, ut neque post nos quemquam divus Augustus, ne-
que ante nos Caesar commendaret Tiberius.

- 1 CXXV. Tulit protinus et voti et consili sui pretium
respublica neque diu latuit aut quid non impetrando pas-
2 suri fuisset, aut quid impetrando profecisset. Quippe
exercitus, qui in Germania militabat praesentisque Ger-
manici imperio regebatur, simulque legiones, quae in
Illyrico erant, rabie quadam et profunda confundendi
omnia cupiditate novum ducem, novum statum, novam
quaerebant rempublicam; quin etiam ausi sunt minari
daturus senatui, daturus principi leges; modum stipendi,
finem militiae sibi ipsi constituere conati sunt; proces-
sum etiam in arma ferrumque strictum est et paene in
ultimum gladiatorum erupit impunitas defuitque qui contra
3 rempublicam duceret, non qui sequerentur. Sed haec

omnia veteris imperatoris maturitas multa inhibentis, aliqua cum gravitate pollicentis, inter severam praecipue noxiorum ullionem et mitis aliorum castigationes brevi sopiit ac sustulit. Quo quidem tempore ut pleraque *grave* 4 Germanicus, ita Drusus, qui a patre in id ipsum plurimo quidem igne emicans incendium militaris tumultus missus erat, prisca antiquaque severitate usus, *minus* ancipitia sibi timens quam exemplo perniciofa [et] his ipsis militum gladiis, quibus obsessus erat, obsidentis coërcuit, singulari adiutore in eo negotio usus Iunio Blaeso, viro nescias utiliore in castris, an meliore in toga, qui post paucos annos proconsul in Africa ornamenta triumphalia cum appellatione imperatoria meruit. At Hispanias exercitumque virtutibus celeberrimae in Illyrico militia *illustris Messalinus, ut* praediximus, cum imperio obtinens, in summa [pace] quiete continuit, cum ei pietas rectissima sentiendi et auctoritas quae sentiebat obtinendi superesset. Cuius curam ac fidem Dolabella quoque, vir simplicitatis generosissimae, in maritima parte Illyrici per omnia imitatus est.

CXXVI. Horum sedecim annorum opera quis *uni-* 1 *versa inserta* oculis animisque omnium [in] partibus eloquatur? Sacravit parentem suum Caesar non imperio, sed religione, non appellavit eum, sed fecit deum. Revocata 2 in forum fides, summota e foro seditio, ambitio campo, discordia curia, sepultaeque ac situ obsitae iustitia, aequitas, industria civitati redditae; accessit magistratibus auctoritas, senatui maiestas, iudiciis gravitas; compressa theatralis seditio, recte faciendi omnibus aut incussa voluntas aut imposita necessitas; honorantur recta, prava puniuntur; suspicit potentem humilis, non timet; antecedit, non contemnit humiliorem potens. Quando annona 3 moderatior, quando pax laetior? Diffusa in orientis occidentisque tractus et quicquid meridiano aut septentrione finitur pax augusta [per] omnis terrarum orbis angulos a latrociniorum metu servat immunis; fortuita non civium tantummodo, sed urbium damna principis munificentia vindicat. Restitutae urbes Asiae, vindicatae ab iniuriis ma- 4

gistratum provinciae; honor dignis paratissimus, poena in malos sera, sed aliqua; superatur aequitate gratia, ambitio virtute; nam facere recte civis suos princeps optimus faciendo docet, cumque sit imperio maximus, exemplo maior est.

- 1 CXXVII. Raro eminentes viri non magnis adiutoribus ad gubernandam fortunam suam usi sunt, ut duo Scipiones duobus Laeliis, quos per omnia aequaverunt sibi, ut divus Augustus M. Agrippa et proxime ab eo Statio Tauro, quibus novitas familiae haud obstitit, quominus ad multiplicis consulatus triumphosque et com-
- 2 plura eveherentur sacerdotia. Etenim magna negotia magnis adiutoribus egent; *nam quae impar operi auctoritas*, ministeria deficit, interestque reipublicae, quod usu necessarium, et dignitate eminere, utilitatemque auctoritate muniri. Sub his exemplis Ti. Caesar Seianum Aelium,
- 3 principe equestris ordinis patre natum, materno vero genere clarissimas veteresque et insignis honoribus complexum familias, habentem consularis fratres, consobrinos, avunculum, ipsum vero laboris ac fidei capacissimum, sufficiente etiam vigori animi compage corporis, singularem principalium onerum adiutorem in omnia habuit atque habet, virum severitatis laetissimae, hilaritatis priscoe, actu otiosis simillimum, nihil sibi vindicantem eoque adsequentem omnia, semperque infra aliorum aestimationes se metientem, vultu vitaque tranquillum, animo exsomnem.

- 1 CXXVIII. In huius virtutum aestimatione iam pridem iudicia civitatis cum iudiciis principis certant, neque novus hic mos senatus populique Romani est putandi
- 2 quod optimum sit, esse nobilissimum. Nam et illi antiqui, qui ante primum bellum Punicum abhinc annos trecentos Ti. Coruncanium, hominem novum, cum aliis omnibus honoribus tum pontificatu etiam maximo ad principale extulere fastigium, et qui equestri loco natum Sp. Carvilius et mox M. Catonem, novum etiam Tusculo urbis inquilinum, Mummiusque Achaicum in consulatus, census et triumphos provexere, et qui C. Marius ignotae

originis usque ad sextum consulatum sine dubitatione
Romani nominis habuere principem, et qui M. Tullio tan-
tum tribuere, ut paene adsentatione sua quibus vellet
principatus conciliaret, quique nihil Asinio Pollioni ne-
gaverunt, quod nobilissimis summo cum sudore conse-
quendum foret, profecto hoc senserunt, in cuiuscunque
animo virtus inesset, ei plurimum esse tribuendum. Haec
naturalis exempli imitatio ad experiendum Seianum Cae-
sarem, ad iuvanda vero onera principis Seianum protu-
lit, senatumque et populum Romanum eo perduxit, ut
quod usu optimum intellegit, id in tutelam securitatis
suae libenter advocet.

CXXIX. Sed proposita quasi universa principatus 1
Ti. Caesaris *forma* singula recenseamus. Qua ille pru-
dentia Rhaseupolim, interemptorem fratris sui fili Cotyis
consortisque eiusdem imperi, *Romam* evocavit? singu-
lari in eo negotio usus opera Flacci Pomponi, consularis
viri, nati ad omnia, quae recte facienda sunt, simplicique
virtute merentis semper, nunquam captantis gloriam.
Cum quanta gravitate ut senator et iudex, non ut prin- 2
ceps, [*et de rebus publicis sapienter consultat*] et causas
pressius audit? Quam celeriter ingratum et nova molien-
tem [*Drusum Libonem*] oppressit? Quibus praeceptis in-
structum Germanicum suum imbutumque rudimentis mi-
litiae secum actae domitorem recepit Germaniae? Quibus
iuventam eius exaggeravit honoribus, respondente cultu
triumphi rerum, quas gesserat, magnitudini? Quotiens 3
populum congiariis honoravit, senatorumque censum,
cum id senatu auctore facere potuit, quam libenter ex-
plevit, ut neque luxuriam invitaret neque honestam pau-
peritatem pateretur dignitate destitui? Quanto cum honore
Germanicum suum in transmarinas misit provincias? Qua 4
vi consiliorum suorum, ministro et adiutore usus Druso
filio suo, Maroboduum, inhaerentem occupati regni fini-
bus, pace maiestatis eius dixerim, velut serpentem ab-
strusam terrae salubribus consiliorum suorum medica-
mentis coëgit egredi? quam illum et honorate nec secure
continet? Quantae molis bellum principe Galliarum ciente 5

Sacroviro Floroque Iulio mira celeritate ac virtute compressit, ut ante populus Romanus vicisse se quam bellare cognosceret nunciosque periculi victoriae praecederet nuncius? Magni etiam terroris bellum Africum et cotidiano auctu maius auspiciis consiliisque eius brevi sepultum est.

- 1 CXXX. Quanta suo suorumque nomine extruxit opera? quam pia munificentia superque humanam evecta fidem templum patri molitur? quam magnifico animi temperamento Cn. quoque Pompei munera absumpta igni restituit? quicquid *enim* unquam claritudine eminuisset, id veluti
- 2 cognatum censet tuendum. Qua liberalitate cum alias, tum proxime incenso monte Coelio omnis ordinis hominum iacturae patrimonio succurrit suo? Quanta cum quiete hominum rem perpetui praecipuique timoris, supplementum,
- 3 sine trepidatione delectus providet? Si aut natura patitur aut mediocritas recipit hominum, audeo cum deis queri: quid hic meruit, primum ut scelerata Drusus Libo iniret consilia? deinde ut Silium Pisonemque tam *[sibi quam patriae infestos haberet, quorum]* alterius dignitatem constituit, auxit alterius? ut ad maiora transcendam, quamquam et haec ille duxit maxima, quid, ut iuvenes
- 4 amitteret filios? quid, ut nepotem ex Druso suo? Dolenda adhuc retulimus; veniendum ad erubescenda est: quantis hoc triennium, M. Vinici, doloribus laceravit animum eius? quam diu abstruso, quod miserrimum est, pectus eius flagravisset incendio, quod ex nuru, quod ex
- 5 nepote dolere, indignari, erubescere coactus est! Cuius temporis aegritudinem auxit amissa mater, eminentissima et per omnia deis quam hominibus similior femina, cuius potentiam nemo sensit nisi aut levatione periculi aut accessione dignitatis.

- 1 CXXXI. Voto finiendum volumen sit. Iuppiter Capitoline, et auctor ac stator Romani nominis Gradive Mars, perpetuorumque custos Vesta ignium, et quicquid numinum hanc Romani imperi molem in amplissimum terrarum orbis fastigium extulit, vos publica voce obtestor atque precor, custodite, servate, protegente hunc

statum, hanc pacem, *hunc principem*, eique functo longissima statione mortali destinate successores quam serissimos, sed eos, quorum cervices tam fortiter sustinendo terrarum orbis imperio sufficiant, quam huius suffecisse sensimus, consiliaque omnium civium aut pia [*fovele aut opprimite impia.*]

RERUM INDEX.

A.

Acanthus in apparatu triumphi Pontici Iul. Caesaris adhibita 56, 2.
 Accius, tragicus Rom. 1, 17, 1. 2, 9, 2.
 Acerranis civitas data 1, 14, 4.
 Achaei ex Laconica pulsati 1, 3, 1.
     a Q. Metello Macedonico fracti 1, 12, 1. a L. Mummiio devicti 1, 13, 1.
 Achaia ab Achaëis occupata 1, 3, 1.
     fracta a Q. Metello Maced. 1, 12, 1.
     provincia facta a L. Mummiio 1, 13, 2. 2, 38, 6. Achaia provincia 23, 2.
     S. Pompelo concessa 77, 2. a Vellelo visa 101, 3.
 Achaicus L. Mummius cognominatus 1, 13, 1. 2, 128, 2.
 Achillas, Pompeii necandi auctor 53, 3.
     supplicio affectus 54, 1.
 Achilles, Pyrrhi pater 1, 1, 3. auctor maternal generis Alexandri M. 1, 6, 5.
 Acidinus Manlius adoptavit Fulvii Flacci filium 2, 8, 2.
 Actiacum bellum 86, 4. 88, 1.
 Actium 84, 1. proelium apud Actium inter Octavianum et Antonium 2, 85.
 Adduus C. Caesarem vulnerat in Armenia 102, 3.
 adoptio Octavii per testamentum Caesaris 59, 1. C. et L. Caesaris Agrippae filiorum, ab Augusto facta 96, 1.
 Tiberii et Agrippae Postumi ab eodem 103, 2. et 104, 1.
 Adriaticum mare 2, 43, 1.
 Acculanensis 2, 16, 1.
 aedes ex marmore prima a Q. Metello Macedonico exstructa 1, 11, 5.
 aedes vi millibus HS. conductae Aemilio Lepido a censoribus crimini datae 2, 10, 1. Velleii temporibus vix senatore dignae *ibid.*
 Aegaei maris insulae ab Ionibus occupatae 1, 4, 3.
 Aegeates, *vid.* Strato.
 Aegisthus, frater patruelis Agamemnonis 1, 1, 2, 3.
 Aegyptium mancipium 2, 53, 3.
 Aegyptus ab Augusto stipendiaria facta 39, 2. eam petit Pompeius 53, 1.

Aelius Catus consul 103, 2.
 Aelius Lamia 2, 116, 3.
 Aelius Seianus 2, 127, 3. 128.
 Aemilius. *vid.* Lepidus.
 Aemilius Sura de annis P. R.
 L. Aemilius Paulus, qui a infelicitate pugnans oblit 1, 5. 40, 3. eius laus et triur 3. 5 sq. virtutes 1, 12, 3. nepos 2, 10, 2. dictum m 1, 10, 3 sqq.
 Aenaria insula 2, 19, 4.
 Aeoliorum migratio in Asiam 1, 4, 4.
 aerarium e manubiiis auctum milio Paulo 1, 9, 6. a Po 40, 3. a I. Caesare 56, 2. auctus aucti a Iul. Caesare e 39, 2. publicae pecuniae interceptae a C. Sentio in aerarium regestae 92, 2.
 Aeschylus poeta 1, 16, 3.
 Aesernia colonia deducta 1, 1.
 Aesulum colonia deducta *ibid.*
 Aetolia subacta 38, 5.
 Afranius Terentii et Caecilii filius 1, 17, 1. togatis comoe 2, 9, 2.
 Afranius, consularis, legatus petii in Hispania 48, 1. 50.
 Africa 1, 2, 4. 12, 3. 15, 4. 2, 19, 4. 40, 5. 53, 1. 55, 116, 2. 3. 125, 4. primum Regulo 2, 38, 2. a P. Scipione Hispano provincia facta *ibid.*
 Africanus, P. Scipio maior 1, 12, 3. eius filius adopta Aemilii filium *ibid.* 1, 12, canus hic Scipio Aemilianus minatus 1, 13, 2. sub hoc mantiam Lucillus poeta, Iugurtha stipendia fecerunt *Cf.* Scipiones.
 Africanum bellum 54, 2. 129, triumphus 1. Caesaris appropere 56, 2.
 Africus ventus lacerat Octavianem 79, 3.

- Agamemnon tres urbes in Creta condidit 1, 1, 2. occiditur *ibid.*
- ager Campanus a Iul. Caesare divisus 44, 4. 45, 2. agri possessoribus erepti et veteranis divisi a triumviris 74, 2. 75, 1.
- agricultura ab Augusto revocata 98, 4.
- M. Agrippa 69, 5. Octaviano consulit 69, 5. eius ingenium et mores 79, 1. classem et exercitum Octaviano parat et exercet *ibid.* et 2. apud Mylas cum Sex. Pompeio prospere pugnat *ibid.* 4. improspere apud Tauromenium *ibid.* exiit Pompelum navibus *ibid.* 5. classica corona primus donatus est 81, 3. Leucadem, Patras, Corinthum expugnat 84, 3. Antonium bis classe superat *ibid.* praestitit classi in proelio Actiaco 85, 2. Augusto carus 2, 88, 2. 90, 1. adulter eius eique aequatus 2, 127, 1. ad consulatum III. et tribuniciam potestatem erectus 2, 90, 1. Hispanias pacat *ibid.* ob contentiones cum M. Marcello secedit in Asiam 2, 93, 1. 2. reversus Iuliam Augusti filiam ducit *ibid.* moritur 2, 96, 1. novus homo *ibid.* 2, 127, 1. Tiberii socer 2, 96, 1. eius filii *ibid.* Pannonicum bellum ab eo inchoatum *ibid.* 2.
- M. Agrippa Postumus, eius filius, ab Augusto adoptatus 2, 104, 1. 112, 7. animum Augusti sibi allenavit 2, 112, 7. occisus *ibid.*
- Alba 1, 11, 1. colonia deducta 1, 14, 5.
- Albania a Cn. Pompeio penetrata cum victoria 2, 40, 1.
- Albia fines Semnonum et Hermundurorum praeterfuit 2, 106, 2. quantum distet a Rheno *ibid.* classis Romana ex Oceano eo subvecta *ibid.* 3.
- Alcmaeon ultimus archontum Atheniensium perpetuorum 1, 8, 3.
- Alcman poeta Laco non fuit 1, 18, 2.
- Alesia a I. Caesare capta 2, 47, 1.
- Aletes, Hippotis filius, sextus ab Hercule 1, 3, 3. 13, 1.
- Alexander, M., septimus decimus a Carano, genus ab Hercule et Achille derivabat 1, 6, 5. eius effigies cum equitibus ad Granicum occisus a Lyippo statua expressa 1, 11, 4. ebriatus et iracundiae deditus 2, 41, 1. I. Caesari comparatur *ibid.*
- Alexandrea 1, 10, 1. 14, 4. 2, 53, 1. 82, 4. 87, 1.
- Alexandrinus triumphus I. Caesaris apparatus et testudine 2, 86, 2.
- Aliso, castellum Germaniae 2, 120, 2.
- Allobroges 2, 10, 2.
- Allobrogicus. *vid.* Fabius.
- Alpes 2, 6, 2. 12, 4. 5. 63, 1. feris multisque nationibus celebres 2, 90, 1. hieme obstructae 2, 105, 3. Italiam terminant 2, 109, 2.
- Alisium colonia deducta 1, 14, 7.
- Altinum oppidum 2, 76, 2.
- ambitus a Pompeio Magno Cos. III. coërcitus 2, 47, 3.
- amnestia Athenis olim decreta, post I. Caesaris necem auctore Cicerone comprobata a senatu 2, 58, 2.
- T. Ampius, trib. pl. de Pompeio honorando legem tulit 2, 40, 4.
- Amyntas, rex (Galatiae) ab Antonio ad Octavianum transfugit 2, 84, 2.
- Anchises, Iuliae gentis auctor 2, 41, 2.
- Andrus insula ab Ionibus occupata 1, 4, 3.
- L. Anicius de Gentio Illyriorum rege triumphat 1, 9, 5. 6.
- Annia, Cinnae uxor, delinde M. Pisonis 2, 41, 2. ab hoc in Sullae gratiam dimissa *ibid.*
- Annius. *vid.* Milo.
- annona gravis Romae per Sex. Pompeium 2, 77, 1. annonam levat Tiberius quaestor 2, 94, 3. moderator sub Tiberio Imperatore 2, 126, 3.
- Antiochinum bellum 2, 39, 2.
- Antiochus Epiphanes Olympicum Athenis inchoavit 1, 10, 1. Ptolemaeum (Philometorem) obsidet *ibid.* a M. Popillio Laenate abstinere Aegypto iussus *ibid.*
- Antiochus (Magnus) a L. Scipione Asia privatus 2, 38, 5.
- Antistius aedilicium a Damasippo praetore trucidatus 2, 26, 2. 88, 3. *Cf.* Calpurnia.
- Antistius Vetus, propraetor Hispaniae 2, 43, 3.
- Antistius Vetus, eius nepos, consularis et pontifex *ibid.*
- C. Antistius, legatus Augusti in Hispania 2, 90, 4.
- Antoniana partes 2, 84, 2. Antoniana classis *ibid.* 3.
- C. Antonius, M. triumviri frater, cui M. Brutus legiones in Macedonia extorsit 2, 69, 3.
- L. Antonius, eius frater, consul, bellum Perusinum movet 2, 74, 2. Perusia capta, ab Octaviano dimittitur *ibid.* 4.
- M. Antonius, (triumviri avus) orator 2, 9, 1. Marii Cinnaeque iussu con fossus 2, 22, 3.
- M. Antonius, eius filius, praetor, contra piratas orae maritimae, qua

- patchat imperium Rom., praefectus 2, 31, 2, 3.
- M. Antonius, eius filius, triumvir constituendae reip. 2, 65, 2, 88, 1, audacissimus 2, 56, 4, ebrietati deditus 2, 63, 1, virtutum non plane expers 2, 74, 2, bonus imperator 2, 63, 1, cum Caesare consul 2, 56, 4, diadema huic in Lupercalibus imponit *ibid.* a M. Bruto servatur 2, 58, 2, intersectoribus Caesaris tuto descendendi de Capitolio fidem dat *ibid.* superbe excipit Octavianum et insidiarum arguit 2, 60, 3, eius et Dolabellae consulum furens dominatio *ibid.* 4, 2, 61, 1, Iul. Caesaris pecuniam ad aedem Opis depositam occupat, commentarios corrumpit 2, 60, 4, Galliam D. Bruto armis eripere statuit *ibid.* 5, eius odium Octaviani *ibid.* legionibus e Macedonia accitis privatur 2, 61, 2, ad Mutinam profligatur *ibid.* 4, 73, 2, cum Lepido se iungit in Gallia 2, 63, 1, hostis iudicatus *ibid.* 2, 64, 4, D. Brutum per emissarios iugulat 2, 64, 1, a Cicerone orationibus passim notatus *ibid.* 2, Octaviano pacis conditiones offert 2, 65, 1, triumviratu inito ei privignam despondit *ibid.* 3, a Velleio ob Ciceronem proscriptum graviter accusatus 2, 66, 3 sq. L. Caesarem avunculum proscribit 2, 67, 3, in Macedoniam cum M. Bruto et Cassio bellaturus traiecit 2, 70, 1, Orientis provincias obit 2, 74, 1, Domitii classe firmior fit 2, 76, 2, in Italiam adversus Octavianum pervenit *ibid.* 3, apud Brundisium paciscitur cum eo *ibid.* pacem apud Misenum cum Sex. Pompeio init 2, 77, 1, Octavianum ducit 2, 78, 1, Sex. Pompeium contra fidem datam lugulari lubet 2, 79, 2, 87, 2, a Parthis clade adfectus 2, 82, 1—3, 91, 1, Artavasden, Armeniae regem, catenis aureis vincit *ibid.* Cleopatrae amore corruptus patriae bellum inferre statuit *ibid.* 4, Bacchi nomen et habitum assumit *ibid.* 5, eius vires et classis apud Actium 2, 84, 2, debilitate desertione *ibid.* sq. et Agrippae virtute victus *ibid.* 3, Cleopatram fugientem sequitur, milites deserit 2, 85, 3 sq. Alexandreae se interimit 2, 87, 1.
- Iulus Antonius, triumviri fil. adulter Iuliae, se interimit 2, 100, 4.
- Apollinis Pythii responsum Lacedaemonis datum 1, 2, 2.
- Apollinis templum cum porticu ab Augusto extractum 2, 81, 3.
- Apollonia, sedes studiorum Augusti 2, 59, 4.
- apparatus triumphorum Iul. Caesaris varia materia pretiosa 2, 56, 2.
- Appius Claudius Crassus Caeci fil. consul 1, 14, 6.
- Appius Claudius Caudex, consul 1, 15, 5, primus traiecit in Siciliam 2, 33, 1.
- Appius Claudius Pulcher, Ti. Gracchi socer, consularis, triumvir agris dividendis 2, 2, extr.
- Appius Claudius Iuliae adulter 2, 100, 4.
- L. Apronius 2, 116, 2.
- L. Apuleius Saturninus, trib. pl. Q. Metellum Numidicum civitate expulsi 2, 15, 4, necatus 2, 12, 6.
- Sex. Appuleius consul 2, 123, 3.
- Apulia 2, 25, 1.
- Aquae Sextiae, a Sextio Calvino conditae 1, 15, 4, Teutoni ibi a Mario victi 2, 12, 4.
- Aquileia, colonia condita 1, 15, 2.
- M. Aquilius Aristoniceum in triumpho duxit 2, 4, 1, consul 2, 4, 5.
- M. Aquilius, eius fil., a Mytilenensibus proditus 2, 18, 1.
- Arbaces, Medus, vid. Pharnaces.
- Archilochus poeta 1, 5, 1.
- archon primus Atheniensium quis fuerit? 1, 2, 4, archontes perpetui fuerunt usque ad Charopem *ibid.* decennales quando coeperint? 1, 8, 3, quando annui? *ibid.*
- argentum rasilis apparatus triumphus Iul. Caesaris materies 2, 56, 2.
- Argi 1, 6, 5.
- Argivus nemo orator 1, 18, 2.
- Aricini in civitatem recepti 1, 14, 2.
- Ariminum colonia condita 1, 14, 6.
- Aristodemus 1, 2, 1.
- Aristonicus Asiam occupat 2, 4, 1, Crassum Mucianum, proconsulem, interemit *ibid.* victus et captus a M. Perperna *ibid.* 2, 38, 5, a M. Aquilio in triumpho ductus 2, 4, 1, necatus *ibid.*
- Aristophanes poeta 1, 16, 3.
- Aristoteles, Socraticus *ibid.* 4.
- Armenia 2, 33, 1, 100, 1, a Pompeio M. bello petita 2, 37, 2, Tigrani in pace relicta *ibid.* 4, a M. Antonio intrata et rege privata 2, 82, 2 et 3, a Tiberio, Augusti privigno, in potestatem P. R. redacta et Tigrani data 2, 94, 2, 104, 5, 122, 2, a C. Caesare, Agrippae filio, bello petita 2, 102, 3.

Cheruscus 105, 1. Sigimeri f.
3, 2. eius ingenium et mores
onurationem Germanorum in
confiat *ibid.*

iis per Sex. Pompelium reip.
us 2, 77, 3. apud Actium laci-
assis Octavianae cornu ducit
1. Socium Octaviano reconci-
86, 3.

Armeniae urbs, apud quam C.
graviter vulneratus est 2,

is, Armeniae rex, ab Antonio
aureis vinctus 2, 82, 3. Arta-
lii regnum a Tiberio eripitur
2.

medicus, orat Octavianum a-
lippos, ne in castris remaneat
1.

1, 10, 2.

belli Italici auctores 2, 15, 1.
a Cn. Pompelo, Magni patre,
2, 21, 1.

1, 3. 2, 18, 1. 23, 2. 6. 33,
5. 42, 2. 3. 69, 2. 79, 5. 92, 2.
98, 1. 101, 3. 126, 4. provincia,
lo populo Rom. hereditate re-
4, 1. a L. Scipione Antiocho
ab Attalis possessa, a M. Per-
ributaria facta 2, 38, 5.

Imperium ab Assyriis ad Me-
nslatum 1, 6, 1.

lerius 2, 16, 1.

ollio, orator 2, 36, 2. Pom-
partibus infestus, Iulianis fidus,
onio exercitum tradit 2, 63, 3.
lus adversus Sex. Pompelium
anta bellum gerit 2, 73, 1. M.
deditissimus Venetiam in eius
te retinet, et Cn. Domitium ei
2, 76, 2. post pacem Brundu-
nullius se partibus miscet 2,
dictum eius *ibid.* homo novus
mos honores evectus 2, 128, 2.
ias, Vari legatus, servavit par-
eritum eius 2, 120, 1. patri-
militum sub Varo iugulatorum
vit *ibid.*

nperio Asiae a Medis privati

Romulo factum 1, 8, 6.

1, 2, 4. ibi rex ultimus Codrus
primus archon Medon 1, 2, 3.
les decennales et annui 1, 8, 3.
s Pelasgi commigrare 1, 3, 1.
s profecti Iones 1, 4, 3. Athe-
mpleum ab Antiocho Epiph.
um 1, 10, 1. Athenae Graeca-
vitatum solae eloquentia et in-

geniis floruerunt 1, 18, 1. a Sulla
Mithridati ereptae 2, 23, 3. 4.

Athenienses 1, 2, 3. 18, 1. Chalcida et
Eretriam in Euboea condunt 1, 4, 1.
Atheniensem in bello Mithridatico in
Romanos fides 2, 23, 4. eorum de-
cretum de oblivione rerum praeteri-
tarum 2, 58, 2.

Atia Iuliae I. Caesaris sororis filia 2,
59, 2. coll. 1. Augusti mater *ibid.*
2, 60, 1.

C. Atilius Serranus cos. sub quo Pom-
pelius natus est 2, 53, 5.

Atreus Pelopi patri ludos funebres O-
lympicos instituit 1, 8, 2.

Attalus Asiam populo R. hereditariam
reliquit 2, 4, 1. Attali reges 2, 38, 5.

Attici 1, 2, 2. 3. 4, 1. fines 1, 2, 4. At-
tica fides in proverbium ablit 2, 23,
4. urbs Attica 1, 18, 1.

Attuarii a Tiberio subacti 2, 105, 1.

Aventinus mons, in quo Flaccus, C.
Gracchi socius, iugulatus 2, 6, 5.

Avernus lacus, in quo classis adversus
Sex. Pompelium fabricata 2, 79, 2.

Augusta, Liviae cognomen 2, 71, 3.

Augusta pax 2, 126, 3.

Augustus (*cf.* Octavius) nascitur Cice-
rone consule 2, 36, 1. id cognomen
sententia Planci accipit 2, 91, 1. Ae-
gyptum stipendiariam fecit 2, 39, 2.
signa Rom. a Parthis capta recipit
ibid. in eum coniurant L. Murena et
Fannius Caepio *ibid.* 2. et Egnatius
Rufus *ib.* 3. in Orientem profectus
ad ordinandas res 2, 92, 1. Tiberium
et Drusum adversus Rhaetos et Vin-
delicos mittit 2, 95, 1. Calum et Lu-
cium Agrippae filios adoptat 2, 96, 1.

in Gallias proficiascitur 2, 97, 1. bel-
lum Germanicum Druso delegat *ibid.*
2. deinde post Drusi mortem Tiberio
ibid. 4. Tiberium ad tribuniciam po-
testatem evexit 2, 99, 1. consul xiii.
Maris ultoris templum dedicat, ludos
gladiatorios et naumachiam edit
2, 100, 2. C. Caesarem in Syriam mi-
sit 2, 101, 1. et M. Lollium modera-
torem iuventutis addit 2, 102, 1.

Tiberium Rhodo reversum adoptat 2,
103, 1 sqq. et M. Agrippam Postu-
mum 2, 104, 1. Tiberium in Germani-
am mittit *ibid.* 2. bello Pannonico
et Delmatico territus exercitum cogit
et senatorum equitumque operas ex-
igit 2, 110, 6. 7. Tiberium in Germani-
am ablegat 2, 120, 1. aequari sibi
in omnibus a S. P. Q. R. postulat
2, 121, 1. prosequens Tiberium in

Illyricum miasum, in Campania Nolae obiit 2, 123, 1-3. ante obitum cum Tiberio de republica colloquitur *ibid.* 3. ordinationem comitiorum sua manu perscripserat 2, 124, 3. Velleium et fratrem ad praeturam commendat *ibid.* 4. consecratur a Tiberio *ibid.* 126, 1. M. Agrippa et Statilio Tauro adiutoribus usus est 2, 127, 1. claudit Janum geminum 2, 38, 3.

Aurelius Cotta. *vid.* Cotta. Scaurus a Cimbris trucidatus 2, 12, 2.

Auximum, colonia deducta 1, 15, 3.

B.

Babylon a Nino et Semiramide condita 1, 6, 2.

Bacchi habitus ab Antonio assumptus 2, 82, 4.

Baglenni 1, 15, 5.

Balbi, Corn., ausum temerarium 2, 51, 2. balneum a Tiberio in castris ad valetudinem militum adhibitum 2, 114, 2.

Bathinus fluvius 2, 114, 4.

Batones Pannoniorum et Delmatarum duces 2, 110, 4. Bato se dedit Romanis 2, 114, 4.

bella civilia xx annos durant 2, 48, 3. 89, 3. eorum damna ab Augusto resarcita 2, 89, 3 sq.

bellum *Actiacum* 2, 84-86. 88, 1. *Africum* Caesaris adversus Pompeianos 2, 54, 2. 55, 1 sq. sub Tiberio (adversus Tacfarinatem) 2, 129, 5. *cf.* 125, 5. *Alexandrinum* a Iul. Caesare gestum 2, 54, 1. ab Octavio adversus Cleopatram et Antonium 2, 87, 1. 88, 1. *Antiochicum* 2, 39, 2. *Catilinarianum* 2, 35, 3. *Cimbricum* et Teutonicum 2, 12, 2-5. 19, 3. 22, 3. *civile* inter Marium et Sullam 2, 18, 4-23, 3. 24, 3-28. inter Caesarem et Pompeium 2, 48-55. inter Antonium et Octavianum apud Mutinam 2, 60, 5 et 61. apud Actium 2, 84 sqq. inter Sext. Pompeium et Octavianum 2, 79. inter eundem et Lepidum 2, 80.

Delmaticum 2, 90, 1. *Delmaticum* et *Pannonicum* 2, 110-116. *Gallicum* sub Caesare 2, 46, 1. 47, 1. *Germanicum* a Druso 2, 97, 2. a Tiberio 2, 97, 4. 104-107. 121, 1. a Germanico gestum 2, 123, 1. 129, 2. *Geticum* 2, 59, 4. *Hispaniense* a Scipionibus contra Poenos administratum 2, 38, 4. 90, 2 sq. a Iul. Caesare contra Pompeii legatos 2, 50, 2 sqq. contra Pompeii filios 2, 55, 2 sqq. sub Augusto

2, 38, 4. 90, 1 et 4. *Italciale* 2, 15, 1. 16, 3. 17, *Iugurthinum* 2, 11, 2. 12, *Idaticum* a Sulla gestum 23, 3 sqq. a Lucullo 2, 3. peio M. 2, 37, 1 sqq. 40, 1. 2, 60, 5 et 61. *Nolanum* 18, 4. *Numantinum* 2, 12 sq. 90, 3. *Pannonicum* et *Delmaticum* 116. *Parthicum* per Cras 2, 46, 2 sqq. a Iul. Caesare 2, 59, 4. per Antonium 82, 1-4. per C. Caesarem 101. coll. 100, 1. *Perus* 2 sqq. *Philippense* 2, 70. *Pharnace* 2, 55, 2. *Punicum* 1, 12, 2 sqq. *Pyrrhi* 2, 1. *torianum* 2, 29, extr. 30, *tacium* 2, 30, 5. *Thracicum* sq. *Virlathicum* 2, 1, 3. Beneventum, colonia deducta Augustus ibi a Tiberio 2, 123, 2.

Bestia. *vid.* Calpurnia.

Bibulus collega Caesaris 1, 2, 44, 5.

Bithynia a Nicomede populi reditate relicta 2, 4, 1. 3.

Blaesus Iunius, seditonem lyricarum coërcuit 2, 125, 1. sul Africae triumphalia eorum nomen meruit *ibid.*

Bocchus, rex 2, 12, 1.

Boeotia 2, 23, 3.

Bolohoemum, regio, quam roboduus 2, 109, 3.

Bononia, colonia deducta 1. Bovillae, circa quas Clodius 2, 47, 4.

Britannia, a Caesare bis 1, 46, 1. 47, 1.

Bructeri 2, 105, 1.

Brundisina pax 2, 76, 3. 8.

Brundisium, colonia deducta huc prosequitur Caesar 1, 50, 1. ibi Sulla appellit Octavius 2, 59, 5. legion

Brutiana castra 2, 72, 5. 7.

Brutianae partes 2, 74, 1.

D. Brutus Galliaci cognom 5, 1.

D. Brutus inter coniuratos 2, 56, 3. 64, 1. familiaris et ab eo honoribus *ibid.* consul designatus 2, 5. cum Plancio 2, 63, 3.

tores 2, 58, 2. et Galliam provinciam decretam Antonius eripere statuit 2, 60, 5. obseione liberatur 2, 61, 4. triumphus ei decernitur 2, 62, 4. proditus et desertus a Planco 2, 63, 3. 64, 1. iugulator ab Antonii emissariis 2, 64, 1. 87, 3.

M. Brutus Pharsalica pugna a Caesare servatus 2, 52, 4. auctor coniurationis in Caesarem 2, 58, 3. tum praetor 2, 58, 1. Capitolium cum coniuratione occupat *ibid.* 2. Antonium a nece servavit *ibid.* occupat cum Cassio provincias 2, 62, 2. Scto provincialis, imperio et laude ornatus *ibid.* eius et Cassii edictum *ibid.* 3. Italiam deserunt *ibid.* eorum acta a senatu comprobata *ibid.* 4. a Cicerone laudibus elati 2, 65, 1. C. Antonio et Vatinius legiones extorquet 2, 66, 3. damnatus lege Pedia *ibid.* 5. Lycios devicit *ibid.* 6. in Macedoniam traiecit *ibid.* eius clementia *ibid.* acie Philippiensi Octavii castra capit 2, 70, 1. vincitur et occidit a Stratone se lubet *ibid.* 4. 67, 3. eius actas et virtutes 2, 72, 1. cum Cassio comparatur *ibid.* 2. orator 2, 86, 2.

Buxentum, colonia facta 1, 15, 3.

Byzantium, Milesiorum colonia 2, 7, 5.

C.

Caeciliae familiae Metellorum claritudo 2, 11, 3.

Caecilius comicus 1, 17, 1.

A. Caecina Tiberio bello Delmatico et Pannonico auxilia adducit 2, 112, 4.

L. Caedicii virtus 2, 120, 2.

Caellus. *vid.* Calvus et Coellus.

Caepio consul a Cimbris fusus 2, 12, 2.

Caepio, Fannius, Augusto insidiatur 2, 91, 2. 93, 1.

Q. Caepio, Servilius, Viriathum fraude interficit 2, 1, 3.

Caepionis censoris severitas 2, 10, 1.

C. Caesar Strabo, orator 2, 9, 1.

C. Iulius Caesar, eius ortus, ingenium et mores 2, 41, 1 sq. Alexandro comparatur *ibid.* Cinnae gener, Sullam fugit *ibid.* 2. a piratis captus *ibid.* 3. redemptus piratas privatus aggressus, captos cruci affigit 2, 42, 2 sqq. a Cinna flamen Dialis puer creatus 2, 43, 1. ad pontificatum ineundum Italiam petit *ibid.* 1 sq. acta eius ante consulatum *ibid.* 3. consulatus nobilis 2, 41, 1. 44. societas potentiae cum Pompeio et Crasso inita 2,

44, 1 sq. lex de agro Campano *ibid.* 4. Galliae in quinquennium ei decretae *ibid.* de Cicerone per Clodium oppresso suspectus 2, 45, 2. eius res in Gallia gestae 2, 39, 1. 46, 1. 47, 1. provinciae ei prorogatae *ibid.* 2. exercitum dimittere iussus 2, 48, 1. 30, 3. pacis condiciones ab eo latae spernuntur *ibid.* 4. 49, 5. C. Curionem, trib. pl., corrumpit 2, 48, 3. Rubiconem transit 2, 49, 4. Domitium, Corfinio capto, dimittit 2, 50, 1. Pompeium persequitur Brundisium *ibid.* Romam pervenit *ibid.* Pompeii legatos in Hispania vincit et dimittit *ibid.* 3. in Graeciam transmittit 2, 51, 1 sq. eius in obsidendo Pompeio inopia *ibid.* varia fortuna *ibid.* 3. apud Pharsalum configit 2, 52, 1 sqq. clementia in Brutum *ibid.* 4 sq. consul n. 2, 53, 3. Alexandriae bellum gerit, et Pompeii interfectores punit 2, 54, 1. Pompeii partes in Africa vincit 2, 55, 1. in Hispania *ibid.* 2. 4. atrox eius ibi fortuna *ibid.* 3 sq. quinque triumphos agit et ludos edit 2, 58, 1 sq. interficitur in curia *ibid.* 3. unde invidia ei illata sit *ibid.* 4. necis praesagia 2, 57, 1 sqq. testamentum apertum 2, 59, 1. Octavianum adoptavit *ibid.* 60, 1 sq. eius clementia in victos 2, 52, 6. 55, 2. 56, 3. inter oratores 2, 36, 2. statua equestri honoratus 2, 61, 3.

C. Caesar, Agrippae filius, ab Augusto adoptatus 2, 96, 1. virilem togam sumit 2, 99, 1. in Syriam missus 2, 101, 1. Tiberium convenit *ibid.* ambigue se gerit *ibid.* cum rege Parthorum paciscitur *ibid.* 2. 4. Armeniam ingreditur 2, 102, 3. per insidias vulneratur *ibid.* Romam regressi recusat *ibid.* 4. in Lycia moritur *ibid.* 5. 103, 1. 2.

L. Caesar, eiusdem Agrippae filius, ab Augusto adoptatus 2, 96, 1. maturus sub Tiberii secessum 2, 99, 1. Massiliae moritur 2, 102, 5. 103, 1. 2.

L. Caesar, consul, sub quo bellum sociale erupit 2, 15, 1.

L. Caesar, M. Antonii avunculus, proscriptus ab eo 2, 67, 2.

Caesetius Flavius, trib. pl. intemptive liber in Caesarem, a rep. remotus 2, 68, 3.

Calabria 2, 28, 1.

Calatia, unde Octavianus veteranos exivit 2, 61, 1.

Calvus Caellus, a Germania captus, u-

- lisis capiti catenis, se interimit 2, 120, 4.
 Calea, colonia deducta 1, 14, 3.
 Calidius, orator 2, 36, 2.
 Calpurnia, Calpurnii Bestiae filia, interfecto Antistio marito se interficit 2, 26, 3. 88, 4.
 Calpurniae, Caesaris uxoris, somnium 2, 57, 2.
 L. Calpurnius Cos. 2, 2, 1.
 Calvinus, *vid.* Domitius.
 Calvus, orator 2, 36, 2.
 Camelus, in cuius hospitio D. Brutus interficitur 2, 64, 1.
 Campaniam Cinna petit 2, 20, 3. Sulla 2, 25, 1. in ea aegrotat Pompeius 2, 45, 2. bellum in ea a Ti. Claudio Nerone motum 2, 76, 1. 76, 1. illuc Augustus proficiscitur 2, 123, 1.
 Campanis civitas data 1, 14, 3. bello Punico adempta 2, 44, 4. colonia a Caesare consule in eorum agrum deducta *ibid.* 45, 2. ab Augusto suppleta 2, 81, 2. Campani pro agris novis colonis concessis redditibus et aqua remunerati ab eodem *ibid.* eorum princeps 2, 16, 2.
 candidati Caesaris 2, 124, 4.
 Canidius apud Actium copiarum Antonii terrestrium dux 2, 85, 2. earum desertor *ibid.* 5. eius exitus Alexandriae 2, 87, extr.
 Caninifati 2, 105, 1.
 L. Caninius Gallus, consul cum Augusto 2, 100, 2.
 Cannae 1, 9, 3.
 Cannutius, trib. pl. Antonium lacerat 2, 64, 2.
 Capito, Vellei patruus 2, 69, 5.
 Capitulinus clivus, ubi Tib. Gracchus occisus 2, 3, 2.
 — Iupiter 2, 131, 1.
 Capitollum, porticus a Scipione Nasica ornatum 2, 1, 2. 3, 1. ab interfecto Caesaris occupatum 2, 58, 2.
 Cappadocia 2, 39, 3.
 Capua a Tuscis condita 1, 7, 2. a Romanis capta *ibid.* 4. apud eam Sulla vincit 2, 25, 2. Spartacus inde profugit 2, 50, 5. in praefecturae formam redacta 2, 44, 4.
 Caranus, ex Herculis posteris, Argis profectus in Macedoniam 1, 6, 5.
 Carbo, trib. pl. 2, 4, 4. Papirius, orator 2, 9, 1.
 — a Cimbris fusus 2, 12, 2.
 — consul, Cinna collega interfecto, solus 2, 24, 5. consul iii. cum Mario, *Bl.* 2, 26, 1. 27, 1.
 C. Carbo, praetorius, interfectu Carinae, ubi Pompeii M. aede tonio occupatae 2, 77, 1.
 Carnuntum 2, 109, 3.
 Carseoli, colonia 1, 14, 5.
 Carthago condita 1, 6, 4. dirupione 1, 12, 2. 5. 2, 4, 3. 3. perii Rom. aemula 1, 12, 5. M. Catonis auctoritate delicta 1. ea deleta disciplina Romae rat 2, 1, 1. prima colonia eadem condita 1, 15, 4. 2, 7, potentior 2, 7, 5. eius ruinae Carvilius Spurius, novus homo Casilinum 2, 61, 1.
 Cassianae partes 2, 74, 1.
 Cassius censor theatrum molit — Longinus, cos. 1, 15, 4. c. verus 2, 10, 1.
 C. Cassius, Crassi quaestor, e nes e clade servat et Syriae 2, 46, 4. coniurationis in eum Bruto auctor 2, 56, 3. tior 2, 58, 1. Antonium cum interimendum censuerat *ibid.* pitollum occupat cum conitur. cf. M. Brutus. Dolabellam ac compellit 2, 69, 2. accusatus pa *ibid.* 5. Rhodum capit contra naturam suam clemenciam trahit *ibid.* pro Ippensi liberti se occidendebet 2, 70, 2. 87, 3. cum I comparatur 2, 72, 2.
 Cassius Parmensis occidit 2 Castrum, colonia deducta 1, 1 catenis aureis vinctus rex Ar Antonio 2, 82, 3.
 Catilinae coniuratio a Cicero tur 2, 34, 3. Catilina Urb *ibid.* 4. fortissime dimicans 35, 4.
 M. Cato, historicus 1, 7, 3. 11 tor *ibid.* 3. perpetuus Ca diruendae auctor 1, 12, 7. familiae Porciae 2, 35, 2. Tu homo novus 2, 128, 2.
 C. Cato, eius nepos, repetundinatus 2, 8, 1.
 M. Porcius Cato, eiusdem nepul 1, 15, 5. 2, 7, 6.
 L. Porcius Cato, huius fil., con sociali occisus 2, 16, 3.
 M. Cato, pronepos M. Catonipis familiae 2, 35, 2. eius et mores *ibid.* trib. pl. in c nem Catilinariam et lenitate tes invehitur *ibid.* 3. eius n Cyprus provincia facta 2,

in Cyprum missus ingentem
am refert 2, 45, 4 sq. eius in-
solentia *ibid.* 5. Milo-
solvit 2, 47, 5. a Caesare nullas
iones reipubl. accipiendas con-
49, 3. Pompeianorum copias in
auget, imperium oblatum re-
2, 54, 2. eius filius in acie Phi-
si cecidit 2, 71, 2.

telus 2, 16, 1.

109, 3.

, poeta 2, 36, 2.

lus Catulus, proconsul Cimbros
lario vincti 2, 12, 5. eius mors
aria 2, 22, 4.

lus, eius filius, dissuadet legem
iam 2, 32, 1 sq. eius conten-
cum Caesare 2, 43, 3. a Cae-
titione pontificatus max. victus
princeps senatus *ibid.* ante bel-
ville fatali morte fungitur 2, 48, 6.
id. Aellus.

um nationes a Tiberio victae
1.

2, 1, 5.

, praefectus castrorum Vari
4.

id. Magius.

endum cives ex provinciis in
a revocati 2, 15, 1.

frater senatu motus a censo-
2, 10, 5. cf. Fulvius Flaccus.
us, L. Marcus, Cos. 1, 12, 7.
rini domus 2, 14, 3. obitus in
e 2, 102, 2.

Fulvii Flacci et Postumii Al-
10, 5. Cassii Longini et Cae-
ibid. 1. Planci et Pauli 2,

senatorum a Tiberio expletus
3.

primi pili fusti percussus 2,

sacra 1, 4, 1.

s conurbationis Catilinae par-
2, 34, 3. necatur in carcere
1.

naes 1, 4, 1.

in Euboea ab Atheniensibus
a 1, 4, 1.

, primus archontum decenna-

2, 4, 8, 3.

a Tiberio victi 2, 105, 1.

b Ionibus condita 1, 4, 3.

ius Cicero princeps oratorum
1, 17, 3, 2, 34, 3. 36, 2. 64, 3.

eius actas eloquentiae perfe-
ctum 1, 17, 3. 2, 36, 2. elo-
ae laudem a Graecis ad Roma-

nos transtulit 2, 34, 3. homo novus
ibid. 2, 128, 2. consul Catilinariam
conurbationem aperuit 2, 34, 3. eius
virtus a M. Catone laudata 2, 35, 3.
domum a senatoribus deductur. *ibid.*
eo consule Augustus natus 2, 36, 1.
lege Clodii in exilium pulsus 2, 45,
1 sq. offendit Caesarem *ibid.* 2. Caesar

et Pompeius Ciceronis oppressi
suspecti *ibid.* a Pompeio per Milo-
nem restitutus *ibid.* 3. domus eius
in Palatio 2, 14, 3. a Clodio disiecta,
a senatu restituta 2, 45, 3. cavet con-
cordiae inter Caesarem et Pompeium
2, 48, 5. post Caesaris necem amne-
stiam suadet 2, 58, 2. Octaviano ho-
nores decernendi auctor 2, 62, 1. eius
amor Pompeianarum partium *ibid.* 6.
63, 1. eius actiones in Antonium 2,
64, 2. eius sanguine finita proscriptione
ibid. proscriptus et necatus Antonii
acelere 2, 66, 2. Velleii indignatio de
eius nece et elogium Ciceronis *ibid.*
3 sqq. conservator reipublicae 2, 45,
2. 66, 3. eius ingenium et scripta 2,
66, 5. auctoritas summa in rep. 2,
128, 3.

Cilicia 2, 32, 4. provincia facta 2, 39, 2.
Cimbri ac Teutoni Rhenum transcen-
dunt 2, 8, 3. bellum inferunt 2, 12,
2. caesi a Mario *ibid.* 4. 5.

Cimbrica militia 2, 121, 1.

Cimbricum bellum 2, 19, 3. 22, 3.

Cimon, Miltiades filius 1, 8, 6.

Cinna novos cives ex Italia in omnes
tribus distribuit 2, 20, 2. ei consu-
latus abrogatur *ibid.* 3. exercitum
parat *ibid.* 4. Marium cum filio re-
vocat *ibid.* 5. cum Cn. Pompeio con-
fligit 2, 21, 2. Urbem occupat et de
Mario recipiendo legem fert *ibid.* 5.
caedem optimorum parat 2, 22, 2 sqq.
consul n. cum Mario 2, 23, 1. in Ita-
lia dominatur *ibid.* 2. seditione mil-
litum interimitur 2, 24, 5. eius mores
ibid. eius gener Caesar 2, 41, 2. uxor
Annia *ibid.*

Cinnanae partes 2, 24, 4.

circenses ludi a Sulla Victoriae dicati
2, 27, 6. Pompeii honores in his usur-
pati 2, 40, 4.

circus, in quo Cn. Octavius porticum
molitus est 2, 1, 2.

citrus, apparatus triumphi Gallici Cae-
saris materia 2, 56, 2.

civilla bella. *vid.* Bella.

civitas sine suffragio data parti Sam-
nitium 1, 14, 3. Sabinae *ibid.* 6. lie-
dem cum suffragio *ibid.* 7. Italiae

- 2, 16, 4. viritum Minatio Magio *ibid.*
3. Campanis a Caesare restituta 2, 44, 4.
Claudius. *vid.* Appius. Quadrigarius. Marcellus. Drusus.
C. Claudius Canina Cos. 1, 14, 6.
Ti. Claudius Nero, Tiberii Caesaris pater, bellum Campanum ciet 2, 75, 1. eius ingenium *ibid.* ad Sex. Pompeium in Siciliam cum Livia et Tiberio bimo profugit *ibid.* 3. per Pompeium restitutus 2, 77, 3. Liviam uxorem despondet Octaviano 2, 79, 2. 94, 1.
Ti. Claudius Nero, eius filius, bimus in parentum e bello Campano fuga 2, 75, 3. eo trimo Livia mater Augusto nubit 2, 94, 1. eius educatio, forma et ingenium *ibid.* quaestor, xix. annos natus, annonam administrat *ibid.* in Orientem missus Tigranem Armeniae regem instituit *ibid.* 4. adiutor Claudio Druso datus, Rhactos et Vindelicos perdomat 2, 95, 1 sq. 39, 3. Agrippae gener 2, 96, 1. Iuliam, Agrippae viduam, ducit *ibid.* bellum Pannonicum gerit *ibid.* 2 sq. ovans ex eo triumphat *ibid.* 3. post Drusi obitum bellum Germanicum gerit et ex eo consul ii. triumphat 2, 97, 4. tribuniciae potestatis consors 2, 99, 1. Rhodum secedit *ibid.* luctus civitatis ob Tiberium secedentem *ibid.* 2. honos ei per septem annos Rhodi habitus *ibid.* 3. a C. Caesare in Orientem misso observatus 2, 101, 1. reversus ab Augusto adoptatur 2, 103, 1 sqq. 104, 1. spes civitatis de eo concepta 2, 103, 3, 4. rursus in Germaniam mittitur 2, 104, 2. in itinere et ab exercitu alacriter excipitur *ibid.* 3 sq. res in Germania gestae 2, 105, 1 sqq. per Memem Romam redux *ibid.* 3. res aestate sequenti in Germania gestae 2, 106 et 107. victor redit 2, 107, 3. bellum adversus Maroboduum parat 2, 109, 5. 110, 1. bellum Pannonicum et Delmaticum ei committitur 2, 111, 1. res in eo gestae *ibid.* 4. 112, 3. 113, 1 sqq. 114, 4. 115, 39, 3. utilia speciosis praefert 2, 113, 2. eius humanitas et disciplina 2, 114, 1-3. post Varianam cladem in Germaniam mittitur, Gallias pacat 2, 121, 1. 3. aequum ei cum Augusto imperium in provinciis et exercitiis decernitur *ibid.* 3. ex Pannoniis et Delmatis triumphat *ibid.* tribus triumphis pro septem contentis 2, 122, 1 sqq. in Illyricum missum Augustus prosequitur 2, 1 revocatus Augusti morientis accipit *ibid.* 2 sq. Imperium 2, 124, 2. Augustum consecratur 3, 126, 1. comitia ordinat 2, Velleum ad praeturae comitia *ibid.* 4. legionum seditiones manicum et Drusum compescit 125, 1-4. res publica in meliorem statum 2, 126. Selanum extollit et 128. consilia eius contra eum hostes 2, 129, 1 sqq. iudex *ibid.* 2. pius et munificus in publicum *ibid.* 2 sq. liberalis in privatum et senatores egenos *ibid.* discedit ab eo exstructa 2, 130. liberalitas in montis Coelii incolis *ibid.* 2. supplementum nummi providet *ibid.* adversa eventa *ibid.* 3-5. vota pro republica *ibid.* 2, 131.
Claudius mons 2, 112, 3. clavus angustus 2, 88, 2.
Clazomenae, ab Ionibus conditae
Cleopatra M. Antonium amore cecidit 2, 82, 4. a Cn. Domitio regina non salutata 2, 84, 1. Actium prima fugam occupat 3. eius ad arbitrium Antonium temperatus erat *ibid.* mors 2, 87, 2.
P. Clodius, eius indoles et nomen 45, 1. incesti reus *ibid.* iniunctum Ciceroni *ibid.* a patre plebem transit *ibid.* lex in tra adversus Ciceronem *ibid.* sq. Ciceronis domum deiecit *ibid.* 3. 1 de Catone in Cyprum mittitur 4. a Milone iugulatur 2, 47, 4.
Clusium 2, 28, 1.
Cocles 2, 6, 6.
Codrus, ultimus rex Athenensium 2, 2 sq.
Coelius mons incensus 2, 130, 2.
Coellius, historicus 2, 9, 4.
Coelius, orator 2, 36, 2.
M. Coelius praetor 2, 68, 1. coenare sedendo 2, 114, 3.
Colchi 2, 40, 1.
Collina porta 2, 27, 1.
coloniae senatus iussu deductae Italiam enumerantur cum temporatione 1, 14 et 15. militares 1. extra Italiam 1, 15, 4 sq. perniciosae 2, 7, 5. 6.
Colophon, ab Ionibus condita colonia recta 1, 4, 1.
comitia gladii et caede discussa

6. ex Augusti praescripto ordinantur a Tiberio 2, 124, 3.
 smooediae veteris et novae Graecorum postae 1, 16, 3.
 Compa in Hirpinis 2, 16, 2. a Milone oppugnata 2, 68, 2.
 concio extra urbem ante triumphum diem ad commemoranda imperatoris acta 1, 10, 4.
 congiaria populo data a Tiberio 2, 129, 3.
 coniurati in Caesarem 2, 52, 5. 56, 3. Capitolium occupant 2, 53, 2. inde descendunt *ibid.* 3. lege Pedia damnati 2, 69, 5. nonnullorum exitus 2, 87, 2 sq. coll. 2, 64, 1. 69, 1.
 consecratio Augusti 2, 126, 1.
 consul Romanus primus a militibus suis interfectus 2, 20, 1. solus Pompeius 2, 47, 3.
 consulatus Marii multiplicati 2, 12, 3 sqq. undecim Augusti 2, 89, 5.
 Contrebia in Hispania 2, 5, 2.
 Coponit dictum la Plancum 2, 83, 4.
 Corfinium 2, 16, 3. 50, 1.
 Corinthia, scil. vasa 1, 13, 5.
 Corinthii 1, 12, 1.
 Corinthus 1, 2, 4. olim Ephyre 1, 3. ab Alete condita *ibid.* claustra Peloponnesi continens *ibid.* eversa a Mummio 1, 13, 1. Syracusas condidit 2, 7, 5. ab Agrippa occupata 2, 84, 3.
 Cornelia, Africani filia, Gracchorum mater 2, 6, 7.
 — Pompeii Magni uxor 2, 53, 3.
 Cornelius, *vid.* Lentulus. Scipio. Balbus.
 L. Cornelius Merula, flamen Dialis, consul suffectus 2, 20, 3. consulatu se abdicat et Cinnae iussu interficitur 2, 22, 2.
 P. Cornelius Rufinus Cos. 1, 14, 5. e maioribus Sullae 2, 17, 2.
 L. Cornelius Sulla, consul 2, 17, 1. eius mores *ibid.* 2, 25, 3. familia 2, 17, 2. quaestor C. Marii Iugurtha potitur 2, 12, 1. eiusdem legatus in Gallia 2, 17, 3. post praeturam bello Italico illustratus 2, 15, 3. 16, 4. 17, 3. Pompeios oppugnat 2, 16, 2. XLIX annum agens consul factus 2, 17, 3. Asiam provinciam et bellum Mithridaticum sortitus 2, 18, 1. circa Nola moranti Imperio a P. Sulpicio abrogatur *ibid.* Marium et Sulpicium urbe exturbat 2, 19, 1. nobiles Marii et Cinnae dominationem fugientes in Achaia recipit 2, 23, 3. Mithridatis praefectos fundit, Athenas recipit *ibid.* in Asiam transgressus Mithridati graves pacis leges imponit *ibid.* 6. ei a magis felicitas futura praedictur 2, 24, 3. bellum Mithridaticum ob domesticos tumultus non omisit *ibid.* 4. Italiam summa cum quiete peragrat, pacemque tentat 2, 25, 1. eius exercitus auctus *ibid.* 2. superat circa Capuam Scipionem et Norbanum *ibid.* dissimilis ante et post victoriam *ibid.* 2, 17, 1. Sertorium dimisit 2, 25, 3. Dianae Tifatinae grates persolvit *ibid.* 4. Marium filium ad Sacripotum vincit 2, 26, 1. 28, 1. cum Pontio Telesino ad portam Collinam acerrime dimicat 2, 27, 1 sq. Telesini caput abscisum circa Praeneste ferri iussit *ibid.* 2. Mario filio interempto Felicia nomen adsumit *ibid.* 4 sq. Victoriae ludos instituit *ibid.* 5. dictator factus crudelitatem immodicam exercet 2, 28, 2 sqq. proscriptionem invenit *ibid.* 3. 2, 60, 1. 41, 2. tribuniciam potestatem imminuit 2, 30, 4. status equestri honoratus 2, 61, 3.
 Cornificius, Octavii legatus 2, 79, 4.
 corona aurea Antonius usus in imitationem Bacchi 2, 82, 4. classica Agrippae data 2, 81, 2. laurea Pompeio decreta 2, 40, 4. murali et obsidionali Scipio Africanus minor donatus 1, 12, 3.
 corpora Gracchorum in Tiberim delecta 2, 6, 7.
 Ti. Coruncanus, homo novus, et pontifex maximus 2, 128, 2.
 Corvinus, *vid.* Messalla.
 Cosa, colonia deducta 1, 14, 6.
 Cossus in Africa triumphalis et cognomen meruit 2, 116, 2.
 cothurnus in Bacchi habitu 2, 82, 4.
 Cotta iudicandi munus aequaliter inter utrumque ordinem partitus 2, 32, 3.
 Cotta consularis pontifex 2, 43, 1.
 Cotta, orator 2, 38, 2.
 Cotta, Messalini frater 2, 112, 2.
 Cotys, Thraciae rex, a Rhaseupoli patruo interemptus 2, 129, 1.
 Crassianus exercitus 2, 82, 2.
 Crassus Mucianus, iuris scientissimus, ab Aristonico interemptus 2, 4, 1.
 L. Crassus, orator 2, 9, 1. 36, 2.
 M. Crassus bellum Spartacium patrat 2, 30, 5. societatem potentiae cum Caesare et Pompeio init 2, 44, 1 sq. consul iterum cum Pompeio 2, 46, 1. Syria ei bellum Parthicum molienti decreta *ibid.* 2. eius mores *ibid.* in

- bellum proficiscens diris exsecratus 2, 46, 3. eius clades et exitus *ibid.* 4, 82, 2, 91, 1. 119, 1.
- P. Crassus, orator 1, 17, 3.
- Cratinius poeta 1, 16, 3.
- Cremona, colonia deducta 1, 14, 7.
- Creon, primus archon annuus 1, 8, 3.
- Cresphontes Heraclida 1, 2, 1.
- Creta, ab Agamemnone tribus urbibus condita 1, 1, 2. a Q. Metello in populi Rom. potestatem redacta 2, 34, 1. 38, 6. eius reditus coloniae Campanae Augusti concessi 2, 81, 1.
- Cretenses velocitate, patientia, sagittarum usu celebres 2, 34, 1.
- Crispinus, Quintius, Iuliae adulter 2, 100, 5.
- Crispus Marcius Cassio legiones tradit 2, 69, 2.
- Cumae in Italia a Chalcidensibus conditae 1, 4, 1. earum colonia Neapolis *ibid.* fides in Romanos eximia et amoenitas *ibid.* 2. Cumanos Osca mutavit vicinia *ibid.*
- cuniculi Praenestis urbis 2, 27, 3.
- curia Hostilia 2, 12, 6. 26, 2.
- C. Curio, trib. pl. bello civili facem subiecit 2, 48, 3 sq. eius ingenium et mores *ibid.* 68, 1. pro Caesare stetit, fortassis pecunia corruptus 48, 4 sq. in Africa pro Caesare dimicans interficitur 2, 55, 1.
- M. Curius Cos. 1, 14, 5.
- Cymae Aeolii in Asia condunt 1, 4, 4.
- Cyprus 1, 1, 1. provincia facta 2, 38, 6.
- Ptolemaeo per Catonem adempta 2, 45, 4.
- Cyzicus Milesiorum colonia 2, 7, 5. obsidione Mithridatis a Lucullo liberatur 2, 33, 1.

D.

- Daesitiales Delmatae 2, 115, 3.
- Dalmatia, *vid.* Delmatia.
- Damasippus praetor clarissimos viros trucidat 2, 26, 2.
- Danubius 2, 110, 1.
- Decembrius 2, 105, 2.
- Decius Magius 2, 16, 2.
- P. Decius Mus quartum Cos. 1, 14, 5.
- Deillius, bellorum civilium desultor 2, 84, 2.
- Delmatae 2, 96, 3. 115, 3. 121, 3.
- Delmatia provincia facta 2, 39, 3. ceteros annos rebellis ab Augusto pacata 2, 78, 2. 90, 1. rebellat 2, 110, 2. 114, 4. 116, 2.
- Delmaticum bellum 2, 115, 1. 117, 1.
- Delphi 1, 1, 3.
- Delus ab Ionibus occupata 1, 4.
- Dertona colonia 1, 15, 5.
- Diana Tifatina 2, 25, 4.
- dictatoris imperium per ceteros cessavit 2, 28, 2. eius in rep. *ibid.*
- dictaturam recusavit Augustus 2.
- T. Didius Herculaneum capit cum natio Magio in bello sociali 2.
- Dido, Elissae Tyriae nomen 1, 6.
- Diphilus poeta 1, 16, 3.
- Dolabella, Cn. Cornel., a Caesare satus 2, 43, 3.
- Dolabella, Cn. consul, 2, 53, 2.
- Syriam sibi decernit 2, 60.
- Trebonium occidit 2, 69, 1. in a Cassio Laodiciae ad mortem tur *ibid.* 2, 84, 2.
- Dolabella, P. Cornel. Illyrico praepositus 2, 125, 5. eius fides in rium moresque *ibid.*
- Domitiae familiae felicitas 2, 11, 3.
- Cn. Domitii, Ahenobarbi, ex Asia victoria 2, 10, 2. 39, 1.
- Cn. Domitius, eius filius trib. pl. de sacerdotibus tulit 2, 12, 3.
- L. Domitius, huius frater, a Damocrudatus 2, 26, 2.
- L. Domitius, huius filius Cornificus captus et dimissus 2, 50.
- Cn. Domitius, eius filius post Philippensem, occupatis navibus partium dux 2, 72, 3.
- Antonio se iunxit 2, 76, 2. Ceteram non adulatus ad Octavianum transmisit 2, 84, 2.
- L. Domitius, eius fil. 2, 72, 3.
- Cn. Domitius, eius fil. 2, 10, 3.
- Cn. Domitius Calvinus, proconsul Hispaniae ob severam disciplinam tarem laudatus 2, 78, 3.
- M. Livius Drusus trib. pl. iudicibus equitibus ad senatum transferretur 2, 13, 2. habet senatum sarium *ibid.* ad dandam civitatem Italiam se convertit 2, 14, 1. per sidias occiditur *ibid.* eius vox *ibid.* 2. eius ingenium et 2, 13, 1. 14, 3. eius mors bellicum excitavit 2, 15, 2.
- L. Livius Drusus Claudianus, pater 2, 75, 3. 94, 1. post Philippensem se interemit 2, 7.
- Claudius Drusus, Tiberii Imperatoris in Augusti domo natus 2,

s et Vindelicos domat 2, 93.
um Germanicum gerit 2, 97, 2.
doles *ibid.* mors *ibid.* 3.
Tiberii filius 2, 129, 4. sedi-
legionum Illyricarum coërcet
4. filium amittit 2, 130, 3.
Libo conlurat in Tiberium 2,
(129, 2.)
Minturnensis, Marium in car-
ducit 2, 19, 2.
Asiae Pompeio M. auxilia
nt 2, 51, 1.
ium Pompeius transmisit 2,
eius castris tenetur 2, 51, 1.
Inio M. Brutus legiones extor-
69, 3.

E.

apparatu triumphali Africi Iul.
is adhibuit 2, 56, 2.
is, praefectus castrorum Vari-
mania 2, 119, 4.
um scelus 2, 93, 1.

Marius 2, 16, 1.
Rufus aedilis favore populi
at praetura 2, 91, 3. frustra-
consulatus, Augustum interit-
tatuit *ibid.* morte punitur *ibid.*
inter candidatos consulatus
1 a Sento Saturnino consule
2, 92, 3.
Orestis soror 1, 1, 3.
rum certamen a Iul. Caesare
2, 56, 1.
yria, a nonnullis Dido dicta,
ginem condit 1, 6, 4.
bitus 1, 6, 1.

1, 1.
ab Ionibus condita 1, 4, 3.
n Thesprotia 1, 1, 1. Ephyre,
Corinthus dicta 1, 3, 3.
Marullus 2, 68, 3.
Pyrrho, Achilles filio, occu-
1, 1.
colonia deducta 1, 15, 5.
1. Caesare populo datae 2,
a Sex. Pompeio post pacem
lisenum 2, 77, 1. a Caio Cae-
arthorum regi 2, 101, 3.
status *vid.* Status.
in theatro loca restituta 2,
cf. Iudicia.
n Euboea Atheniensium colo-
4, 1.
ab Ionibus condita 1, 4, 3.
ultimus archontum decennalium
Romae recens conditae infensi-

Euboea 1, 4, 1.
Eumenes rex Pergami 1, 9, 2.
Euphraten Crassus transgressus 2, 46,
4. in insula Euphratis Calus Caesar
cum rege Parthorum colloquitur 2,
101, 2.
Eupolis poeta 1, 16, 3.
Euporus C. Gracchum dominum iussus
interimit et deinde se ipsum 2, 6, 5.
Euripides tragicus 1, 16, 3.
Europa 2, 40, 5.

F.

C. Fabius Dorso Cos. 1, 14, 6.
Q. Fabius Maximus Rullianus quintum
Cos. 1, 14, 5.
Q. Fabius Maximus, Aemilii Paulli filius
1, 10, 3. eius disciplina in Hispania
2, 5, 2.
Q. Fabius M. Allobrogicus, eius fil. 2,
10, 2. 39, 1.
Fabrateria, colonia deducta 1, 15, 4.
C. Fannius, orator 2, 9, 1. 1, 17, 3.
Fannius Caepio in Augustum conlurat
2, 91, 2. 93, 1.
Faventia, Metelli Pii victoria de Maria-
nis et Cinnanis clara 2, 25, 1.
Favonius, praetorius Pompeii M. comes
in fuga 2, 53, 1.
felix, cognomen a Sulla assumptum 2,
27, 4.
fettiales Hostilium Mancinum Numanti-
nis dedunt 2, 1, 5.
Fidentia M. Luculli de Marianis parti-
bus victoria nobilis 2, 25, 1.
Firmum colonia 1, 14, 7.
Flaccus, *vid.* Fulvius. Pomponius, Va-
lerius.
flamen Dialis 2, 20, 3. 22, 2. 43, 1.
C. Flavius Fimbria Valerium Flaccum
interimit, eius exercitum occupat 2,
24, 1. Mithridatem pellit *ibid.* se
ipsum interficit *ibid.*
Flavus Caesetius, trib. pleb. intempe-
rative liber in Caesarem, a rep. sub-
motus 2, 68, 3.
Floralium ludorum initium 1, 14, 7.
Florus, *vid.* Julius.
foedus turpe Q. Pompeii et Mancini
cum Numantinis 2, 1, 4. rescissum
ibid. 5, 2. 90, 3.
Fontelus, legatus Servilii praetoris ab
Asculanis occisus 2, 15, 2.
Formiani in civitatem recepti 1, 14, 4.
forum Augusti titulus victarum gentium
praenitens 2, 38, 2.
fratrum una triumphantium, aliorum

una consulum, aliorum aedilium, exempla 2, 8, 2.
 Fregellae excisae a L. Opimio 2, 6, 3.
 Fregennae, colonia deducta 1, 14, 7.
 Fulvia, M. Antonii uxor, tumultum excitat 2, 74, 3. Praeneste occupat *ibid.* Italia excedit 2, 76, 2.
 Q. Fulvius Flaccus Capuam cepit 2, 8, 2, duos filios collegas consulatus habuit, sed alterum adoptatum a Manlio Acidino *ibid.*
 Q. Fulvii Flacci, eius filii censura aspera 1, 10, §. 6
 Cn. Fulvius Fl., huius frater, a fratre censore senatu motus *ibid.*
 M. Fulvius Flaccus Cos. 1, 12, 5, alius consularis et triumphalis ab Opimio cum filio caesus 2, 6, 3, 5.
 Q. Fulvius Fl., eius fil., legatus ad Optimum de pace missus, ab eo in carcere necatus 2, 7, 1.
 M. Fulvius Nobilior, consul 1, 15, 2. Aetoliam subegit 2, 38, 5.
 Fundani in civitatem recepti 1, 14, 4. fusti percussus centurio ob fugam 2, 78, 3.

G.

A. Gabinii trib. pleb. lex de Cn. Pompeio contra piratas cum imperio extraordinario mittendo 2, 31, 1.
 Gades 1, 2, 4.
 Ser. Galba, orator 1, 17, 3, 2, 9, 1. Gallaeus, *vid.* D. Brutus.
 Gallia 1, 15, 5, 2, 17, 3, 63, 1, 104, 4. Galliae 2, 12, 2. primum intratae a Domitio et Fabio 2, 39, 1. a Caesare stipendiariae in perpetuum factae *ibid.* in quinquennium Caesari decretae 2, 44, 5. eidem in idem temporis spatium prorogatae 2, 46, 2. D. Bruto decretae 2, 60, 5. ab Augusto visitatae 2, 97, 1. a Tiberio firmatae 2, 121, 1. earum seditio ab eodem composita 2, 121, 1. 3. 129, 5.
 Gallici triumphi 1. Caesaris apparatus et citro 2, 56, 2.
 Gallograecia a Manlio Vulsons domita 2, 39, 2.
 Galli 1, 14, 1. 2. 2, 67, 3.
 Gallorum a Iul. Caesare et caesorum et captorum numerus 2, 47, 1.
 Gallus, *vid.* Caninius.
 Gentius Illyriorum rex in triumpho ductus 1, 9, 5.
 Germania 2, 97, 1. 3. 4. 98, 1. 100, 1. 104, 2. 3. 5. 105, 1. 3. 106, 1. 108, 1. 109, 1. 115, 4. 116, 3. 117, 1. 3. 4. 118, 1. 121, 1. 3. 122, 2. 123, 2. 129, 2.
 Germanae gentes 2, 12, 2.
 Germani M. Lollium clade affligit 97, 1. rebellant 2, 100, 1. exatas 2, 106, 2. 117, 1. 119, 1. clade afficiunt 2, 117 sqq. contenti *ibid.* 3. versuti Varo struunt 2, 118, 1. Varseniustum lacerant 2, 119, 2, 4.
 Germani militis visendi Tiber 2, 107, 1 sq.
 Germanus servus publicus M. sium 2, 19, 3.
 Germanicum bellum 2, 97, 2.
 Germanici virtus in bello I 2, 116, 1. in Germaniam M. 123, 1. seditionem legionum 2, 125, 2. 4. imbutus rudimilitiae sub Tiberio 2, 129, 2. niae domitor triumpho honor in transmarinas provincias *ibid.* 3.
 Geticum bellum a Caesare pat 59, 4.
 Gladiatorius ludus Capuae gladiatorum munus Caesari Augusti 2, 100, 2.
 Gladiatores 2, 30, 5. 58, 2.
 Glaucia, *vid.* Servilius.
 Glaucum saltavit Plancus 2, Gracchanae leges 2, 13, 2.
 Tib. Gracchus trib. pleb., eius ingenium et mores 2, 2, 1. stor et sponsor foederis *ibid.* 1. eius actiones tribuni a P. Scipione Nasica opp 3, 1 sq.
 C. Gracchi ingenium et more triumvir agris dividendis eius actiones et leges 2, regali potentia adfectata *ibid.* 3. a L. Opimio oppres 3 sqq. eius leges de color Italiam deducendis 2, 15, dicilis 2, 32, 3. 6, 2.
 Gracchi fratres male ingenis 7. coll. 2, 6, 2. oratores 2, 9, 1. coll. 2, 6, 1.
 Gracchus Mars, auctor Rom. 2, 131, 1.
 Graecia 1, 4, 4. 9, 1. 18, 1. motibus per Heracidas Graecorum literarum in sineribus perfectio angusto spatio inclusa 1, 16, 3 sqq. iuventus 1, 4, 3. Graeci 1, 9, 2.

omen 1, 6, 3.
 di 1, 17, 4.
 fluvius 1, 11, 4.
 colonia deducta 1, 15, 2.

H.

1, 14, 7, 15, 1, 2, 28, 2.
 ntra tertium a Roma lapidem
 2, 27, 1. eius odium in Roma-
 18, 1.
 Tuscus 2, 7, 2. haruspices
 m de nece instante monent
 l.
 ronatus M. Antonius in Bacchi
 nem 2, 82, 4.

1, 3.
 ad Pontum Euxinum habitan-
 40, 1.
 e 1, 3, 1. quo tempore Pelo-
 rsus expulerint *ibid.*
 um bello sociali captum 2,

1, 2, 1, 3, 3, 6, 5. Olympi-
 certaminum victor 1, 8, 2.
 silva 2, 108, 1. 109, 3.
 sinus inter Italorum duces
 , Menelai et Helenae filia,
 pacta, a Pyrrho ei erepta 1,

iri 2, 106, 2.
 aus et aetas 1, 7, 1.
 , Atticus, Chalcidensium, qui
 in Italia condiderunt, dux 1,

Aletis Corinthus conditoris,
 , 3, 3, 13, 1.
 , 16, 2, 68, 2.
 f. Pansa. in acie moritur 2,
 2, 4.

1, 2, 4, 12, 3, 2, 1, 3, 4, 2.
 30, 2, 5, 43, 3, 51, 2, 55, 3.
 72, 4, 73, 1, 78, 3, 102, 5.
 universa provincia facta ab
 2, 38, 4, 90, 1, 4. Intrata
 a Cn. et P. Scipionibus 2,
 0, 2. varie exercuit Romanos
 38, 4, 90, 2 sq. Hispanias
 o decretae 2, 48, 1. a Cae-
 litae 2, 50, 1.
 2, 51, 2. Hispani 2, 90, 3.
 ensis triumphus apparatus ex ar-
 asili 2, 56, 2. Hispaniensis
 2, 59, 3.
 Romanorum nobiles intra Lxxx
 oruerunt 1, 17, 2.
 as Romae iudicium reddeba-
 8, 3.

Homerus 1, 7, 1. vocat quaedam loca
 nominibus suae aetatis 1, 3, 3. eius
 laus et agas 1, 5.

Q. Hortensius, orator 2, 38, 2. eius
 Annales 2, 16, 2. mors ante bello-
 rum civilium initium 2, 48, 6.

Hortensius, eius filius, in proelio Phi-
 lippeni cadit 2, 71, 2.

horti Pompeiani 2, 60, 3.

Hostilia curia, *vid.* Curia.

Hostilius Mancinus turpe foedus cum
 Numantinis init 2, 1, 4, 90, 3. dedi-
 tus hostibus *ibid.* non receptus 2,
 1, 5, 2, 1.

I.

Ianus Geminus quoties clausus 2, 38, 3.
 Iberia 2, 40, 1.

Icarium mare 1, 4, 3.

Idus Martiae, quibus Caesar necatus
 est 2, 56, 3, 57, 2.

ignes perpetui Vestae 2, 131, 1.

Iliaca tempora 1, 3, 2.

Illium 1, 3, 3.

Illyricum 2, 39, 3, 78, 2, 109, 3, 112, 2.
 116, 3, 123, 1, 125, 2, 5.

Illyriorum rex Gentius 1, 9, 5.

imperatoris nomen ab exercitu datum
 2, 24, 1, 59, 2. sub Augusto Iunio
 Blaeso inditum 2, 126, 4.

Imperium summum a militibus delatum
 duci 2, 54, 2. severum Q. Metelli
 Macedonici in Hispania 2, 5, 2.

Insteius Cato, Italicorum dux 2, 16, 1.
 Interamna, colonia deducta 1, 14, 4.

interdicere aqua ignique 2, 45, 1, 69, 5.

Ion, dux Ionum ex Attica in Asiam
 migrantium 1, 4, 3. Ionum coloniae
 1, 3, 3, 4, 3.

Ionia 1, 4, 3.

Iphitus, auctor Olympiorum 1, 8, 1.

Isauricus, *vid.* Servilius.

Isocratis eiusque auditorum florentissima
 oratorum Graecorum aetas 1, 16, 4.

Isthmus 1, 3, 3.

Italia 1, 1, 4, 15, 1, 4, 2, 3, 2, 4, 1.
 4, 4, 7, 5, 18, 1, 20, 2, 3, 24, 3.

4, 25, 1, 28, 2, 29, 1, 30, 5, 37, 1.
 40, 2, 43, 1, 49, 5, 61, 4, 62, 3, 69,
 6, 74, 1, 76, 2, 3, 89, 1, 96, 2, 102,

5, 109, 2, 110, 2, 4, 114, 4, 121, 1.
 Italica, Corfinium 2, 16, 3.

Italicum bellum, *vid.* Bellum. eius cau-
 sae 2, 15, 2 sq. duces Romanorum
 in eo *ibid.* 4, 2, 16, 2 et 4. Italicor-
 um duces 2, 16, 1. eius fortuna
ibid. 4, quomodo compositum *ibid.*
 2, 17, 1.

Italicae civitates 2, 6, 2.
 Italici 2, 16, 1. 21, 1.
 Italica libertas 2, 27, 1.
 Iuba fidelissimus Pompeianarum partium 2, 53, 1. bellum Africanum ciet 2, 54, 2.
 Iudices cccLx a Pompeio M. lecti 2, 76, 1.
 Iudicia publica a senatu ad equites translata a C. Graccho 2, 6, 3. 13, 2. eorum saevitia *ibid.* 2, 7, 1. severitas 2, 8, 1. ab equitibus ad senatum translata 2, 13, 2. 32, 3. lege Aurelii Cottae inter utrumque ordinem divisa *ibid.*
 Iugera, quot habere licebat ex lege Licinia et Sempronia C. Gracchi 2, 6, 2.
 Iugurtha bello Numantino sub Africano militavit 2, 9, 3. bis a Metello fusus 2, 11, 2. captus et in triumpho ductus 2, 12, 1.
 Iugurthinum bellum 2, 11, 1.
 Iulia, Caesaris soror 2, 59, 1. Aetiae mater 2, 59, 2. Caesaris filia, Pompeio M. in matrimonium data 2, 44, 3. concordiae inter Caesarem et Pompeium pignus obit 2, 47, 2. et mox eius filius ex Pompeio *ibid.*
 Iulia, Augusti filia, Marcelli, postea Agrippae uxor 2, 92, 2. post Agrippae mortem Tiberio nupta 2, 96, 1. eius vita dissoluta 2, 100, 3. adulteri poenas dant *ibid.* 4 sq. in insulam relegatur *ibid.* 5.
 Iulia Augusta 2, 71, 3.
 Iulianae partes 2, 68, 1. 84, 1. naves 2, 85, 2.
 Iuliorum familia nobilissima et antiquissima 2, 41, 1.
 Iulius Caesar, *vid.* Caesar.
 Iulius Florus Galliarum seditionis auctor 2, 129, 5.
 Iulus Antonius, *vid.* Antonius.
 Iuncus, Asiae proconsul 2, 42, 2.
 Iunia Bruti soror, M. Lepidi triumviri uxor 2, 66, 1.
 Iqnus Blaesus, *vid.* Blaesus.
 Iupiter Capitolinus 2, 131, 1.
 ius civitatis, *vid.* Civitas.
 ius senatorii ordinis et petendorum honorum proscriptionum liberis a Sulla ademptum 2, 28, 4. a Caesare restitutum 2, 43, 4.
 Iuventius Laterensis 2, 63, 2.

L.

T. Labienus, trib. pl. de honorando Pompeio M. legem tulit 2, 40, 4. acie Mundensi perit 2, 85, 4.

Labienus, eius fil., post proclium Philippense ad Parthos profugus, cum his Asiam concutens, a Ventidio oppressus 2, 78, 1.
 Lacedaemonii Atticam invadunt 1, 2, 2. Magnesium (ad Maseandrum) in Asia condunt 1, 4, 1. sub Lycurgi legibus et disciplina floruerunt 1, 6, 3. Lacedaemonius nullus orator 1, 18, 2.
 Laconica 1, 3, 1.
 Laelli duo Scipionum amici 2, 127, 1.
 Laelius, orator 1, 17, 3. 2, 9, 1.
 Laenas, *vid.* M. Popilius.
 P. Laenas trib. pl. Sext. Lucillum de saxo Tarpeio delect 2, 24, 2.
 Lamia, *vid.* Aelius.
 Langobardi fracti per Tiberium 2, 106, 2.
 Laodicea Syriae expugnata a Cassio 2, 69, 2.
 Larissa Asiae ab Aeolis condita 1, 4, 4.
 Lashenes dux Cretensium 2, 24, 1.
 Laterensis, *vid.* Iuventius.
 Latinae legiones 1, 8, 5. Latinus Iepos 1, 17, 1.
 Laurentinae paludes 2, 19, 1.
 Lebedus ab Ionibus condita 1, 4, 3.
 Iectica Tiberii 2, 114, 2.
 legatus Caesaris pro consule s. praetore 2, 97, 1. 98, 1. 105, 1.
 leges ab Augusto salubriter latae 2, 89, 4. a Tiberio 2, 126, 2. — *Vid.* Lex.
 legio Quarta et Martia a M. Antonio ad Octavium deficiunt 2, 61, 2.
 Quintae aquila in Germania Lollianae clade amissa 2, 97, 1.
 Lentulus, Cn. Cornelius, Cos. 1, 12, 5.
 Lentuli duo consulares Pompeii M. in fuga comites 2, 53, 1.
 Lentulus inter coniuratos Catilinae necatur 2, 34, 3 sq. 35, 3.
 Lentulus et Marcellus consules, sub quibus bellum inter Pompeium et Caesarem erupit 2, 49, 1. 51, 2.
 Aemilius Lepidus, augur, a consoribus ob aedium precium notatus 2, 10, 1.
 M. Aemilius Lepidus, triumvir, pontifex max. in Caesaris locum furto creatus 2, 63, 1. Hispania sibi decreta, in Gallia moratur *ibid.* pessimus imperator *ibid.* 2, 80, 1 sq. recipit Antonium ex bello Mutinensi profugum *ibid.* hostis indicatus 2, 64, 3. cum Antonio proscriptionem restaurat 2, 66, 1. fratrem Paulum proscribit 2, 67, 3. triumphans Iridetur *ibid.* ab Octaviano ex Africa ad bellum cum

- apelo arcessitus 2, 80, 1.
 ut Octavianus Sicilia de-
 2. inermem castra eius in-
 m tellis peti lussit *ibid.* 3.
 is desertus dignitate spolia-
 4. triumphum constituendae
 18, 1. Iuniae, M. Bruti soro-
 ix *ibid.*
 i, eius filius, Augusti inter-
 consilia capit 2, 88, 1. a
 e opprimitur *ibid.* 2 sq.
 Servilia se interimit *ibid.* 3.
 i, a Tiberio in bello Delma-
 annonico hibernis praefectus
 i, eius laus *ibid.* triumphalia
 2, 115, 2.
 11a occupata ab Orestis libe-
 ra ab Aeliis occupata 1, 4, 4.
 Agrippa expugnata 2, 84, 3.
 agraria 2, 6, 3. a C. Grac-
 11a *ibid.* agraria Tib. Grac-
 2, C. Gracchi 2, 6, 3. T.
 T. Labieni de Pompeio M.
 o 2, 40, 4. Cinnae de recl-
 Mario 2, 21, 5. Clodia in
 m 2, 45, 1. alia de Catone
 m legando *ibid.* 4. Cottae
 is 2, 32, 3. Domitia de sa-
 2, 12, 3. Gabinia 2, 31, 1
 de agro Campano dividendo
 Manilia 2, 33, 1. Pedii in
 percussores 2, 69, 5. Pom-
 rovincia Caesaris proroganda
 Roscia 2, 32, 3. Sulpitia de
 thridatico Mario decernendo
 Sullae de Mario, Sulpitio
 exilio mulctandis 2, 19, 1.
 2, 23, 2. repetundarum 2,
 . *Vid. Leges.*
 r 2, 82, 4.
 milites ab Augusto in bello
 o coacti 2, 110, 7.
 occidendum praebet Cas-
 70, 2. Varus 2, 71, 3. *cf.*
 ibertorum in proscriptos fides
 2, 6, 2.
 Drusus Libo.
 i Nerva Sillanus 2, 116, 3.
 bs Lyciae 2, 102, 5.
 si Claudiani filia 2, 75, 3.
 b. Claudii Neroni nupta 2,
 : Campano tumultu cum ma-
 therio filio in Siciliam pro-
 11d. 3. Augusto desponsa 2,
 l, 1. Claudium Drusum intra
 Augusti enixa 2, 95, 1. Au-
 vi sacerdos et filia 2, 75, 3.
 gusta dicta 2, 71, 3. eius
 mors 2, 130, 5. eius indoles *ibid.* et
 2, 75, 3.
 Livius Drusus, *vid.* Drusus.
 Livius, historicus 1, 17, 2. Sallustium
 consecutus 2, 36, 3.
 M. Lollius legatus in Germania clade
 afficitur 2, 97, 1. eius mores, pecu-
 niae cupiditas *ibid.* moderator C. Cae-
 saris et in Oriente comes 2, 102, 1.
 eius consilia clandestina a Parthis in-
 dicata *ibid.* mors *ibid.*
 Luca colonia 1, 15, 2.
 Luceria colonia 1, 14, 4.
 Lucilia, Pompeii M. mater 2, 29, 2
 Lucilius, poeta, bello Numantino eques
 militavit 2, 9, 3.
 Sext. Lucilius saxo Tarpeio deiectus
 2, 24, 2.
 Lucretius poeta 2, 36, 2.
 Lucretius Ofella oppugnationi Prae-
 nestae et Marii praefuit 2, 27, 5.
 Lucrinus lacus 2, 79, 2.
 Luculli duo 2, 48, 6.
 L. Lucullus feliciter bellum cum Mi-
 thridate gessit 2, 33, 1. pecuniae
 cupiditati obnoxius *ibid.* lege Ma-
 nilia ab imperio depulsus *ibid.* rixa-
 tur cum Pompeio *ibid.* 2. luxuriae
 privatae primus auctor *ibid.* 4. eius
 triumphus 2, 34, 2. Pompeii actis in
 transmarinis provinciis refragatur 2,
 40, 6. obiit ante bellum civile 2,
 49, 1.
 Lucullus, eius fil., acie Philippensi ca-
 dit 2, 71, 2.
 M. Lucullus, L. frater, Marianos circa
 Fidentiam fundit 2, 28, 1.
 ludi circenses 2, 27, 6. Floralium ini-
 tium 1, 14, 8. ludi a I. Caesare editi
 2, 56, 1. ab Augusto 2, 100, 2.
 athletarum ludi Neapolitani 2, 123, 1.
 Ludus gladiatorius Capuae 2, 30, 5.
 Lupercai 1, 15, 3.
 Lupercalia 2, 56, 4.
 lupi, raptores libertatis Italicae, Ro-
 mani a Telesino dicti 2, 27, 1.
 Lupia, fluvius Germaniae 2, 105, 4.
 M. Lurius apud Actium dextro classis
 Octaviani cornu praestat 2, 85, 2.
 Lutatius, *vid.* Catulus.
 luxuriae publicae qui primi auctores
 fuerint 1, 11, 5. 2, 1, 2. publicam
 privata secuta est *ibid.* privatae pri-
 mus auctor Lucullus 2, 33, 4.
 Lycia 2, 102, 5.
 Lycii, a M. Bruto devicti 2, 69, 6.
 Lycurgus leges et disciplinam Sparta-
 nis scribit 1, 6, 3. eius genus *ibid.*
 Lydia 1, 1, 4.

Lydus, Tyrrheni frater 1, 1, 4.
Lysippus, statuarius 1, 11, 4.

ML.

Macedonia 2, 23, 3. 69, 3. 6. 70, 1.
 provincia facta ab Aemilio Paulo
 1, 9, 2, 38, 5. a Pseudophilippo oc-
 cupata et a Q. Metello vindicata 1,
 11, 1 sq. a C. Catone administrata
 2, 8, 1. a C. Octavio 2, 59, 2. a Del-
 matis et Pannoniis occupata 2, 110,
 4 et 6. a Pisone pacata 2, 98, 1. a
 Velleio, tr. mil., peragrata 2, 101, 3.
Macedoniae regni initia 1, 6, 5.
Macedonicus, Perusinorum princeps 2,
 74, 4. **Macedonicus Metellus** 1, 11,
 2, 12, 1, 2, 5, 2.
C. Maecenas, eius genus, mores et
 honos apud Augustum 2, 88, 2. Urbi
 praefectus M. Lepidum opprimit *ibid.*
 et 3.
magi Sullae e corporis notis felicitatem
 vaticinantur 2, 24, 3.
Decius Magius Campanorum princeps
 2, 16, 2.
Minatius Magius, Decii nepos, Velleii
 atavus civitate donatus eiusque filii
 ad praeturam evecti *ibid.* 3.
Magius Celer Velleianus, Velleii frater,
 legatus Tiberii, donis honoratus 2,
 115, 1. 121, 3. ab Augusto et Tibe-
 rio ad praeturam commendatus 2,
 124, 4.
Magnesia 1, 4, 1.
Mancinus, *vid.* Hostilius Mancinus.
M^o. Manilius Cos. 1, 12, 7.
Manilius, trib. pl., legem tulit de bello
 Mithridatico per Pompeium admini-
 strando 2, 33, 1.
Cn. Manlius Vulso Cos. 1, 15, 2. Gallo-
 graeciam perdomuit 2, 39, 2.
Manlius Acidinus 2, 8, 2.
Manlius Maximus Cos. 2, 12, 2.
T. Manlius, consul, Sardiniam subigit
 2, 38, 3.
C. Claudius Marcellus, consul 2, 49, 1, 3.
M. Claudius Marcellus Syracusae cepit,
 Siciliam provinciam fecit 2, 38, 2.
M. Marcellus, Octaviae Augusti sororis
 filius, Iuliae Augusti filiae contux 2,
 93, 1. 2. altercationes eius cum
 Agrippa, obitus, ingenium et mores
ibid.
Q. Marcius Rex Cos. 1, 15, 5, 2, 7, 6.
Marcius Crispus 2, 69, 2.
Marcomanni 2, 108, 1. a Tiberio armis
 petuntur 2, 109 extr.
 mare a Lucullo, subfossis montibus, in
 terras receptum 2, 33, 4.

Marianae partes 2, 24, 4.
Maricae palus 2, 19, 2.
C. Marius ignotae originis
 11, 1. sub Sciptone Afric
 mantino stipendia fecit 2,
 tus Q. Metelli in bello
 2, 11, 1. eius indoles et
 2, 23, 1. consulatum et i
 bello eodem sibi compar
 per Sullam Iugurtha reg
 12, 1. consul ii. Iugurtha
 pho duxit *ibid.* in belli
 cum imperator electus *ib*
 tiplicati eius consulatus *i*
 iv. ad Aquas Sextias *T*
 cidit *ibid.* 4. Cos. v. in c
 dills vicit *ibid.* 5. Cos.
 Servilium Glauciam et A
 turninum armis compesci
 Imperator in bello Italico
 restituit temp. 2, 16, 4.
 thridaticum Sullae abrog
 P. Sulpicium decernitur
 Sulla Urbe exturbatur 2
 carcerem Minturnensium
ibid. 2. Germanum, bell
 captum, ad se interficiend
 visu deterret *ibid.* 3. a
 sibus dimissus in Africam
 tur *ibid.* 4. inter Carthag
 inopem vitam agit *ibid.*
 vocatur cum filio 2, 20,
 cum Cinna occupat 2, 21
 lissime victoria utitur 2,
 nium oratorem necari lub
 consulatum vit. init 2, 2;
 decedit *ibid.* eius monu
 Caesar restituit 2, 43, 4.
C. Marius, eius filius, cons
 27, 1. eius indoles *ibid*
 pulsus a Sulla ad Sacripo
 neste se contulit 2, 26, 1
 interemptus 2, 27, 3. ince
 eius interitu *ibid.* 4.
Marius Egnatius inter Italico
 2, 16, 1.
 ex marmore aedem quis pri
 extruxerit 1, 11, 5.
Maroboduus Marcomannus
 Hercyniae silvae transdu
 1. eius indoles et more
 vires parat adversus Ron
 ferox erga Augustum 2, 101
 dus ob vicinitatem *ibid.* T
 aggredi parat *ibid.* 3. Va
 Augustum mittit 2, 119,
 astutia, Druso filio adiuto
 egredi cogitur 2, 129, 4.
Mars, Romuli pater 1, 8, 4.

· Rom. nominis 2, 131, 1. Mar-
 plium ab Augusto dedicatum
 Mars dubius 2, 55, 3.
 , 15, 1.
 bellum 2, 21, 1. 29, 1.
 egio, *vid.* Legio.
 s Epidius, trib. pl., intempestive
 in lul. Caesarem 2, 68, 3. ab
 rep. remotus *ibid.*
 potentior metropoli sua 2, 7,
 sariis victoriam moratur 2, 50,
 moritur L. Caesar 2, 102, 5.
 perio Asiae potiuntur 1, 6, 1 sq.
 Pompeio M. victa 2, 40, 1.
 tonio, triumviro, petita 2, 82, 2.
 Tiberio aegrotantibus in bello
 nico parati 2, 114, 2.
 Codri filius, primus archon
 iensium 1, 2, 4.
 dae, eius posterii *ibid.*
 media Corintho Athenisque, a
 nnesis condita 1, 2, 4.
 enes, Chalcedensium, qui Cumas
 ia condiderunt, dux 1, 4, 1.
 as, Codri pater 1, 2, 2.
 us comicus 1, 16, 3.
 ibertus Pompeianus 2, 73, 2.
 ctus classis Sex. Pompeii *ibid.*
 n Murcum fastidit 2, 77, 4.
 es, eiusdem conditionis et cul-
 men. *vid.* Menas.
 s, Hermiones pater 1, 1, 3.
 Olympiorum cum ludis ab
 institutus 1, 8, 1.
vid. Cornellius.
 Corvinus, in castris Bruti et
 e primis ducibus 2, 71, 1.
 ano se dedit *ibid.* gratius in
 perpetuo *ibid.* eo consule cum
 ano debellatum apud Actium
 1, orator 2, 36, 2. pater Mes-
 et Cottae 2, 112, 1.
 us, bello Pannonico et Delma-
 aeclaras res gessit 2, 112, 1.
 Cottae cognomen reliquit *ibid.*
 nias regit 2, 125, 5.)
 us condita 1, 1, 1.
 duo fratres (Macedonici filii)
 e triumphat 2, 8, 2.
 luo, patruus, censores *ibid.*
 lus Macedonicus (e Caeciliis
 3.) Pseudophilippum devicit
 1. inde cognomen meruit *ibid.*
 aeos rebellantes fudit *ibid.*
 duas aedes portibus circum-
 , 11, 2, 2, 1, 2. statuas e Ma-
 i detulit *ibid.* 3 sq. primus
 ex marmore exstruxit *ibid.* 5.
 licitas *ibid.* 6. contentiones
 EI. PATERC.

pro rep. *ibid.* filii *ibid.* funus *ibid.*
 7. severum in Hispania imperium 2, 5, 2.
 Q. Metellus Numidicus, unde cognomen
 meruit 2, 11, 2. (39, 2.) bellum Iu-
 gurthinum gerit *ibid.* 1. a Mario
 depellitur ab imperio *ibid.* 2. triumphat
ibid. 'a L. Saturnino civitate
 pulsus filii pietate restitutus est 2,
 15, 3 sq. 45, 3. inter oratores est 2,
 9, 1.
 Q. Metellus, Numidici filius, Pius di-
 ctus 2, 15, 3 sq. dux in bello Italico
 apud Faventiam Sullae hostes fudit
 2, 28, 1. contra Sertorium bellum
 gerit, ab hoste laudatus 2, 29, 3.
 cum Cn. Pompeio M. ex Hispaniis
 triumphat 2, 30, 2.
 Q. Metellus Creticus, Cretam in pop.
 Rom. potestatem redegit 2, 34, 1.
 38, 6. eius victoriam Pompeius M.
 sibi vindicare ex parte conatur 2,
 34, 2. triumphat ex Creta *ibid.* 2,
 40, 5. memor huius iniuriae, Pompeii
 actis in Asia refragatur *ibid.* 2, 44,
 2. ante bellum civile obit 2, 48, 6.
 Miletus ab Ionibus condita 1, 4, 3.
 Cyzicum et Byzantium condit 2, 7, 8.
 militares coloniae 1, 14, 1. 15, 2.
 milites desperantes perseverantia ducis
 victores 2, 5, 2. 55, 3. militum con-
 sulum suum interficientium primum
 exemplum 2, 20, 1. militum seditionum
 exempla *ibid.* 2, 24, 5. 81, 1.
 125, 2 sq. deserentium ducem suum
 2, 61, 2. 63, 1. 64, 1. 69, 3. 80, 4.
 84, 2. desertorum a ducibus 2, 85,
 3. 5. 119, 4. fortiter sine duce pu-
 gnantium 2, 85, 3 sq. fortiores quam
 duces 2, 112, 5. 119, 2. militum ex
 acie fugientium poena 2, 78, 3. liberti
 ad militiam coacti 2, 110, 7. mil-
 litum loci in triumphantes 2, 67, 4.
 donati ab imperatore 2, 104, 5.
 T. Annius Milo, trib. pl., Ciceronem
 exulem restituit 2, 45, 3. candidatus
 consulatus Clodium interfecit 2, 47,
 4. Pompeii voluntate damnatus *ibid.*
 5. infestus Caesaris partibus a M.
 Caello accitus tumultum in Italia
 movet 2, 68, 1. in oppugnatione
 Compasae lapidis ictu interimitur *ibid.*
 2. eius indoles *ibid.*
 Miltiades, Climonis pater 1, 8, 6.
 Minatius Magius 2, 16, 1.
 Minervium colonia condita 1, 15, 4.
 Minturnae colonia 1, 14, 5.
 Minturnenses C. Marii in carcerem
 coniectum interfici iubent 2, 19, 2
 deinde fugam adiuvant *ibid.* 3.

- Minucii triumphus e Scordiscis 2, 8,
3. eius porticus *ibid.*
Misenum promontorium 2, 77, 1.
Mithridates, Ponticus rex 2, 18, 1.
eius ingenium et odium in Romanos
ibid. occupata Asia cives Rom. ne-
cari iubet *ibid.* a Sulla debellatur
2, 18, 3. 23, 3 sqq. eius praefecti in
Graecia victi 2, 23, 3. Sullae in
Asiam transgresso se subiicit et pa-
cisquitur *ibid.* 6. Pontico regno cir-
cumscribitur *ibid.* a Fimbria in Asia
proelio pulsus 2, 24, 1. a L. Lucullo
fusus 2, 33, 1. exercitum reparat 2,
37, 1. a Pompeio M. fusus in Arme-
niam ad Tigranem generum fugit
ibid. 2. ultimus iuris sui regum, prae-
ter Parthicos, Pharnaces filii insidiis
oppressus 2, 40, 1.
moles a L. Lucullo mari iniectae 2, 33, 4.
Mucianus Crassus 2, 4, 1.
P. Mucius Scaevola Cos. 2, 2, 1.
Q. Mucius Scaevola, iuris scientia,
quam eloquentia, celebrior 2, 9, 1.
26, 2. pontifex max. a Damasippo
trucidatus *ibid.*
L. Mummius, Cos. bello Achaico desti-
natus 1, 12, 1. 5. Corinthum eruit
1, 13, 1. Achaicus appellatur *ibid.*
2, 2, 38, 5. 128, 2. homo novus *ibid.*
rudis artium 1, 13, 4.
mundi de ortu sententiae 2, 66, 5.
munus gladiatorium a lul. Caesare edi-
tum 2, 56, 1. ab Augusto 2, 100, 2.
Augusti triumphantis munera 2, 89,
1. munus aedilitatis M. Marcelli 2,
93, 2.
Mureus. *vid.* Statius.
L. Murena in Augustum conspirat, et
opprimitur 2, 91, 2. 93, 1.
Mutilus Papius 2, 16, 1.
Mutina 2, 61, 4. 73, 1.
Mycenae in Creta conditae 1, 1, 2.
Mylae, ad quas prospere ab Agrippa
contra Sex. Pompeium pugnatum 2,
79, 4.
Myrina, ab Aeolis condita 1, 4, 4.
Myrmidonum civitas, postea Thessalia
appellata 1, 3, 1.
Mytilenaeorum perfidia in Romanos 2,
18, 3. a Pompeio in Theopanis
gratiam restituti in libertatem *ibid.*
Mytilene, in Lesbo insula, ab Aeolis
condita 1, 4, 4. 2, 53, 3.
Mysus ab Ionibus condita 1, 4, 3.
N.
Narbo Martius colonia 1 15, 5. 2, 7, 6.
Naso poeta 2, 36, 3.
naumachia, a Caesare edita 2, 56, 1.
ab Augusto 2, 100, 2.
Nauportum, Pannoniae urbs, in confine
Tergestis 2, 110, 4.
navigia Germanorum 2, 107, 1.
Neapolis a Cumanis condita 1, 4, 1.
urbs fidelissima Romanis et amoeni-
sima *ibid.* 2. ibi C. Velleius, avus
historici, se interimit 2, 76, 1.
Neapolitani Augusto certamen athleta-
rum sacrant 2, 123, 1.
Negotiantes in Africa criminati Metelli
in bello Iugurth. lentitudinem 2,
11, 2.
negotiatores Rom. a Pannoniis truci-
dati 2, 110, 6.
Nepe colonia 1, 14, 2.
Neptunia colonia 1, 15, 4.
Nero. *vid.* Claudius.
Nerva. *vid.* Licinius.
Nestor 1, 1, 1.
Nicomedes, Bithyniam hereditate Ro-
manis reliquit 2, 4, 1. 39, 2.
Ninus cum Semiramide Babylois con-
dit 1, 6, 2.
Nola, quando a Tuscis condita 1, 7,
2 sq. fidelissima Romanis 2, 18, 2.
in bello sociali pertinacissima, a
Sulla obsessa 2, 17, 1. 18, 2. 20, 4.
ibi Augustus moritur 2, 123, 2.
Nolanum bellum 2, 17, 1.
Norbanus, Cos. a Sulla victus 2, 35,
2. 4.
Norici, vicini Marcomannis 2, 109, 1.
a Tiberio victi 2, 39, 3.
Noricum regnum 2, 109, 3.
novi homines ad summos honores
evecti 2, 127, 1. 128.
Numantia a Scipione excisa 2, 4, 2.
3. 5, 1.
Numantinum bellum contumeliosum 2,
1, 3 sqq. 9, 3. 90, 3.
Numidia, provincia facta 2, 39, 2.
Numidicus. *vid.* Metellus.
Numonius Vals, Vari legatus, desertor
suorum a Germanis occiditur 2, 119, 5.

O.

- obsides a piratis in redemptione Cae-
saris civitatibus dati 2, 22, 2. ab
Antonio in Capitolium missi 2, 56,
3. Parthorum regis liberi Romam missi
2, 94, 4.
occidens 2, 91, 1.
oceanus 1, 2, 4. 2, 106, 3.
Octavia, soror Augusti 2, 78, 1. 93, 1.
nubit Antonio 2, 78, 1.

porticus 1, 11, 3.
 vus, praetor navalis 1, 9, 4.
 triumphus *ibid.* 5, 6. in circo
 m mollitus est 2, 1, 2.
 vus, eius nepos, Cos. Clinae
 interfectus 2, 22, 2.
 tus, trib. pl. 2, 2, 2.
 ius, Augusti pater 2, 59, 2.
 ius, mores, fortuna, coniugium,
 s et mors *ibid.*
 ius, huius et Atiae filius 2,
 q. nepos Iuliae ex Atia *ibid.*
 ppo vitrico educatus *ibid.* 3.
 . Caesare dilectus, sacerdotis
 tus *ibid.* Apollonium in studia
ibid. 4. post caedem avun-
 mam festinat 2, 59, 5. ad-
 a Caesare testamento *ibid.* 1.
 ti hominum occurso et prodii-
 solis facie Romae exceptus
 . Invisis parentibus Caesaris
 atem cum nomine adit 2, 60,
 ab Antonio superbe exceptus
 insidiis petitus *ibid.* 5. exer-
 arat e veterania Caesaris 2,
 q. legionem Martiam et Quar-
 cipit *ibid.* 2. honores ei de-
ibid. 3. bellum contra Anto-
 mandatum *ibid.* id circa Muti-
 b eo fortiter administratum
 victo Antonio spreus a se-
 62, 5. ab exercitu vindica-
 d. ab Antonio ad triumviratum
 is 2, 65, 1. privigna Antonii
 onsa *ibid.* 2. nondum xx an-
 tus consul factus *ibid.* re-
 proscriptioni frustra 2, 66,
 i Macedoniam adversus Bru-
 Cassium traiecit 2, 70, 1. in-
 valetudine munia ducis obit
 rrat Messallam Corvinum 2,
 in Italiam regressus tumul-
 Antonii et Fulviae prodigat
 i sqq. bellum in Campania a
 ud. Nerone excitum adventu
 mponit 2, 75, 1. Fulviam et
 n ex Italia profugere patitur
 i. bellum parat contra Anto-
 quod pace Brundisina compo-
ibid. Salvidienum Rufum op-
ibid. 4. a Sex. Pompeio coena
 s 2, 77, 1. in Illyrico et Del-
 alites exercet 2, 78, 2. bel-
 versus Sex. Pompeium parat
 i. Liviam ducit *ibid.* 2. bel-
 n Sex. Pompeio varia primum,
 secunda fortuna gerit *ibid.*
 Lepidum, ex Africa accitum
 e exiit 2, 80. seditionem

exercitus discutit 2, 81, 1. Campa-
 nam coloniam supplemento, redditibus
 et aquaeductu auget *ibid.* 2. Romae
 domos coemtas publicis usibus desti-
 nat, Apollini templum vovet *ibid.* 3.
 in Plancum ab Antonio profugum
 clemens est 2, 83, 2. apud Actium
 dimicat 2, 85, 1 sqq. Antonianis
 vitam et veniam offert *ibid.* 4 sq.
 clementia eius in victos 2, 86, 2.
 87, 2. Cleopatram et Antonium bello
 persequitur 2, 87, 1. triumphat 2,
 89, 1. felicitatem orbi terrarum resti-
 tuit *ibid.* 2 sqq. consulatus undecim
 continuavit *ibid.* 5. dictaturam re-
 pulit *ibid.* Hispaniam perdomuit 2,
 90, 1 et 4. 38, 4. 39, 2 sq. *Reliqua*
vid. sub v. Augustus.

Ofella. *vid. Lucetius.*

Olympiae vi. condita Roma 1, 8, 4.

Olympiorum initia 1, 8, 1, 2.

Olympium ab Antiocho Epiphane in
 choatum 1, 10, 1.

Optimianum vinum 2, 7, 3.

L. Opimius, praetor Fregellas excidit
 2, 6, 3. consul C. Gracchum et Ful-
 vium Flaccum opprimit *ibid.* sq. ca-
 pitlis civis Rom. pretium proponit
ibid. 4. Fulvii Flacci filium, legatum
 missum interimit 2, 7, 1. eius fac-
 tum improbatum *ibid.* 4. ingenium et
 mores *ibid.* 2. iudicio publico da-
 mnatus *ibid.* 2.

Opis aedes 2, 60, 4.

optimates in Tib. Gracchum irruunt
 2, 3, 2. Clinnam Urbe pellunt 2, 20,
 3. dissuadent bellum piraticum Pom-
 peio M. mandandum 2, 31, extr.
 refragantur Pompeii actis Asiaticis
 2, 40, 6. reconciliantur eidem consuli
 iii. 2, 47, 3.

oratores summi inter Graecos circa
 Isocratem eiusque discipulos 1, 16,
 4. inter Romanos circa Ciceronem
 1, 17, 3. nulli inter Argivos, Theba-
 nos, Lacedaemonios 1, 18, 2. orato-
 res Romani clari inter bellum Puni-
 cum tertium et civile primum 2, 9,
 1 sq. circa Ciceronis tempora 2,
 36, 2.

Orestes Aegisthum et matrem obtin-
 cat 1, 1, 3. eius filii quam dia post
 eum regnaverint 1, 2, 1. ab Hera-
 clidia e Peloponneso effecti colonias
 in Asiam deducunt 1, 3, 1.

oriens 2, 82, 1. 91, 1. 92, 2. 94, 2.
 101, 3. 122, 2.

Orodes, rex Parthorum, Crassum cum

exercitu delet 2, 46, 4. signa Rom. capit 2, 91, 1.
 Osea 2, 30, 1.
 Osci vicini mutant Cumanos 1, 4, 2.
 Ostiae annona per Tiberium moderata 2, 94, 1.
 Otho Roscius lege equitibus sedes in theatro restituit 2, 32, 3.
 otium disciplinae militum inimicissimum 2, 78, 2.
 ovatio Tiberii 2, 96, extr. 122, 2.
 Ovidius, *vid.* Naso.

P.

Pacorus, Parthorum regis filius, bello interemptus 2, 78, 1.
 Pacuvius, clarus in tragoediis 2, 9, 2.
 Paestum colonia 1, 14, 6.
 Palatium, ubi Roma condita 1, 8, 4. sub eo theatrum a Cassio aedificatum 1, 15, 3. in eo domum aedificavit Drusus, quae deinceps Ciceronis, Censorini et Statilii Sisenae fuit 2, 14, 3. domos ibi Augustus coëmi curavit 2, 81, 3.
 Pallinuri promontorium, ubi Octaviani classis vento lacerata 2, 79, 3.
 Panaetius, Scipionis Afric. min. comes 1, 13, 3.
 Panarea, dux Cretensium 2, 34, 1. Q. Metello victor subductus Pompeii M. triumphum ornat 2, 40, 5.
 Pannonia, provincia per Tiberium facta 2, 39, 3. a Tiberio debellata 2, 96, 2 sq. 98, 1. 104, 5. ad dextram Marcomannorum sita 2, 109, 1. universa rebellat 2, 110, 1. pacem petit 2, 114, 4.
 Pannonicum bellum 2, 114, 1. 117, 1.
 Pannonii 2, 96, 3. 121, 3. disciplina, lingua Rom. et literis utentes 2, 110, 5.
 Panaea et Hirtii consilium Caesari datum 2, 57, 1. ei consuli designato cum Hirtio bellum contra Antonium mandatur 2, 61, 3. ex vulnere moritur 2, 61, 4. publica sepultura honoratus, una cum Hirtio 2, 62, 4.
 Papirius Carbo orator 2, 9, 1. *cf.* Carbo.
 Papius Mutilus 2, 16, 1.
 Parilia, dies natalis Romae 1, 8, 4.
 Parmensis, *vid.* Cassius.
 Parthicum bellum Crassus 2, 46, 2. Iul. Caesar molitur 2, 59, 4.
 Parthorum legati ad Sullam primum Romanorum missi 2, 24, 3. Parthici reges sui iuris 2, 40, 1. Parthorum rex a Syria reiectus 2, 46, 4. signa

Rom. capta Augusto remittit 2, 91, 1. obsides liberos dat 2, 94, 2. Parthus desciscit a societate Romana 2, 100, 1. rex cum C. Caesare in insula Euphratis congregitur 2, 101, 1. 4. M. Lollii perfida consilia indicat 2, 102, 1. Parthi 2, 53, 1. 78, 1. 82, 2. 101, 2. 119, 1.
 Parus, Ionum colonia 1, 4, 3.
 Passienus 2, 116, 2.
 patres a Romulo lecti 1, 8, 6. ab his nomen patriciorum *ibid.*
 Patrae captae ab Agrippa 2, 84, 3.
 patrimonia militum occisorum a legato occupata 2, 120, 1.
 Paulus (ex Aemilio), ad Cannas caesus, L. Aemilii Pauli pater 1, 9, 3.
 Paulus a Lepido triumviro fratre proscriptus 2, 67, 2.
 Paulus censor cum Planco 2, 95, 3.
 pax Augusta 2, 126, 3. Brundisina 2, 76, 3. circa Misenum cum Sex. Pompeio 2, 77, 1. cum Mithridate per Sullam facta 2, 23, 6. cum Tigrae per Pompeium M. 2, 37, 3. cum Parthis per C. Caesarem 2, 101, 2.
 Q. Pedius, collega Octavii in consulatu 2, 65, 2. 69, 5. eius lex *ibid.* *cf.* Lex.
 Pelasgi Athenas commigravere 1, 3, 1. Pelops 1, 8, 2. eius progenies ab Heraclidis expellitur Peloponneso 1, 2, 1. Peloponnesii Megaram condunt 1, 2, 5. Peloponnesus 1, 2, 1. 3, 3.
 Penthilus, Orestis filius 1, 2, 1.
 Pergamum in Creta 1, 1, 2.
 M. Perperna Aristonicum vicit 2, 4, 1. 38, 5.
 M. Perperna Sertorium interfecit 2, 30, 1.
 Perseus, Macedonum rex, victus ab Aemilio Paulo 1, 9, 4. Samothraciam profugit *ibid.* ab Octavio ad deditionem compulsus *ibid.* in triumpho ductus *ibid.* 5. 6. Albae in libera custodia decessit 1, 11, 1.
 Perusia ab Octavio expugnata 2, 74, 4.
 Perustae Delmatae 2, 115, 3.
 pestilentia lacerat exercitum Rom. 2, 21, 3.
 Petreus, legatus Pompeii in Hispania 2, 48, 1. desertus ab exercitu 2, 50, 3. remissus ad Pompeium a Iul. Caesare *ibid.*
 Pharnaces, (Arbaces) Medus Sardaenapulum imperio vitaeque privat 1, 6, 2. filius Mithridatis 2, 40, 1. rex Ponti, a Iul. Caesare victus 2, 55, 2.

- Pharsalica acies 2, 52, 2 sq. 68, 1.
 Phidippus Ephyram in Thesprotia condit 1, 1, 1.
 Philemo poeta 1, 16, 3.
 Philippi 2, 70, 1.
 Philippii campi 2, 86, 2.
 Philippus, Macedo 1, 11, 1. vitricus Octaviani 2, 59, 3. 60, 1.
 Philo Publilius censor 1, 14, 4.
 philosophi Socratici in artatum temporis spatium incidentes 1, 16, 4.
 Phocaea, Ionium colonia 1, 4, 3. Massiliam condit 2, 7, 5.
 Phraabates, Orodus filius, Parthorum rex, ab Antonio signa Rom. cepit 2, 91, 1.
 Picentes 2, 65, 3.
 Picenum coloni missi 1, 15, 3. Picenus ager 2, 21, 1. Pompeii clientellis relictus 2, 29, 1.
 pictores 1, 17, 4.
 Pindarus 1, 18, 2.
 Pinnetes, Pannoniorum dux 2, 110, 4. captus a Romanis 2, 114, 4.
 Piraei portus munitioes 2, 23, 3.
 piratarum insolentia et potentia 2, 31, 2. II a Pompeio procul a mari collocati 2, 32, 4 sqq. Iul. Caesarem captum tenent 2, 42, 1. ab hoc capti et cruci suffixi 2, 42, 2 sqq.
 piratica scelera Sex. Pompeii 2, 73, 2.
 Pisaurum, colonia 1, 15, 2.
 M. Piso, consularis 2, 41, 2.
 L. Piso bellum Thracicum comprimit 2, 96, 1. praefectus urbi *ibid.* eius ingenium et mores *ibid.* 2.
 Piso in Tiberium confuratus 2, 130, 3.
 Pius, cognomen Metelli 2, 15, 4.
 Placentia, colonia 1, 14, 7.
 Plancus, dubiae fidei 63, 3. morbo proditor 83, 1. consul designatus cum D. Bruto 63, 3. eius proditor et insidiator 64, 1. Plotius Plancus, frater, ut proscriberetur, a triumviris impetrat 67, 2. triumphans cum Lepido Iiris *ibid.* partium Antonianarum adiutor 74, 3. Fulviae profugientis comes 76, 2. assentator Cleopatrae 83, 1. Antonii librarius obscaenissimarum rerum minister *ibid.* refrigeratus ab Antonio ob rapinas transfugit ad Octavianum *ibid.* 2. absentem Antonium in senatu incausat *ibid.* 3. Augusti cognomen Octaviano dandum censet 91, 1. eius censura 95, 3.
 Plautae 1, 17, 4.
 Plato 1, 16, 4.
 Plautius Silvanus 112, 4.
 Plotius Plancus 67, 2.
 Pollio, *vid.* Asinius.
 Polybius Scipionis comes perpetuus 1, 13, 3.
 Pompeianae partes 2, 51, 2. 62, 1. 6. 65, 1. 73, 1.
 Pompeiani conditiones pacis a Caesare non recipiunt 2, 49, 3 sq. in Africa validi 2, 54, 2. 55, 1. victi ibi a Caesare *ibid.* et in Hispania *ibid.* 3 sq. post Antonii fugam a Mutina animum tollunt 2, 62, 1 sqq. 63, 3. 73, 2. Ciceronem faventem sibi habent *ibid.* 6. inimici Octavio 2, 62, 5. 65, 1. restitunt Sex. Pompeium 2, 73, 2.
 Pompeiani horti ab Antonio possessi 2, 60, 3.
 Pompeii urbs 2, 16, 2.
 Pompeiorum familiae 2, 21, 4.
 Q. Pompeius primus e Pompeis consul cum Cn. Servilio 2, 1, 4. 21, 4. turpe foedus cum Numantinis fecit 2, 1, 4. 90, 3. ob gratiam impunitus 2, 1, 5.
 Q. Pompeius, eius filius consul 2, 17, 1. 21, 1. eius filius Sullae gener interficitur 2, 18, 2. ipse ab exercitu seditioso interficitur, auctore Cn. Pompeio 2, 20, 1.
 Cn. Pompeius, Magni pater 2, 15, 3. 21, 1. 29, 1. imperator bello sociali 2, 15, 4. 16, 1. 21, 1. 29, 1. seditio nem militum in Q. Pompeium excitat 2, 20, 1. medium inter Cinnam et Sullam se gerit consulatus alterius obtinendi causa 2, 21, 1. cum Cinna sub moenibus Romae configit *ibid.* 2. decedit, pestilentia exercitum Romanum lacerante, in voluptatem elivium *ibid.* 3. patronus agri Piceni 2, 29, 1.
 Cn. Pompeius Magnus, eius filius 2, 15, 3. 21, 1. 29, 1. Sullae exercitum e Piceno adducit 2, 29, 1. eius genus, forma, mores *ibid.* 2. inde a toga virili commilito patris *ibid.* 3. Sertorio timendus *ibid.* ex Hispania eques Rom. triumphat 2, 30, 2. consul factus die post triumphum *ibid.* aequalem ferre nequit 2, 29, 4. 30, 3. 33, 3. consul tribuniciam potestatem restituit 2, 30, 4. maior civis habetur 2, 31, 1. bellum piraticum ei mandatur ex lege Gabinia, cum imperio extraordinario *ibid.* 2 sq. invidiam optimatum hac re sibi contrahit *ibid.* 3. nimis republicae 2, 32, 1. piratas coarctat *ibid.* 4. lege Manilia bellum Mithridaticum ei mandatur 2, 33, 1. eius lurgia cum L. Lucullo *ibid.* 2. facete eius dictam in Lucullum *ibid.* 4. partem gloriae

Cretae a Q. Metello devictae sibi vindicare conatur 2, 34, 2. 40, 5. bellum adversus Mithridatem feliciter gerit 2, 37, 1. Tigranem Armeniae regem in dedicationem accipit *ibid.* 2-4. Syriam in potestatem pop. R. redigit *ibid.* 4. Pontum provinciam facit 2, 38, 6. penetrat victor in Mediam, Albaniam, Iberiam et oram Ponti 2, 40, 1. eius reditus in Italiam favorabilis *ibid.* 2 sq. per biduum triumphat, aerarium ditat *ibid.* 3. de tribus orbis terrarum partibus triumphat *ibid.* 4. honores extraordinarii ei decreti *ibid.* eius actis in Asia optimates refragantur *ibid.* cum Caesare et Crasso societatem potentiae init 2, 44, 1. 2. filiam Caesaris, Iuliam, ducit *ibid.* 3. 47, 2. de Cicerone oppresso suspectus 2, 45, 2. restituit Ciceronem *ibid.* 3. consul cum M. Crasso 2, 46, 1. lege lata Caesari provinciam prorogat, et Crasso Syriam decernit *ibid.* 2. eius uxor et filius ex ea moriuntur 2, 47, 2. consul sine collega ambitum coërcet *ibid.* 3. reconciliatus cum optimatibus, a Caesare alienatus *ibid.* 3. Milonem damnat *ibid.* 4. Hispaniam provinciam per legatos administrat 2, 48, 1. dimittere exercitum recusat *ibid.* adversatur Caesari absentem in petendo consulatu secundo 2, 30, 3. eius theatrum et vicina aedificia *ibid.* 2, 130, 1. pro aegrotante eo Italia vota suscipit 48, 2. conditiones pacis a Caesare propositas, Curio discutit *ibid.* 4. senatus auctoritate armatus contra Caesarem 2, 49, 2. transmisit Dyrrhachium *ibid.* 5. eius vires et terrestres et navales 2, 51, 1. obsessus a Caesare *ibid.* Caesarem profligat *ibid.* 3. Caesarem in Thessaliam sequitur 2, 52, 1. profugus ex acie Pharsalica 2, 53, 1. Aegyptum se contulit *ibid.* recipit in itinere Cornellam uxorem *ibid.* 3. dolose interemptus *ibid.* vix sepulturam nactus *ibid.* 4. eius aetas *ibid.* 5. eius magnitudo 2, 29, 1. 30, 3. 31, 1 sqq. 32, 1. 5. 37, 3 sq. 40, 1 sq. 5. 47, 3. 48, 2. 53, 4. Mythenaeis libertatem restituit 2, 18, 1. status equestri honoratus 2, 61, 3. ludices cccLx legit 2, 76, 1. Cn. Pompeius, Magni filius 2, 55, 2. ingens bellum in Hispania contra Caesarem confat *ibid.* vulneratus in fuga interficitur *ibid.* 4.

Sex. Pompeius, Magni filius 2. eius ingenium et mores 2, 73, 2. 79, 5. fugae paternae co 53, 1. in Hispania cum Asinione bellum gessit 2, 73. Antonii a Mutina fugam oratimae praefectus *ibid.* occupat, recipit profugos ex ac Lippensi et proscriptos 2, 72, 3. mare latrocinii infestat *ibid.* nonam Romae gravem facit 2. pax cum eo circa Misenum Octavium et Antonium coena excipit *ibid.* Sicilia et Acconcessae *ibid.* 2. restituit proscriptos et profugos in *ibid.* sq. Statium Murcum in *ibid.* 4. eius vires et magnitudo 79, 1. ab Octavio bello petito sq. cladem infert illi *ibid.* victus tandem Asiam fuga ad Antonium profugit *ibid.* tonii iussu a Titio iugulatus 5. 87, 3.

Sex. Pompeius consul 2, 123, 3. Pomponius, eques R., singulari C. Gracchum 2, 6, 6.

Pomponius (Atellanarum auctor) Pomponius Flaccus, consularis, 1. polim e regno suo evocat 2. eius indoles et mores *ibid.*

C. Pontidius, dux Italicorum 2. Pontius Telesinus *ibid.* dux Sarmatium cum Sulla ad portam dimicat 2, 27, 1. 2. victoris vultum praetulit *ibid.* caput circa Praeneste gestatus eius frater minor una cum C. filio occubuit 27, 5.

Ponti (Euxini) dextra et intima pelo penetrata 2, 40, 1.

Pontici maris provinciae a Vellet 2, 101, 3. Ponticus rex 2, 18, 1. Pontici tici fines 2, 23, 6. Pontici apparatus ex acantho 2, 56, 2.

Pontus, provincia facta 2, 38, 1. Popaedius Silo, inter duces Ita 2, 16, 1.

M. Popilius Laenas 1, 10, 1 sq. P. Popilius Laenas 2, 7, 2.

Porcia familia 2, 35, 2. vid. C. Porcius Scipionis in Capitolio Metelli Macedonici *ibid.* 1. Cn. Octavii 2, 1, 2. Octavia 3. Minucii 2, 8, 3.

Portoria nova a C. Graccho co 2, 6, 2.

Postumius Albinus censor asper

6. Sp. Postumius Cos. 1, 14, 3. censor *ibid.* 4.
 Postumus, *vid.* Agrippa. Vibius.
 Potentia colonia 1, 15, 2.
 praefectura Capuae 2, 44, 4.
 praefectus fabrum 2, 76, 1. castrorum 2, 112, 6. 119, 4. 120, 2. classis 2, 73, 3. cohortium 2, 112, 6. equitum 2, 24, 1. 104, 3. Urbis 2, 68, 2. 98, 1.
 Praeneste munitum 2, 26, 1. a Sulla obsessum 2, 27, 2. cuniculis instructum *ibid.* a Fulvia occupatum 2, 74, 3.
 praetexta praetoria, consularis 2, 63, 3. praetextati filii 1, 10, 3. 2, 59, 2.
 praetor iterum post consulatum Lentulus 2, 34, 4. praetores seni 2, 16, 2. decem ab Augusto constituti 2, 89, 3. praetor navalis 1, 9, 5.
 praeturae aedilitati continuare 91, 3.
 Priene, ionum colonia 1, 4, 3.
 primi pili centurio, fusti percussus 2, 78, 3.
 princeps optimus recte facere clives faciendo docet 2, 126, 4.
 principes senatus 2, 43, 3.
 privatorum ausa pro republica: Scipionis Nasicae 2, 3, 1. Pompeii M. 2, 29, 1. Caesaris in piratas 2, 42, 3. Octaviani 2, 61, 1.
 proscriptio a Sulla inventa 2, 28, 3. 66, 1. triumviralis 2, 66, 1.
 proscriptorum bona a Sulla vendita 2, 28, 4. eorum liberi honorum iure spoliati, oneribus ordinis relictis *ibid.* iidem a Iul. Caesare ad ius dignitatis revocati 2, 43, 4. proscripti a triumviris ad Sex. Pompeium confugiunt 2, 72, 5.
 provinciae Rom. quae et a quibus ducibus factae 2, 38 et 39, provinciae Caesari prorogatae 2, 46, 2.
 Pseudophilippus Macedoniam occupat 1, 11, 1. a Q. Metello Macedonico victus *ibid.*
 Ptolemaeus ab Antiocho Alexandriae obsessus 1, 10, 1 sq.
 Ptolemaeus, Cypri rex 2, 45, 4. 5. 38, 6.
 Ptolemaeus (Auletae fil.), Aegypti rex 2, 53, 1. puer ab alicis regitur *ibid.* sq. 54, 1. eius perfidia in Caesarem 54, 1.
 Publicola, classis Antonianae dux apud Actium 2, 85, 2.
 Pubilius, Q. Philo, censor 1, 14, 4.
 Punica bella 1, 12, 6. 2, 38, 3. Primum bellum Punicum 1, 14, 7. 2, 38, 2. 3. 128, 2. bellum Punicum (i.e. secundum) 2, 18, 2. secundum 2, 38, 3. 4. 90, 2.

Puteoli, colonia 1, 15, 3.
 Pydna, Macedoniae urbs 1, 9, 4.
 Pyrrhus, Achillis filius 1, 1, 1. 3.
 Pyrrhus, Epiri rex 1, 14, 5. 17, 2.
 Pythius 1, 2, 2.

Q.

quadrantem creditoribus solvi lex Valeria iussit 2, 23, 2.
 Quadrigarius, historicus 2, 9, 4.
 quaestiones in Gracchorum amicis et clientes 2, 7, 1. de Scipionis morte quaestio nulla 2, 4, 6.
 quaestor cum iure praetorio 2, 45, 4.
 Quintilius Varus, *vid.* Varus.
 Quintus Crispinus 2, 100, 5.

R.

Rabirius, poeta 2, 36, 3.
 Raudii campi 2, 12, 5.
 Regulus primus in Africam traiecit 2, 38, 2.
 repetundarum iudicia 2, 8, 2. 13, 2.
 Rhaeti a Druso et Tiberio debellati 93, 2. de his triumphum meritis Tiberius 122, 2.
 Rhaetia, provincia facta 39, 3. 104, 5.
 Rhascupolis, Thraciae rex 2, 129, 1.
 Rhenus 2, 8, 3. 106, 2. 119, 5. 120, 1. 121, 1.
 Rhodii 1, 9, 2. 2, 18, 1.
 Rhodus a Cassio capta 2, 69, 6. ibi Tiberius moratus 2, 99, 3. 103, 1.
 Rhoemetalcas, rex Thraciae 112, 4.
 Roma 1, 12, 6. 2, 3, 3. condita 1, 8, 4. a Gallis capta 1, 14, 1. auctore Augusto a principibus Rom. ornata 2, 89, 4.
 Romana, urbs 1, 6, 4. 2, 22, 2. Romanum nomen 1, 12, 4. 14, 1. 2, 60, 1. 128, 2. imperium 1, 12, 5. 131, 1. Romana constantia 1, 10, 2. disciplina militaris 2, 109, 1. 110, 5. tragoedia 1, 17, 1. Romani animi in Vari militibus 2, 119, 2. Romanorum litterarum genera angusto temporis spatio perfecta 1, 17.
 Romanorum potentiae auctor 2, 1, 1. et luxuriae *ibid.*
 Romulus Martia filius 1, 8, 4. iniurias avi ultus *ibid.* Romam condidit *ibid.* ab avo legionibus contra vicinos adiutus *ibid.* 5. asylum fecit 1, 8, 6. patres legit *ibid.*
 Roscius Otho, *vid.* Otho.
 rostra 2, 56, 4. pro rostris Metelli Macedonici funus a filiis sublatum 1,

- 11, 7. ibi Sulpicii caput erectum 2, 19, 1. in rostris Octavii statua posita 2, 61, 3.
- Rubiconem Caesar transit 2, 49, 4.
- Rufus, *vid.* Salvidienus. Egnatius.
- Rupilius, consul, saevus in Tib. Gracchi amicos, ludicio publico oppressus 2, 7, 2.
- P. Rutilius (Rufus), vir optimus, repetundarum damnatus 2, 13, 2. historicus 2, 9, 4.
- P. Rutilius (Lupus), consul, caesus 2, 16, 3. 15, 1.
- S.**
- Sabini Romae recens conditae invidi 1, 8, 5. Sabinarum virginum raptus *ibid.* 6. Sabinis civitas sine suffragio data 1, 14, 5. cum suffragio *ibid.* 6. sacerdos Augusti Livia 2, 75, 3. sacerdotes a collegis suffecti, deinde a populo creati 2, 12, 3.
- sacra Cereris, aeris sono nocturno insignia 1, 4, 1. sacra populi Rom. religiosissima (sci. Bonae Deae) a Claudio violata 2, 45, 1.
- Sacriportus 2, 26, 1 sq. 28, 1.
- Sacrovir Galliarum princeps 2, 129, 5. ad saga itum 2, 16, 3.
- Salamis in Cypro a Teucro condita 1, 1, 1.
- Salernum, colonia 1, 15, 3.
- Sallues victi 1, 15, 4.
- Sallustius Thucydidis aemulus 2, 36, 2. 3. saltare Glaucum 2, 83, 2.
- Salvidienus Rufus 2, 76, 4. e familia ribus Octavii 59, 5. eius origo et incrementa 76, 4. conspirat in Octavianum *ibid.*
- Samnites ex parte donati civitate 1, 14, 3. eorum dux Telesinus 2, 27, 1. 5.
- Samothracia insula 1, 9, 4.
- Samus, insula 1, 4, 3.
- Sardanapalus imperio et vita privatus 1, 6, 2.
- Sardinia, provincia facta 2, 38, 3.
- Satricula, colonia 1, 14, 4.
- Saturninus, *vid.* Apuleius et Sentius.
- saxo Tarpeio delectus Lucilius 2, 24, 2.
- Scaevola, *vid.* Mucius.
- scalptores 1, 17, 4.
- Scaurus, orator 2, 9, 1. cf. Aurelius.
- Cn. et P. Scipiones primi exercitus in Hispaniam duxerunt 2, 38, 4. 90, 2. ibi periere 2, 90, 3.
- Cn. Cornelius Scipio (Calvus), Africani maioris patruus 2, 3, 1. 90, 2. primus in Hispaniam missus, ibi perit 2, 90, 2 sq. proavus P. Scipiae, qui Ti. Gracchum in 3, 1.
- P. Corn. Scipio, eius frater 90, 2. in Hispania perit 1.
- P. Corn. Scipio Africanus (t. eius filius 1, 10, 3. eius vigor eloquentiae *ibid.* 1.
- 12, 3. Carthaginem monimentae suae fecit 1, 12, 5. Rom. viam aperuit 2, 1, 1. chorum 2, 2, 1. 6, 7. cf. aedilis una cum fratre 2, 1.
- P. Corn. Scipio Afr., eius filius specie et eloquentia similis 1, 10, 3. adoptat Aem. filium *ibid.* 1, 12, 3.
- P. Corn. Scipio Africanus A. Paulli fil. 1, 12, 3. eius in mores *ibid.* aeditatem posuit factus *ibid.* In Hispania coronis donatus *ibid.* 4. In hostem ex provocatione ante Carthaginem diruit *ibid.* 5. 38, 2. Africani nomen mei 2. eius doctrina et studi Polybii et Panaetii amicus 1, 17, 3. 2, 9, 1. luxu aperuit 2, 1, 1. iterum con Numantiam excidit 2, 4, 2. ludicium de Ti. Gracchi dictum in conclonem populi tuantem 2, 4, 4. bis triumph 5. de eius morte nulla habetio *ibid.* 6. quo aetatis anserit *ibid.* 7. Africano avo patri simillimus 1, 12, 3. 2. cam provinciam fecit 2, 38, 1.
- P. Corn. Scipio Nasica (Cn. Calvi fil.), vir optimus a seiscatus 2, 3, 1.
- P. Corn. Scipio Nasica (Corcul fil., consul restitit Cassio centrum molienti 1, 15, 3. censor fecit in Capitolio 2, 1, 2. 3.
- P. Corn. Scipio Nasica Serap. fil. 2, 3, 1. eius reip. studi pontifex maximus ob virtute absens *ibid.* privatus optim. sam contra Ti. Gracchum *ibid.* 2.
- P. Corn. Scipio Nasica, consula pelli M. socer 2, 54, 2.
- L. Corn. Scipio Asiaticus 2, 31. abnepos consul cum Norbar 2. desertus ab exercitu, amissus *ibid.*
- Scipio, Iuliae adulter 2, 100, Scipiones Laelii amicis et ad

- usi 2, 127, 1. fortissimi ducum Rom.
 2, 80, 3. 90, 3. duo fratres collegae
 (in aedilitate) 2, 8, 2.
 Scordisci a Minucio victi 2, 8, 3. a
 Tiberio subiecti 2, 39, 3.
 Scribonia, Iuliae mater, filiam in exilium
 comitatur 2, 100, 5.
 Scylacium, colonia 1, 15, 4.
 sedendo coenare 2, 114, 3.
 seditio exercitus Cn. Pompeii in Q.
 Pompeium 2, 10, 1. in Octavium dis-
 cussa 81, 1. legionum Germanicarum
 et Illyricarum 2, 125. M. Caellii in
 Iul. Caesarem 2, 68, 2. Galliarum
 2, 121, 1. aeditiones forenses et thea-
 trales a Tiberio compressae 126, 2.
 Segestes, Germanus Arminii consilia
 Varo indicat 2, 118, 4.
 L. Aelius Seianus, eius genus 2, 127,
 3. eius ingenium et mores *ibid.* 3 sq.
 adiutor principalium onerum a Tibe-
 rio adsumptus *ibid.* 2, 128, 4.
 Seleucia 2, 46, 4.
 Semiramis Babylonem condidit 1, 6, 2.
 Sempronius fines Albis praeteriit 2,
 106, 2.
 P. Sempronius Sophus, consul 1, 14, 6.
 C. Sempronius (Blasius), consul (ite-
 rum) *ibid.* 7.
 C. Sempronius consul 2, 4, 5.
 Tl. Sempronius Longus, consul anno
 primo belli Punici secundi 2, 90, 2.
 Tl. Sempronius Gracchus, Iuliae adul-
 ter 2, 100, 5.
 senatorum filiis ordinis iura, oneribus
 relictis, a Sulla adempta 2, 28, 4. se-
 natorum operae ad bellum Pannoni-
 cum et Delmaticum exactae 2, 110,
 7. eorum census a Tiberio expletus
 2, 129, 3.
 senatus, consilium publicum, a Romulo
 lectus 1, 8, 6. iudicia senatus adempta,
vid. iudicia. Senatus adversatur Livio
 Druso 2, 13, 2. Cinnae consulatum
 abrogat 2, 20, 3. maior eius pars Ci-
 ceronem domum prosequitur 35, 4.
 senatus causae non Pompelo summam
 imperii detulit 49, 2. eius maior pars
 cum Pompelo Dyrrhachium transmi-
 sit *ibid.* 5. comprobatur amnestiam a
 Cicerone propositam 58, 2. honorat
 Octavianum status equestri et bellum
 contra Antonium ei mandat 61, 3.
 paene totus e Pompeianis constans
 spernit Octavianum 62, 1. 4. 73, 2.
 senatus maiestas ab Augusto restituta
 2, 89, 3. a Tiberio 126, 2. senatus le-
 ctus 89, 4.
 Sentius Saturninus per Sex. Pompeium
- restitutus reip. 77, 3. absente Augu-
 sto consul solus 92, 1 sq. severitate
 prisca consulatum gessit *ibid.* 2—4.
 consul iterum 103, 2. legatus Caesa-
 ris in Germania 105, 1. eius mores
ibid. 2. a Tiberio adversus Marobodu-
 dum exercitum ducere iussus 109, 3,
 110, 1.
 Sertorianum bellum 2, 30, 5.
 Q. Sertorius a Sulla dimissus 25, 3. laudat
 Metellum, timet Pompeium 2, 29, extr.
 per quinquennium gravis Romanorum
 hostis in Hispania 90, 3. a M. Per-
 perna interficitur 30, 1.
 Servilia, Lepidi uxor, ignem devorat
 88, 3.
 Q. Servilius Caepio 2, 1, 3. alius 2,
 53, 5.
 P. Servilius (Vatia Isauricus), consul
 cum Iul. Caesare 2, 53, 3. Ciliciam
 perdomuit 2, 39, 2.
 C. Servilius Glaucia praetor a Mario
 morte multatus 2, 12, 6.
 Servilius praetor ab Asculanis interfe-
 ctus 2, 15, 1.
 Servillii duo, duces Sullani 2, 28, 1.
 servo se occidendum praebet C. Gra-
 chus 2, 6, 5. Dolabella 69, 2. servo-
 rum in proscriptos fides 2, 67, 1.
 Setia colonia 1, 14, 2.
 Sextius Calvinus Sallues devicit, aquas
 Sextias condidit 1, 15, 4.
 Sicilia, provincia facta 2, 38, 2. ibi res
 gestae 2, 72, 4. 73, 2. 75, 3. 77, 2. 4.
 78, 1. 79, 2. 80, 2. 82, 1.
 Sigimerus, princeps Germanorum, Ar-
 minii pater 118, 2.
 signa Romana a Parthis ad Augustum
 remissa 91, 1.
 Silanus, a Cimbris fusus 2, 12, 2.
 M. Silanus per Sex. Pompeium reip.,
 restitutus 77, 3.
 Silanus, *vid.* Licinius.
 P. Silius, legatus Augusti in Hispania
 2, 90, 4. sub eo Velleius tribunatum
 militum auspicatur 101, 3. eius socer
 Coponius 83, 3. eius filius A. Licinius
 Nerva Silianus 116, 3.
 C. Silius, eius fil., scelus in Tiberium
 molitus 130, 3.
 Silius Popaedi. *vid.* Popaedi.
 Silvanus Plautius, *vid.* Plautius.
 Sinuessa, colonia 1, 14, 5.
 Siacia 113, 3.
 Sisenna, histortae belli civilis et Sul-
 lani auctor 2, 9, 4. Statilius Sisen-
 nae domus 2, 14, 3.
 Smyrna ab Aeollis condita 1, 4, 4. ibi
 Trebonius a Dolabella occisus 69, 1.

societas potentiae inter Caesarem, Pompeium et Crassum 2, 44, 1. inter Octavianum et Antonium 68, 2.

Socraticum os 1, 16, 4.
solis orbis 59, 6.

somnium Calpurniae, Caesaris coniugis, de eius caede 2, 57, 2. Artorii medici de Octaviano 2, 70, 1.

Sophocles 1, 16, 3.

Sora, colonia 1, 14, 5.

Sosius dux classis Antonianae apud Actium 85, 2. L. Arruntii fide et Octaviani clementia servatus 2, 86, 3.

Sparta Lycurgi legibus florens 1, 6, 3.
Spartacus bellum gladiatorum movet 2, 30, 5.

Spolegium, colonia 1, 14, 7.

Statianus, Antonii legatus 82, 2.

Statilius Sisenna 2, 14, 3.

Statilius Taurus terrestres copias Octaviani apud Actium regit 2, 85, 2. eVectus ab Augusto eiusque adiutor 127, 1.

Stattius Murcus, praetorius, Cassio legiones in Syria tradit 69, 2. cum classe ad Sex. Pompeium transit 72, 4. 77, 4. ab eodem in Sicilia interfectus 77, 4.

statua equestris, rarus honos, quibusnam posita sit 2, 61, 3. statuae equestres a Lysippo factae Romam translatae 1, 11, 3 sq. statuae Corintho Romam transportatae 1, 13, 4.

Strabo. *vid.* Caesar.

Strato Aegeates, M. Bruti familiaris 2, 70, 4 sq.

Suessa Aurunca, colonia 1, 14, 4.

Sulla. *vid.* Cornelius.

Sullanam Victoria 2, 27, 5.

Sullanum bellum 2, 9, 4. exemplum 2, 66, 1.

P. Sulpicius, tribunus plebis seditiosus 2, 18, 2. eius opes et mores *ibid.* leges exitiabiles tulit *ibid.* Q. Pompeii filium, Sullae generum, interficit *ibid.* a Sulla Urbe expulsus et occisus 2, 19, 1. intemperans 2, 20, 2. orator 2, 9, 1. 18, 5. 36, 2.

supplementum legionum a Tiberio provisum 130, 2.

Sura. *vid.* Aemilius.

Sutrium, colonia 1, 14, 2.

Syracusae, Corinthi colonia 2, 7, 5. a Marcello captae 2, 38, 2.

Syria 1, 10, 1. 69, 2. 101, 1. 117, 2. provincia facta 2, 37, 4. 38, 6. Crasso decreta 2, 46, 2. 3. a Cassio defensa *ibid.* 4. a Ventidio 2, 78, 1.

T.

tabula in aede Dianae Tifatinae cum inscriptione affixa a Sulla 2, 25, 4. tabulae pictae Corintho Romam transportatae 1, 13, 4.
tabulas novas Caelius praetor suadet 68, 1.

Tarentum, colonia 1, 15, 4.

Tarpeio saxo delectus Lucilius 2, 24, 2.

Tarracina, colonia 1, 14, 4.

Tauromenium, Siciliae urbs 79, 4.

Taurus. *vid.* Statilius.

Tegea in Creta 1, 1, 2.

Telamo, Teucris pater 1, 1, 1.

Telesinus. *vid.* Pontius.

Temenus Heraclida 1, 2, 1.

templum in Samothracia 1, 9, 4. Dianae Tifatinae a Sulla honoratum 2, 25, 4. Martis ab Augusto dedicatum 2, 100, 2.

Tenus insula ab Ionibus occupata 1, 4, 3.

Terentius poeta 1, 17, 1.

Tergeste in confinio Italiae et Pannoniae 110, 4.

testudo in apparatu triumphali Alexandrini Iul. Caesaris adhibita 58, 2.

tetrarchae Asiae 2, 51, 1.

Teucer, Telamonis filius, Salamina in Cypro condit 1, 1, 1.

Teus, Ionum colonia 1, 4, 3.

Teutonica militia 2, 121, 1.

Teutoni Rhenum transcendunt 2, 8, 3. clades inferunt Romanis 2, 12, 2.

terribilis eorum expeditio in Italiam 120, 1. eorum gens a Mario in Gallia excisa 2, 12, 4.

theatrales seditiones a Tiberio Imp. compressae 2, 126, 2.

theatrum Pompeii 2, 48, 2. Titus in eo ludos edens a populo expellitur 79, 5. a Tiberio restitutum 130, 1.

Thebae nullo oratore celebres 1, 18, 2. Pindaro celebres *ibid.* 3.

Theodotus, Pompeium interficiendi auctor 2, 53, 3. poenas Caesari dedit 2, 54, 1.

Theophanes, Pompeii familiaris 2, 18, 1. Thesprotia 1, 1, 1.

Thessalia, olim Myrmidonum civitas vocitata 1, 3, 1. a Thessalo Thesprotio, non a Thessalo Herculis filio ita dicta *ibid.* sq. victoriae Iul. Caesaris fato destinata 2, 52, 1.

Thessalus, Herculis filius 1, 3, 2.

Thessalus Thesprotius, Thessalliam occupavit 1, 3, 1.

Thracæ a Pisone victi 98, 1 sq. auxilium ferunt Romanis bello Pannonico et Delmatico 112, 4.

Thracia 98, 1. 112, 4. a Velleio, tribuno mil. peragrata 101, 3.

Thucydides 36, 2.

Thurii 68, 1.

thyraus ab Antonio gestatus 82, 4.

Tiberis 2, 6, 7. 45, 5.

Tiberius, imp. *vid.* Claudius.

Tibullus poeta 36, 3.

Tifata mons 25, 4.

Tigranes Armeniæ rex 33, 1. a L. Lucullo victus *ibid.* Mithridatis socius 37, 2. eius filius se Pompeio dedit *ibid.* 3. mox ipse cum adulatione Pompeii *ibid.* pecunia ingenti multatus et Armeniæ finibus circumscriptus *ibid.* 4.

Tisamenus, Orestis filius 1, 2, 1. exclusus ab Heraclidis e Peloponneso 1, 2, 7.

Titius a Sex. Pompeio reip. restitutus 2, 77, 3. iugulavit iussu M. Antonii Sex. Pompeium 2, 79, 5. ob id invisus *ibid.* Planci avunculi exemplo ab Antonio ad Octavianum transfugit 83, 2.

Togatae, scil. comoediæ, Afranii 2, 9, 3.

Torquatus, A. Manlius Atticus Cos. 1, 14, 7.

tragici Graecorum 1, 3, 2. praestantissimi ætate sibi proximi 1, 16, 3. sic et Romanorum 1, 17, 1. 2, 9, 3.

C. Trebonius, familiarissimus Iul. Caesaris, inter eius percussores est 2, 56, 3. a Dolabella in Asia occisus 69, 1. 87, 3.

tribunicia potestas a Sulla imminuta, a Pompeio restituta 30, 4. tribuniciae potestatis collega Agrippa ab Augusto adsumptus 90, 1. et Tiberius 99, 1. 103, 2.

tribuno plebis collega imperium abrogat 2, 2, 3. tribuni seditiosi occisi, *vid.* Gracchus, Apuleius, Saturninus, Drusus, Sulpicius, Clodius. Tribuncius vir de saxo Tarpeio delectus 24, 2.

triumphi insignia 2, 10, 3.

triumphus Aemilii Paulli 1, 9, 3. 5. 6. Octavii et Anticii *ibid.* 6. Metelli Macedonici 1, 11, 6. duorum Metellorum uno die 2, 8, 2. Metelli Numidici 2, 11, 2. C. Marci 2, 12, 1. Metelli (Numidici Pli) et Pompeii ex Hispaniis 30, 2. Luculli et Metelli Cretici 34, 2. Pompeii ex Asia per biduum 40, 3. Iul. Caesaris quinque

triumphi 2, 56, 2. Augusti triumphus 89, 1. Tiberii 96, 3. 97, 4. 121, 3. triumphus meriti, sed non acti 122, 1. 2. Germanici 2, 129, 2.

triumviratus Iul. Caesaris, Pompeii et M. Crassi 2, 44, 1. Octaviani, Lepidi et Antonii 2, 65, 1 sq. 88, 1.

Troia 1, 2, 1. 8, 4.

Troicum bellum 1, 5, 2.

Tullius. *vid.* Cicero.

Tusculum 2, 128, 2.

Tusci 1, 7, 1.

Tuscus haruspex 2, 7, 1.

Tyrrii Gades condiderunt 1, 2, 4. Carthaginem 1, 6, 4. Tyro potentior Carthago 2, 7, 5.

Tyrrhenus 1, 1, 4.

V.

Vala, *vid.* Numonius.

Valentia, colonia deducta 1, 14, 7.

Valerius Antias, historicus 2, 9, 4.

Valerius Flaccus, Cos. 1, 15, 5. auctor legis de quadrante creditoribus solvendo 23, 2. consularis a C. Flavio Fimbria interemptus 24, 1.

Varro (Atacinus), poeta 36, 2.

Varro ad Philippum interfectus 71, 2.

Varus, e Pompeianis, acie Mundeni occisus 55, 4.

Sex. Quinctilius Varus, e Brutii et Cassii partibus, post aciem Philippensem libertus se iugulandum praeberet 71, 3.

P. Quinctilius Varus, eius filius, Germaniæ praefectus 117, 1 sqq. eius ingenium et mores *ibid.* 2, 120, 3. Germanos spernit 117, 3. iure dicendo Germanos irritat *ibid.* 4. 118, 1. Se gestis indicium contemnit 2, 118, 4 sq. clades exercitus eius contumeliosa 2, 119, 2. se ipse transfugit *ibid.* 3. eius corpus semivivum ab hostibus laceratum *ibid.* 6. caput ad Maroboduum, et ab eo ad Augustum missum, sepulturaeque honoratum *ibid.* Vatinius a M. Bruto legionibus privatus 69, 3. dux malus *ibid.* deformis corpore et animo *ibid.* 4.

Veientes 1, 8, 5.

Velia 79, 3.

Velleianus. *vid.* Magius.

Velleius, historicus, a Decio Magio oriundus 2, 16, 2. eius atavus Minatius Magius *ibid.* eius avus C. Velleius 76, 1. eius pater 104, 3. eius patruus, Capito 69, 5. eius frater 115, 1. 121, 3. 124, 4. tribunus militum sub M. Vinicio et P. Sillio 101 3. deinde sub

- C. Caesare *ibid.* 2 sq. successor patris in praefectura militum 104, 3. Tiberii praefectus aut legatus per novennium *ibid.* in Germania *ibid.* — 107. quaestor designatus 111, 2. Tiberio exercitum in Pannoniam adducit *ibid.* legatus Tiberii in bello Delmatico et Pannonico *ibid.* 3. 113, 3. triumphum Tiberii, donis adornatus, comitatur 121, 3. ab Augusto et Tiberio ad praeturae commendatus 124, 3. brevitatem operis propositi declarat 1, 16, 1. 2, 29, 1. 38, 1. 48, 6. 52, 2. 53, 1. 66, 3. 86, 1. 89, 1. 96, 3. 103, 3. 119, 1. 124, 1. opus historicum iustum promittit 2, 48, 6. 66, 3. 89, 1. 96, 3. 99, 2. 103, 3. 114, 4. 119, 1.
- C. Velleius, avus Velleii praefectus fabrum 76, 1.
- Venetia ab Asinio Pollione in potestate Antonii retenta 76, 2.
- Ventidius inter captivos Picentium triumpho ductus 65, 3. praetor et consul deinde factus *ibid.* post ipse triumphat *ibid.* Parthos fundit 78, 1.
- Venus, a qua Iul. Caesar deducebat genus 2, 41, 2.
- Venusia colonia 1, 14, 5.
- Vesta, perpetuorum ignium custos 131, 1.
- Vesuvius mons 30, 5.
- veterani ad arma revocati contra M. Antonium 61, 1. contra Pannonios et Delmatas rebelles 110, 7.
- veterum ducum Rom. severitas revocata a Domitio Calvino 78, 3. a Druso, Tiberii filio 125, 4. veterum consulum severitas adhibita a Sentio Saturnino, consule 92, 2 sq.
- Veturius, T. Calvinus, Cos. 1, 14, 3.
- Vetus. *vid.* Antistius.
- Vibillius, centurio, ob fugam ex adfusti percussus 2, 78, 3.
- Vibius Postumus, consularis 116, 1.
- victoria C. Marii crudelissima 2, 22.
- Sullae item *ibid.* 26, 3. 28, 2 sq.
- Iulii Caesaris clemens post adum Pharsalicam 2, 52, 5. in Africa 2, 55, 1. Augusti 2, 86, 2.
- Victoriae ludi celebrati 27, 5.
- Viennensium seditio 2, 121, 3.
- Vindelici, a Tiberio et Druso victi 1, 95, 2. 104, 5. 122, 2. 2, 39, 3.
- M. Vinicius, a quo inchoatum bellum Pannonicum cum Agrippa 96, 2. bellum Germanicum gestum 104, 2. ob id triumphalia ornamenta cum inscriptione meruit *ibid.*
- P. Vinicius, eius filius, quo consule Tiberius Rhodo revertit 103, 1. ab eo Velleius trib. mil. 2, 101, 3.
- M. Vinicius, eius filius, consul, ad quem Velleius historiam suam conscripsit 1, 13, 5. 2, 101, 3. 103, 1. 113, 1. 130, 4. annos rerum gestarum ab eodem consulu numerat 1, 8, 1 et 5. 12, 5. 2, 7, 3. 49, 1. 65, 2.
- Virgilius, princeps carminum 36, 3.
- Viriathus 2, 1, 3. 90, 3. fraude Servili interemptus 2, 1, 3.
- Visurgis, amnis, a Tiberio transiit 105, 1.
- Utica 1, 2, 4.
- uxorum fides in proscriptos 2, 67, 1.

X.

Xerxes togatus L. Lucullus a Pompeio Magno dictus 33 4.

Z.

Zmyrna. *vid.* Smyrna.

